Acabar la ciutat. La crítica del moviment veïnal de Barcelona als Jocs Olímpics del 1992

Pere Cowley Capella

Premi Treball final de Màster 2026
UB

PREMI LLEGAT
PASQUAL
MARAGALL
2026

LLEGAT PASQUAL MARAGALL

Índex

01. Introducció – pàg. 5

1.1. Estat de la qüestió – pàg. 10

1.2. La metodologia i les fonts – pàg. 15

02. La Federació d'Associacions de Veïns de Barcelona abans de 1981. Orígens, auge i transformacions – pàg. 18

2.1. L'origen del moviment veïnal contemporani a Barcelona – pàg. 18

2.2. Una FAVB antifranquista– pàg. 21

2.3. L'arribada al poder del primer ajuntament democràtic – pàg. 24

2.4. El debat entorn a la crisi de la FAVB després de 1979 – pàg. 27

03. Els primers debats entorn al projecte olímpic. 1981-1984 – pàg. 34

3.1. El primer anunci dels Jocs Olímpics – pàg. 34

3.2. L'arribada de Maragall i el desè aniversari de la FAVB – pàg. 37

3.3. El moviment veïnal davant de l'anunci olímpic: l'informe Cuyàs i la manca d'informació – pàg. 41

3.4. Els debats veïnals – pàg. 46

3.4.1. *El distrito de Nou Barris ante la Barcelona Olímpica* – pàg. 51

04. Del debat a la crítica: *Contra la Barcelona olímpica* (1984-1986) – pàg. 54

4.1. El somni de Maragall i el malson de Porcioles. Desmuntant el relat olímpic – pàg. 54

4.2. La Comissió contra la Barcelona Olímpica – pàg. 61

4.2.1. La manifestació del 12 d'octubre del 1986 – pàg. 64

4.2.2. La difusió de la Comissió contra la Barcelona Olímpica – pàg. 67

4.2.3. Nolympics Amsterdam – pàg. 68

4.3. Complicitats i absències estratègiques. La FAVB i els moviments socials en l'oposició als Jocs Olímpics – pàg. 69

05. *Passem olímpicament*. La crítica a l'olimpíada en construcció (1986-1992) – pàg. 73

5.1. L'oposició i crítica als Jocs després de la nominació – pàg.73

5.2. La Comissió Icària i la crítica veïnal a la construcció de la Vila Olímpica – pàg. 75

5.3. Els barris i el Segon Cinturó de Ronda – pàg. 82

5.4. Contra l'expulsió dels veïns de Ciutat Vella – pàg. 86
5.5. L'habitatge com a problema de ciutat. La Comissió de l'habitatge de FAVB – pàg. 91
5.6. Epíleg. Un estiu de festes majors de barri – pàg. 94
06. *Per quines raons ens oposem*. L'argumentari contrari als Jocs Olímpics – pàg. 96
6.1. L'argumentari anti-olímpic – pàg. 96
6.1.1. L'oposició en negatiu – pàg. 100
6.1.2. L'humor contra l'eufòria – pàg. 101
07. El *final* de la història. Conclusions – pàg. 103
08. Bibliografia – pàg. 108
09. Annexos – pàg. 115

Resum

Els Jocs Olímpics de Barcelona 1992 van generar un ampli consens ciutadà. Tanmateix, també hi va haver un sector del moviment veïnal i dels moviments socials que hi va mantenir una postura crítica o contrària. En una primera fase -fins al nomenament de Barcelona com a seu olímpica, el 1986- aquesta oposició es va substanciar en una crítica global als Jocs com a mecanisme de creació d'un model de ciutat terciaritzada, impugnant-lo des d'un punt de vista ideològic, lingüístic, o ecològic. Després de la nominació de la ciutat el moviment veïnal es centrà en la criticar projectes olímpics concrets, com ara la construcció de la Vila Olímpica o la construcció del Segon Cinturó. En el marc d'un moviment veïnal en crisi a partir dels anys 80 alguns dels seus sectors van proposar una lectura crítica dels Jocs a partir de les propostes dels moviments socials -en especial el feminisme, antimilitarisme i ecologisme- amb la intenció de generar un espai de disputa sobre les prioritats, els costos i les implicacions de la transformació de la ciutat que s'estava duent a terme.

Paraules clau

Jocs Olímpics, Barcelona, 1992, moviment veïnal, moviments socials, oposició als Jocs Olímpics, Nolympics, model urbà, urbanisme.

Abstract

The Barcelona 1992 Olympic Games generated a broad citizen consensus. However, there were also some sectors of local community grass root movement and different social movements that criticized or opposed this project. Till the city's Olympic nomination, in 1986, this opposition focused on the Olympics as a whole, depicting it as a mechanism of creation of a tertiary city model, thus challenging it from an ideological, linguistic, or ecological point of view. After 1986, the critical movement focused on specific Olympic projects, such as the construction of the Olympic Village and of a new ring road. Amidst the crisis facing the city's community movement from the 1980s onwards, certain sectors proposed a critical reading of the Olympics drawing on the perspectives of social movements -particularly feminism, antimilitarism and environmentalism- with the aim

of creating space to contest the priorities, costs, and implications of the urban transformation then underway.

Key words

Olympic Games, Barcelona, 1992, community movement, social movements, opposition towards the Olympic Games, Nolympics, urban model, urbanism.

1. Introducció

El 17 d'octubre del 1986, a les 13:30h, Joan Antoni Samaranch, exministre franquista i president del Comitè Olímpic Internacional, va fer públic que Barcelona seria la seu dels Jocs Olímpics de 1992. Aquell migdia la notícia es celebrà per tota la ciutat. La festa va seguir al vespre a Montjuïc on s'aplegaren unes 200.000 persones, amb la presència de l'alcalde Pasqual Maragall [1]. Durant l'estiu de 1992 més de 102.000 persones van participar a l'olimpíada com a voluntaris olímpics [2]. És obvi que els Jocs van rebre el suport de la majoria de la ciutadania barcelonina.

No tothom, però, va estar a favor dels Jocs Olímpics de Barcelona 1992. Hi va haver barcelonines i barcelonins que s'hi van oposar frontalment, que en criticaren alguns dels projectes, que opinaren que hi havia altres prioritats a la ciutat o que, senzillament, van *passar olímpicament* dels actes vinculats als Jocs, una expressió que el moviment contrari als Jocs s'apropià durant els anys previs a 1992 [3]. Aquests sectors crítics i contraris van ser conscients que la seva era una postura minoritària dins del conjunt de la societat barcelonina. Aquesta oposició es va fer des de posicionaments i motivacions diferents. Si bé fou quantitativament reduïda, fou qualitativament polièdrica i variada, políticament i social. Manllevant la classificació feta per Núria Benach [4], examinarem quins sectors van ser crítics amb els Jocs Olímpics.

Una part de la crítica -més o menys explícita i, en tot cas, més dirigida al qui i al com s'havien de gestionar i comunicar els Jocs, més que l'esdeveniment en si mateix-, es va jugar en el terreny de la lluita política i parlamentària, en el debat més general sobre la possible fortalesa que havia de tenir l'àrea metropolitana de Barcelona [5]. Fou un debat de fons que, a principis de la dècada de 1980, contraposà les dues forces polítiques més importants del país, CiU i PSC, amb els primers preocupats que una projecció massa forta de la capital pogués empetitir el paper de la recentment reconstituïda Generalitat, i els segons -i, especialment, l'alcaldia de Barcelona- bolcats en enfortir els ressorts

[1] *La Vanguardia*, 18 d'octubre de 1986, núm. 37.654, pàgina 3. Font: Hemeroteca digital de *La Vanguardia*.
[2] Cuyàs, Ramon (dir.). 1993. *Memòria Oficial dels Jocs de la XXVa Olimpíada Barcelona 1992*. Vol. II. *Els Jocs*. COOB'92, S.A.
[3] Entrevista a Joan Maria Solé i Farràs. 11 de juny del 2025.
[4] Benach Rovira, Núria. (2015). *Imatges, símbols i mites de la Barcelona del 92. Una deconstrucció de Barcelona*. Universitat de Barcelona – Geocrítica Textos Electrónicos. L'autora proposa dividir l'oposició als Jocs Olímpics en quatre grups: el parlamentari -encapçalat per CiU-, el de l'esquerra independentista, el de l'acadèmia i intel·lectualitat i, finalment, el del moviment veïnal (pàg. 102-108).
[5] Benach Rovira, N., op. cit.

institucionals de l'àrea metropolitana. Així, davant del fet olímpic, el conflicte es va materialitzar en tres qüestions. En primer lloc, en el paper de la Corporació Metropolitana de Barcelona (CMB). Aquest òrgan s'havia creat el 1974 en el marc de les actuacions que portarien a l'aprovació del Pla General Metropolità (PGM) de 1976 i disposava de competències urbanístiques. La voluntat de CiU d'abolir la Corporació responia a un seguit de raons, però certament la perspectiva d'una autonomia total en pilotar un canvi urbanístic com el que es preveia per les olimpíades precipità la situació i portaria a dissolució de la CMB el 1987. Un segon àmbit de conflicte girà entorn a la catalanitat de l'olimpíada, amb la presència del català i dels símbols espanyols i catalans en els actes previstos i el caràcter espanyol o català de l'esdeveniment com a motius de tensió [6]. La tercera qüestió que polaritzà la relació dels dos partits va tenir a veure amb el paper, tant efectiu com simbòlic, que havia de jugar la Generalitat en l'organització dels Jocs Olímpics i en el rèdit polític que en pogués treure com a institució [7]. Tot i que oficialment es donava suport als Jocs Olímpics, CiU hi va mostrar sempre una adhesió més matisada, mantenint una fràgil *pax olímpica* [8].

Un altre sector crític amb els Jocs Olímpics era representada per l'Esquerra Independentista (EI) formada per organitzacions com l'MDT i el PSAN, englobats en el MCAN [9], entre d'altres, que manifestaren de manera explícita la seva oposició [10]. D'una banda l'EI va criticar el caràcter espanyolista de l'esdeveniment i el seu esperit colonial, per la volguda coincidència dels Jocs amb el 500 aniversari d'Amèrica [11], mentre compartia alguns dels arguments dels moviments socials com l'ecologisme -com la possible ampliació de l'estany de Banyoles per les competicions de rem- o l'elevat cost de les obres, quan, segons la seva opinió, hi havia altres prioritats en polítiques socials [12]. ERC -llavors en fase de reorganització precisament a partir d'un gir clarament independentista amb la

[6] Subirós Pep. (1993). *El vol de la fletxa. Barcelona'92: Crònica de la reinvenció de la ciutat*. Editorial Electa. Institut Municipal de Promoció Urbanística SA (IMPUSA) i Ajuntament de Barcelona, pàg. 65-67. Un cas que creà molta polèmica foren les declaracions de Javier Mariscal, poc després de guanyar el concurs per al disseny de la mascota olímpica, l'any 1988, molt crítiques amb la vida cultural catalana i amb la institució de la Generalitat.
[7] Subirós, P., pàg. 67-72.
[8] Subirós, P., op. cit., pàg., 63-75.
[9] MDT – Moviment de Defensa de la Terra-, PSAN -Partit Socialista d'Alliberament Nacional-, MCAN -Moviment Català d'Alliberament Nacional-.
[10] Viñas, Carles. (2021). *Història de l'Esquerra Independentista*. Ed. Tigre de Paper.
[11] Bassa, David. (1997). *L'Operació Garzón. Un balanç de Barcelona '92*. Llibres de l'Índex, pàg. 20-23. Tot i que no s'organitzaren actes que vinculessin l'olimpíada i el 500 aniversari de la colonització d'Amèrica, si que va tenir importància com a argument, tant a favor de la pertinència de celebrar els Jocs a Barcelona, abans de la nominació (com, per exemple, a l'informe de Ramon Cuyàs, capítol 3., pàg. 39), com també en contra, sobretot per part de l'EI.
[12] Bassa, D., op. cit., pàg. 17-20.

incorporació de persones d'aquest sector- donà suport a algunes de les seves reivindicacions però evità oposar-se frontalment a l'esdeveniment. Com és sabut, entre finals de juny i mitjans de juliol de 1992 la policia nacional detindria a una seixantena d'activistes -tant de l'esquerra independentista com també del Partit Comunista de Catalunya (PCC) i d'Alternativa Verda en bona part sense càrrecs i torturant a molts dels detinguts- [13]. L'operació es va organitzar amb la finalitat de desarticular al sector de Terra Lliure que encara restava en actiu [14] i que en els mesos anteriors havia planejat diversos atracaments contra bancs com Banesto [15], el banc oficial dels Jocs Olímpics [16]. El govern central també temia que l'organització planegés una acció o atemptat durant l'olimpíada. En aquest sentit, la lectura que l'EI va fer de les motivacions polítiques de l'anomenada Operació Garzón girà entorn a dues qüestions. En primer lloc la va emmarcar dins d'una ofensiva espanyolista més àmplia, en que els Jocs Olímpics pretenien reprimir i desarticular l'independentisme més radical, tot detenint i torturant a molts dels seus membres per atemorir-ne als altres, mentre pactaven una treva amb ETA [17]. En segon lloc l'operació es va entendre com una *repressió olímpica* [18] que pretenia silenciar la dissidència anti-olímpica més radical que plantejava l'independentisme d'esquerres [19].

L'oposició als Jocs també la compartiren altres partits extraparlamentaris com ara el Partit Comunista de Catalunya (PCC) i el Moviment Comunista de Catalunya (MCC). Les posicions crítiques també van tenir incidència en alguns sectors del moviment sindical, en especial en la CNT. CCOO, en canvi, només s'oposà a la construcció de la Vila Olímpica, ja que suposava la destrucció d'un extens teixit industrial i comportava la pèrdua de centenars de llocs de treball.

[13] Viñas, C., op. cit.
[14] Terra Lliure havia anunciat l'abandonament de la lluita armada al juliol del 1991 tot i que alguns dels seus membres van seguir en actiu. L'organització es va dissoldre l'any 1995.
[15] *La Vanguardia*, 1 de juliol del 1992, pàg. 16; 12 de juliol del 1992, pàg. 16.
[16] *La Vanguardia*, 18 de juny del 1988, pàg. 3. Al juny de 1988 la Comitè Organitzador dels Jocs Olímpics de Barcelona (COOB) va escollir Banesto, entitat presidida per Mario Conde, com a banc oficial i patrocinador dels Jocs Olímpics. També s'hi havia postulat dues entitats més: el Banco Bilbao-Vizcaya i Caixa de Barcelona.
[17] Bassa, D., op. cit., pàg. 30.
[18] Bassa, D., op. cit., pàg. 26.
[19] Bassa, D., op. cit., pàg. 17-25, 34.

També es va formular una crítica als Jocs Olímpics des de l'acadèmia i la intel·lectualitat. Figures com Manuel Vázquez Montalbán [20] i Manuel de Pedrolo [21] es posicionaren en contra dels Jocs Olímpics. També destaca el cas del geògraf Pere López i Sánchez [22], que fou pioner en l'anàlisi del procés de degradació i revalorització urbana a Barcelona; un procés que, com veurem, també va saber detectar la premsa veïnal [23]. Finalment es troben referències crítiques i iròniques a la terciarització i la reforma de Barcelona en articles d'autors com Félix de Azúa, Josep Maria Montaner Sergi Pàmies, Àlex Susanna [24] o Quim Monzó [25], que va descriure els Jocs Olímpics com "una versió reciclada i repintada" del "famós cinquè centenari" [26].

Un altre sector que s'oposà a les olimpíades fou el moviment juvenil "punk i insubmís" [27] dels anys 80, que s'organitzà fonamentalment al voltant de bars i botigues de música i de roba, dels primers centres socials del moviment okupa i de grups de rock i de punk [28]. La música i els fanzines es convertiren en els principals mitjans d'expressió dels adolescents i joves d'aquella dècada [29]. El moviment okupa i una part dels grups de punk -com, per exemple, Antidogmatikss, Monstruación, Odi Social, Subterranean Kids- s'oposaren als

[20] Com veurem al capítol 5, l'autor s'expressà de forma crítica en relació a les olimpíades. L'any 1993 publicà la novel·la *Sabotaje olímpico*, de to satíric, en la qual situa al protagonista, el detectiu Pepe Carvalho, en contra dels Jocs.

[21] Pedrolo, Manuel de. (1989). *Cròniques d'una ocupació*. La Llar del Llibre. L'obra aplega una sèrie d'article publicats al diari *Avui* l'any 1988. En alguns dels articles l'autor es mostra molt crític amb els Jocs Olímpics.

[22] López Sánchez, Pere. (1986). *El Centro histórico: un lugar para el conflicto: estrategias del capital para la expulsión del proletario del centro de Barcelona: el caso de Santa Caterina y el Portal Nou* (Vol. 7). Edicions Universitat Barcelona.

[23] López Sánchez, P., op. cit. L'autor hi analitza el procés d'abandonament del barri de Santa Caterina per part de les institucions i el contextualitza com una estratègia per expulsar-ne el veïnat i afavorir la seva substitució per un veïnat amb més poder adquisitiu. Aquest procés de transformació urbana té, per tant, té dues etapes: una primera caracteritzada per la degradació i una segona per la reforma urbana en que el barri es transforma en una zona més atractiva per a inversors immobiliaris i una població més benestant.

[24] Guillamón, Julià. (2019). *La ciutat interrompuda*. Ed. Anagrama, pàg. 243. Cito els articles en qüestió:
- de Azúa, Félix, "¿Era el Titánic o una plancha de surf?, *El País*, 23 d'abril de 1992.
- Montaner, Josep Maria, "Barcelona i la propaganda", *El País*, 21 de setembre de 1986.
- Pàmies, Sergi, "La reina de la gamba", *La Vanguardia*, 18 de juliol de 1989.
- Susanna, Àlex. (1989). "¿Barcelona?", a *Cataluña y Barcelona*, *Revista de Occidente*, núm. 97, 1989.

[25] Benach Rovira, N., op. cit., pàg. 98.

[26] Monzó, Quim. (2002). *Zzzzzzzzz*. Quaderns Crema, pàg. 119. La primera edició d'aquest recull d'articles és de 1987, de quan data l'article "Compte amb el gos", d'on s'extreu aquesta cita.

[27] Costa Puyal, Roger. (2025). *La moguda juvenil a la Prosperitat. 1980-2000*. Comissió de Memòria i Patrimoni de l'Associació Veïnal de Prosperitat-Nou Barris. Costa descriu el moviment juvenil contestatari dels anys 1980 com a "punk i insubmís", en referència a dos elements importants d'aquest sector social i generacional: la música punk i el moviment d'insubmisos creat l'any 1989 contra el servei militar obligatori i el servei social substitutori.

[28] Salvans, Aleix. (2018). *Gestió del caos. Escenes de la contracultura a Catalunya (1973-1992)*. Angle Editorial.

[29] Joni D. (2024). *Que pagui Pujol! Una crònica punk de la Barcelona dels 80*. Manifest Llibres.

Jocs Olímpics i en van compondre cançons crítiques. Algunes d'elles foren recopilades l'any 1989 per la llibreria i centre social El Lokal del Raval en un LP titulat *No'92* [30].

L'àmbit dels moviments socials també fou crític amb els Jocs Olímpics. A la dècada de 1980, com veurem, s'hi donà una reorganització i fragmentació que suposà l'emergència de noves organitzacions i noves reivindicacions, sovint relacionades amb el moviment veïnal. En podem citar algunes. En primer lloc l'antimilitarisme, que inclou tant grups pacifistes, que van créixer entorn a la campanya a favor del no en el referèndum de permanència a l'OTAN, al març de 1986, com també el moviment d'oposició al servei militar obligatori -amb organitzacions com Mili-KK, Moc o GANBA-. En segon lloc el feminisme, amb organitzacions com Dones Antimilitaristes (DOAN), que militaren també en el pacifisme, o la Coordinadora de Dones de Nou Barris, entre moltes d'altres. En darrer lloc, cal destacar l'ecologisme, amb grups com l'Assemblea Verda o Amics de la Bici.

Per últim, també hi va haver un sector crític amb l'olimpíada dins del moviment veïnal. L'oposició a l'olimpíada no fou, ni molt menys, l'opció majoritària de les associacions de veïns però si que va tenir una incidència notable la crítica a determinats projectes. Hi va haver matisos en les posicions que van mantenir associacions de veïns i activistes, que abastaren tant una oposició frontal com també una crítica parcial i un suport matisat a l'olimpíada. Son aquests grups i aquestes postures, més o menys allunyades del relat olímpic oficial, les que pretenc analitzar en aquesta recerca. S'ha considerat raonable incloure a crítics i opositors dins d'una mateixa anàlisi ja que ambdós sectors es situaren fora del relat hegemònic.

Per emmarcar correctament el moviment crític amb els Jocs, s'ha de tenir en compte el context: a la dècada de 1980 la relació entre el moviment veïnal i els moviments socials fou molt estreta. Compartiren reivindicacions, lluites i, fins i tot, activistes. A més, el moviment, estructurat al voltant de la Federació d'Associacions de Veïns de Barcelona (a partir d'ara FAVB), maldava per mantenir la centralitat social que havia tingut durant la Transició però que s'havia qüestionat amb l'arribada del primer consistori elegit de forma democràtica, l'any 1979. En paral·lel molts activistes veïnals començaren a militar en altres organitzacions dins dels moviment socials, com ara l'antimilitarisme, l'ecologisme o el feminisme.

[30] AA.VV. (2025). *El Lokal. Des de 1987 un racó llibertari a Barcelona*. Virus Editorial – Edicions El Lokal.

Així, en aquest treball no es farà una anàlisi de conjunt de la crítica anti-olímpica, sinó que s'estudiaran els sectors crítics del moviment veïnal ja que foren capaços de canalitzar les reivindicacions provinents dels moviments socials com l'ecologisme, l'independentisme o l'antimilitarisme, actuant com a paraigües polític de l'esquerra extraparlamentària, majoritàriament contrària a l'olimpíada. L'interès per estudiar aquest sector, per tant, ve del fet que les associacions de veïns articularen un discurs crític en el marc d'uns moviments socials en procés de canvi. Aquests moviments van llegir els Jocs Olímpics com a símptoma d'un canvi de paradigma polític i econòmic no ja només local sinó d'abast més ampli; una concepció que també compartia part del moviment veïnal. Estudiar la crítica veïnal ens permetrà, per tant, fer una aproximació força representativa de l'anti-olimpisme [31], ja que recollia la visió que en tenien els nous moviments socials i la situava en problemàtiques de barri concretes. Els altres sectors crítics amb les olimpíades -l'EI i l'àmbit intel·lectual progressista- es citaran en la mesura de la relació que van tenir amb el moviment veïnal.

El treball està estructurat en cinc capítols, a més de la introducció que en constitueix el primer. El treball segueix, bàsicament, un recorregut cronològic. Al capítol 2 s'aborda l'origen del moviment veïnal barceloní i la seva incidència durant els anys de la Transició. El tercer capítol analitza la formulació del projecte olímpic i les primeres reaccions del moviment veïnal, que es substanciarien en una sèrie de debats informatius realitzats a partir de 1984. Al quart i cinquè s'examinen pròpiament els sectors del veïnal crític amb els Jocs, les campanyes, les publicacions i les mobilitzacions en dues conjuntures diverses. El quart aborda la crítica i oposició veïnal als Jocs en els anys previs a la nominació de la ciutat, i el cinquè, l'oposició i crítica entre 1986 i 1992. A la sisena secció es fa una anàlisi de conjunt de l'argumentari crític amb els Jocs, mentre que el setè presenta les conclusions del treball.

1.1. Estat de la qüestió

El moviment veïnal en l'etapa de la Transició i de la consolidació democràtica a l'estat espanyol ha estat objecte de nombroses publicacions. Algunes d'elles s'han derivat de l'interès de recerca diferents disciplines científiques com ara la història, la geografia

[31] En el treball empraré alguns neologismes com ara 'anti-olímpic' i 'anti-olimpisme' per fer més àgil el redactat i evitar fórmules més llargues com 'l'oposició als Jocs Olímpics'.

humana o la sociologia. Altres publicacions, en canvi, han estat el fruit de la voluntat de deixar testimoniatge per part de membres i entitats que han estat protagonistes del moviment. La bibliografia entorn a aquest tema és, per tant, molt extensa i diversa. Sovint es basa en casos i espais -ciutat, barris- concrets, que mantenen punts en comú entre si però també trets diferencials.

En la bibliografia sobre el moviment veïnal a nivell estatal hi trobem tant estudis generals, comparatius o de cas. En citarem alguns autors i obres. En primer lloc destaca l'obra de Manuel Castells [32], que ha centrat una part important de la seva recerca a la sociologia urbana i a l'estudi dels moviments socials urbans. També cal citar les anàlisis de conjunt de Quirosa-Cheyrouse i Fernández Amador sobre el paper del moviment veïnal en el procés de democratització de la societat durant la Transició [33]. En tercer lloc cal destacar l'obra col·lectiva coordinada per Folguera Cresto [34] que recull diversos estudis de cas sobre el moviment veïnal de les dècades de 1970 i 1980 de Móstoles, València, Valladolid. Aquests diversos casos permeten mostrar una imatge de conjunt construïda a partir de múltiples exemples i extreure'n paral·lelismes, diferències i corrents de conjunt. Per últim citarem algunes obres sobre el moviment veïnal en ciutats o barris concrets com ara el llibre *De suburbi a ciutat*, sobre el moviment veïnal a Santa Coloma de Gramenet i la gestació del Pla Popular de 1976 [35], l'article de Javier Contreras Becerra sobre el moviment veïnal andalús entre 1979 i 1987 [36], el llibre de Fernández i Quirosa-Cheyrouze sobre els inicis del moviment veïnal a Almeria [37], la tesi de Fátima Martínez Pazos sobre el moviment veïnal a Galícia [38], o el llibre sobre el moviment veïnal a Madrid entre 1968 i 2008 [39]. I pel cas espanyol, malgrat sigui de caràcter més ampli i no centrat en els

[32] Castells, Manuel. (1986). *La ciudad y las masas. Sociología de los movimientos sociales urbanos*. Madrid: Alianza.
[33] Quirosa-Cheyrouze Muñoz, Rafael; Fernández Amador, Mònica (2011). "El movimiento vecinal: la lucha por la democracia desde los barrios." al llibre Quirosa-Cheyrouse Muñoz, R. (ed.). (2011). *La sociedad española en la Transición: lo movimientos sociales en el proceso democratizador*. Biblioteca Nueva.
[34] Folguera Cresto, Pilar; Pereira Castañares, Juan Carlos; García García, Carmen; Quierdo Martín, Jesús; et altri. (coords.). (2015). *Pensar con la historia desde el siglo XXI: actes del XII Congreso de la Asociación de Historia Contemporánea*. Universidad Autónoma de Madrid
[35] Antxustegi-Etxearte, Odei. (2014). *De suburbi a ciutat. El Pla Popular de Santa Coloma de Gramenet*. Fòrum Grama.
[36] Contreras Becerra, Javier. (2019), "Desmovilización social, ma non troppo. El movimiento vecinal andaluz ante el proceso de consolidación democrática (1979-1987)." *40 años de Ayuntamientos y Autonomías en España*. Servicio de Publicaciones.
[37] Fernández Amador, Mónica; Quirosa-Cheyrouze Muñoz, Rafael (coords.). (2020). *La lucha por una vida major. Los inicios del movimiento vecinal en Almería*. Madrid: Sílex Ediciones.
[38] Martínez Pazos, Fátima. (2021). *Cuando la ciudad latía: el movimiento vecinal en Galicia (1964-1982)*. Tesi doctoral. Universidad Complutense de Madrid.
[39] Pérez Quintana, Vicente; Sánchez León, Pablo (eds.). (2008). *Memoria ciudadana y movimiento vecinal. Madrid 1968-2008*. Ed. Catarata.

moviments veïnals, val la pena citar els estudis de Manuel Palacio sobre les repercussions polítiques l'any 1992 i els seus tres grans esdeveniments: l'Exposició Universal de Sevilla, el 500 aniversari del *descobriment* d'Amèrica i els Jocs Olímpics [40].

En aquest sentit l'interès prioritari en la dècada dels 1970 i en la conjuntura de la Transició també es reprodueix -encara que amb excepcions importants- en el cas de Barcelona [41]. En primer lloc hi trobem obres publicades durant la Transició, en el període en que el moviment veïnal va tenir més incidència política i social. Un segon grup d'obres el formen els libres publicats per les associacions de veïns o per la Federació d'associacions veïnals de Barcelona (FAVB) en ocasió de l'aniversari de la seva fundació i sovint organitzades al voltant de les reivindicacions i victòries veïnals que s'han assolit -destaquen els de la FAVB [42], o els d'associacions com la Prosperitat [43], la Verneda Alta [44] o el Centre Social de Sants [45]. En general no hi trobem mencions a l'oposició i crítica als Jocs Olímpics, amb l'excepció del llibre de la Prosperitat, que n'inclou diverses [46]. De la bibliografia acadèmica, que analitza tant èpoques com temes concrets del moviment veïnal, destaquen sobretot els estudis que tracten el període de la Transició com el de Marc Andreu [47] i aquells coordinats per Carme Molinero i Pere Ysàs, que insereixen els moviments veïnals en els processos de construcció democràtica [48].

Així, en comparació amb la Transició, la dècada de 1980 ha estat menys estudiada pel que fa al moviment veïnal i només és present en els llibres que s'han publicant arran dels aniversaris de les diverses organitzacions veïnals [49]. Dues excepcions en aquest sentit son

---

[40] Palacio, Manuel. (2020). "El año 1992, una revisión crítica." *Journal of Spanish Cultural Studies* 21.1, pàg. 1-20.
[41] Bordetas Jiménez, Ivan. (2014). "Els estudis sobre el moviment veïnal: un repte encara per a la historiografia". *Franquisme & Transició. Revista d'Història i de Cultura*, 281-295.
[42] La FAVB ha publicat diversos llibres i revistes en ocasió d'aniversaris, com ara: Andreu i Acebal, Marc. (2010). "1970-2010, 40 anys d'acció veïnal". *Quaderns de carrer*, 5. Federació d'associacions de veïns i veïnes de Barcelona -Editorial Mediterrània.
[43] Naya Cabrero, Andrés. (2023). *50 anys fent barri. Cronologia de les lluites veïnals a la Prosperitat. 1972-2022.* Comissió de memòria i patrimoni de l'associació veïnal de Prosperitat-Nou Barris.
[44] Societat d'Estudis de la Verneda de Sant Martí. (2004). *Records de la lluita per un barri millor: l'Associació de veïns de la Verneda Alta*. Ajuntament de Barcelona – Fundació Jaume Bofill.
[45] Martí Gómez, Josep; Marcé i Fort, Josep. (1996). *Centre Social de Sants: una experiència associativa*. Centre Social de Sants
[46] Naya Cabrero, A. (2023), op. cit., pàg. 140, 156.
[47] Andreu i Acebal, Marc. (2015). *Barris, veïns i democràcia. El moviment ciutadà i la reconstrucció de Barcelona (1968-1986)*. Barcelona: L'Avenç. El llibre es basa en la tesi doctoral de l'autor: *El moviment ciutadà i la transició a Barcelona (1972-1986)*, presentada a la Universitat de Barcelona, l'any 2014.
[48] Molinero, Carme.; Ysàs, Pere (coord.). (2010). *Construint la ciutat democràtica: el moviment veïnal durant el tardofranquisme i la transició*. Editorial Icaria, Memorial Democràtic i Universitat Autònoma de Barcelona.
[49] Una excepció en aquest sentit és el llibre del productor musical Joni D. (2024). *Que pagui Pujol! Una crònica punk de la Barcelona dels 80*. Manifest Llibres.

les tesis doctorals de López Espinosa, sobre el moviment veïnal del barri del Poblesec, que es centra en estudiar tres dècades de democràcia municipal (1979-2011) [50], i la de Moreno Muñoz que fa una anàlisis en profunditat de la gestió municipal i la seva relació amb el moviment veïnal del primer mandat democràtic de l'Ajuntament, entre 1979 i 1983 [51]. Una tercera tesi doctoral, de 1982, especialment interessant i peculiar pel moment en que es va realitzar, és la d'Anna Alabart que dona una imatge molt detallada del moviment veïnal de principis de la dècada de 1980, i que, en certa manera, representa un treball que queda a mig camí entre un font secundària i una de primària [52]. Per tant, encara manquen monografies que continuïn amb aquesta recerca i tractin aquesta dècada amb entitat pròpia, analitzant més en concret la seva evolució i relació amb un procés de canvi tan significatiu a la ciutat com foren els Jocs.

En aquest sentit, és molt il·lustratiu el paper reservat per Pep Subirós a *El vol de la fletxa* [53] -l'assaig que publicà sobre l'organització dels Jocs Olímpics, l'any 1993- al moviment veïnal. Dedica un capítol a la seva història fins l'any 1979, però pràcticament no el torna a mencionar durant la resta de l'obra. En el relat de Subirós institucions i empreses tenen una centralitat absoluta en l'organització dels Jocs Olímpics. El paper de la ciutadania apareix de forma subsidiària, en últim lloc [54]. Tot i que menciona la crítica veïnal i social als Jocs Olímpics, sobretot en referència a Nou Barris, afirma que més que una oposició al projecte fou l'exigència a no oblidar els problemes dels barris [55], que no suposà una esmena a la totalitat de l'olimpíada ni plantejà un model urbà alternatiu a l'olímpic [56].

Tanmateix, s'ha de destacar com a nivell internacional són nombrosos els estudis que analitzen la relació entre moviments urbans i transformacions derivades d'esdeveniments internacionals. Només per citar alguns exemples relacionats d'una manera o altra amb el

---

[50] López Espinosa, Andreu. (2018). *El moviment veïnal al Poble-sec i Montjuïc durant els governs d'esquerres a Barcelona (1979-2011): el diàleg entre el moviment veïnal i les institucions municipals*. [tesi doctoral, Universitat de Barcelona]

[51] Moreno Muñoz, David. (2019). *Quan l'Ajuntament va ser nostre. El primer ajuntament democràtic després de la mort de Franco (1979-1983)*. [tesi doctoral, Universitat de Barcelona]

[52] Alabart Vilà, Anna. (1982). *Els barris de Barcelona i el moviment associatiu veïnal*. [tesi doctoral, Universitat de Barcelona]

[53] Subirós, P., op. cit.

[54] Guillamón, J., op. cit.., pàg. 240. Guillamon hi transcriu una cita de Donald. J. Olsen de *The City as a Work of Art*, que encapçala un article de Subirós de 1989: Subiros, Pep. (1989). "Notas para una teoria de Barcelona", a Cataluña y Barcelona (Revista de Occidente, núm. 97, 1989). Transcric la cita: "Podem mirar les ciutats com a documents complexos però intel·ligibles que ens parlen dels valors i aspiracions dels seus dirigents, dels seus planificadors, dels seus constructors, dels seus propietaris i dels seus habitants". Guillamon hi remarca que els habitants, la ciutadania, ocupa l'últim lloc d'aquesta enumeració.

[55] Subirós, P., op. cit., pàg. 55 i 56.

[56] Subirós, P., op. cit, pàg. 77 i 78.

cas d'objecte d'aquesta recerca, es pot destacar l'anàliai de Paul Reef [57] sobre l'oposició i campanya de sabotatge que organitzaren diversos sectors socials d'Amsterdam i, en especial, el moviment okupa, contra la candidatura de la ciutat per als Jocs Olímpics del 1992. També destaca la bibliografia sobre els conflictes urbans de ciutats britàniques dels 1980 [58], sovint vinculats a discriminació racial i a la desindustrialització i la privatització de sectors de l'estat del benestar promoguda per Margaret Thatcher, en ciutats com ara Birmingham, que també optà als Jocs de 1992. El llibre coordinat per Neiva Veira de Cunha estudia l'oposició del moviment veïnal de Rio de Janeiro en relació amb les reformes urbanes -i que afectaren sobretot a barris pobres de la ciutat- per a l'olimpíada del 2016 i ho compara amb l'impacte que van tenir els Jocs a Barcelona [59]. Per últim, l'article de Jules Boykoff que aborda l'impacte negatiu dels Jocs Olímpics en les ciutats i la crítica que han rebut a partir de l'oposició als Jocs Olímpics d'hivern de Vancouver, de l'any 2010 [60].

En el cas dels Jocs de Barcelona, és en la literatura sobre la contracultura, el punk i els moviments juvenils en que trobem les referències més concretes a l'anti-olimpisme. En primer lloc cal destacar el llibre del periodista Aleix Salvans, *Gestió del caos* [61], que aporta una visió de conjunt de l'escena contracultural catalana des de la Transició fins al 1992 i inclou referències a l'anti-olimpisme [62]. A *Que pagui Pujol. Una crònica punk de la Barcelona dels 80* el productor musical Joni D. ofereix una visió personal i polièdrica del moviment punk d'aquella dècada que ell va viure en primera persona i on inclou, també, diverses mencions anti-olímpiques [63]. D'altra banda destaquen alguns articles monogràfics sobre la crítica olímpica publicats en l'última dècada en mitjans de comunicació progressistes, entre els que cal citar el del diari digital *Público*, de l'any 2022 [64], i el de *La Directa*, del 2017 [65]. En canvi, les referències a l'oposició veïnal i social als Jocs a la literatura acadèmica es troben

[57] Reef, Paul. (2021). "NOlympics in Amsterdam! De strijd over de stedelijke ruimte en het politieke krachtenveld rondom Amsterdams Olympische kandidatuur, 1984-1986". *Tijdschrift voor Geschiedenis*, *133*(4), 659-686.
[58] Hasan, Rumy. (2000). *Class Struggle and Social Welfare*. Ed. Rootledge.
[59] Vieira de Cunha, Neiva; Freire, Leticia de Luna; Machado-Martins, Maíra; Veiga, Felipe Berocan (orgs.). (2016). *Antropologia do conflito urbano: conexões Rio-Barcelona*. Rio de Janeiro: Lamparina, CNPq, LeMetro.
[60] Boykoff, Jules. (2011). "The anti-olympics". *New left review*, *67*(1), 41-59.
[61] Salvans, A., op. cit. .
[62] Salvans, A., op. cit., pàg. 254-257.
[63] Joni D., op. cit., pàg. 66, 82, 106 i 150.
[64] Pons Valls, Emma. (2022). "La oposición silenciada contra la especulación, la privatización y la venta de la Barcelona olímpica". *Público*. Font: https://www.publico.es/economia/oposicion-silenciada-especulacion-privatizacion-venta-barcelona-olimpica.html [Lloc web visitat el 16 de juliol del 2026]
[65] Garcia, Gemma. (2017). "1992: els Jocs que van modelar la Barcelona aparador", *La Directa*. Font: https://directa.cat/hemerotecas/1992-els-jocs-que-van-modelar-la-barcelona-aparador/ [Lloc web visitat el 16 de juliol del 2026].

només en forma d'al·lusions puntuals o genèriques. Un article d'Andreu Acebal [66], per exemple, repassa la crítica al *Model Barcelona* durant la dècada de 1980 i fins al Fòrum de les Cultures del 2004, mentre que la revista *Biblio 3W* fa una anàlisi comparativa entre els projectes urbanístics i les polítiques de ciutat dels jocs olímpics del 1992 a Barcelona i del 2016 a Rio de Janeiro, des d'una perspectiva geogràfica, sociològica i urbanística [67]. Algunes de les referències a la crítica anti-olímpica es fan dins d'una anàlisi de conjunt de l'oposició a les polítiques urbanes de les últimes dècades i entorn al concepte del *Model Barcelona* [68]. D'altres serveixen per donar un recorregut històric a la crítica al model urbanístic barceloní actual. Tot i les similituds d'algunes de les reivindicacions i les anàlisis dels anys pre-olímpics, conceptes com el *Model Barcelona*, *Marca Barcelona* i *gentrificació*, no es troben en els documents del moviment anti-olímpic. Haurem de ser cauts, per tant, a l'hora de descriure l'anti-olimpisme com una crítica al Model Barcelona o al procés de gentrificació *avant la lettre*. Podem concloure que falten estudis que abordin el moviment veïnal de la dècada de 1980 en general i, més concretament, sobre aquella part del moviment que manifestà oposició a les olimpíades. Cal analitzar-la en detall, explicar com s'organitzà, les complicitats que s'hi van teixir, i l'argumentari, les estratègies i les accions que s'impulsaren per mirar d'incidir en el debat ciutadà. Aquest treball pretén, modestament, començar a omplir aquest buit.

1.2. La metodologia i les fonts

Bona part de la bibliografia disponible sobre el moviment veïnal s'ha ocupat de la cronologia anterior a la de la dècada de 1980. Així, una part significativa d'aquesta recerca s'ha realitzat a partir de fonts primàries, tant d'arxius com d'entrevistes. D'aquestes fonts cal destacar el fons de la FAVB de l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona, els fons del Centre de Documentació Social de l'Arxiu Històric de Roquetes-Nou Barris i el fons de revistes veïnals del CRAI Pavelló de la República de la Universitat de Barcelona.

---

[66] Andreu i Acebal, Marc. (2008). "Moviments socials i crítica al model Barcelona : De l esperança democràtica de 1979 al miratge olímpic de 1992 i la impostura cultural del 2004". *Scripta Nova: Revista electrónica de geografía y ciencias sociales*, (12), 115.

[67] Oliveira, F., et al. "Barcelona 1992-Rio de Janeiro 2016: Juegos Olímpicos y movimientos populares. Número extraordinario." *Biblio 3W* (2010).

[68] Capel, Horacio. (2005). *El modelo Barcelona: un examen crítico* (pp. 37-42). Barcelona: Ediciones del Serbal.

Resulta especialment il·lustratiu constatar que en molts dels fons consultats les caixes que custodien la documentació del moviment veïnal d'aquesta dècada llarga no han estat encara inventariades i classificades. Cal, tanmateix, ressaltar algunes excepcions. D'una banda, i en primer lloc, el de l'Arxiu Històric de Roquetes-Nou Barris, que conserva una abundant documentació de les organitzacions i entitats veïnals i socials del districte però també la d'altres barris de la ciutat. De l'altra els de l'Arxiu Històric del Poblenou, i els de l'Ateneu Enciclopèdic Popular i el Centre de Documentació Social Mercè Grenzner. El factor que uneix aquests quatre centres és l'autogestió i la feina voluntària dels seus arxivers, sovint també activistes dels moviments socials. Contrasta amb la decisió de l'International Institute for Social History d'Amsterdam que ha creat un fons específic per a la documentació del Komitee Olympische Spiele Nee -el "Comitè Jocs Olímpics No"-, que canalitzà l'oposició a la candidatura olímpica de la ciutat per als jocs del 1992. La documentació del moviment d'oposició barceloní, en canvi, es troba dispersa i, sovint, encara pendent d'inventariar.

L'any 2024 l'activista veïnal del barri de la Prosperitat i exvicepresident de la FAVB Andrés Naya va donar una part del seu arxiu personal a l'Arxiu Històric de Roquetes-Nou Barris, amb una carpeta dedicada als documents sobre la crítica i oposició veïnal a l'olimpíada. Toni Ramon -activista veïnal de Gràcia-, en canvi, va guardar tota la documentació sobre la Comissió contra la Barcelona Olímpica (CCBO) en dues caixes en el seu arxiu particular. Aquests dos fons -i la generositat d'aquests dos històrics activistes- m'han permès iniciar aquesta recerca. Una part destacada d'aquests fonts, com, també els de les associacions de veïns del Poblenou o de la Comissió Icària, son retalls de diari. Ramon confirma que la intenció d'aquests reculls era d'aconseguir informació sobre els projectes olímpics davant de la incapacitat d'aconseguir-la a través dels canals municipals [69].

Una darrera qüestió a comentar té a veure amb les entrevistes realitzades en el marc de la recerca per a aquest treball. Com passa sovint en el cas de les fonts orals, s'han detectat valoracions a posteriori dels fets per part de la persona entrevistada. Iñaki Mingolarra [70], que fou portaveu de la CCBO i vicepresident de la FAVB a la dècada de 1980, va admetre que havia estat massa radical en la seva crítica als JJOO, mentre que Joan Maria Solé [71] es mostrà orgullós d'haver detectat ja llavors l'evolució urbanística i social que emprendria

[69] Entrevista a Toni Ramon i Iñaki Mingolarra. 21 de maig del 2025.
[70] Entrevista a Toni Ramon i Iñaki Mingolarra.
[71] Entrevista a Joan Maria Soler i Farràs. 11 de juny del 2025.

la ciutat i, en especial, el seu barri, el Poblenou, després de 1992. Tot i que aquestes valoracions no aportin elements per a la reconstrucció dels debats del període objecte de la recerca, no deixen de ser significatives per detectar el pòsit, en la lectura del present, d'aquella experiència. Per una banda indiquen una evolució en positiu de la valoració de la conjuntura olímpica i, per l'altra, assenyalen com hi ha una certa reivindicació d'haver estat pioners en advertir les tendències i els problemes que, apuntats llavors, s'han accentuat en els anys que seguiren les olimpíades i sobretot en les primeres dècades del segle XXI, com ara el creixement del turisme o l'expulsió del veïnat pobre del centre de la ciutat. Les fonts orals s'han emprat per situar els debats d'aquell moment en el seu context i analitzar els manifestos i butlletins d'uns activistes sovint molt joves i que després han modulat les seves posicions polítiques respecte a aquest esdeveniment, sense les interferències del present.

2. La Federació de Veïns de Barcelona abans de 1981. Orígens, antifranquisme, auge i transformacions

2.1. L'origen del moviment veïnal contemporani a Barcelona

Abans d'examinar amb més deteniment el moviment veïnal durant la dècada de 1980 i en relació amb els Jocs Olímpics, s'analitzarà, breument, els seus orígens i evolució fins a les primeres eleccions municipals democràtiques, a l'abril de 1979. El sorgiment del moviment barceloní, com el d'altres ciutats de l'estat, fou, en primera instància, una conseqüència de la immigració de les àrees rurals a les zones urbanes i, per tant, de l'accelerat procés d'urbanització que s'inicià ja durant els primers anys de la postguerra. Aquesta onada immigratòria topà amb la inacció de les institucions públiques que no començaren a plantejar una política de construcció d'habitatges públic fins a finals de la dècada de 1950. El creixement demogràfic i urbà comportà l'arribada a Catalunya d'un milió i mig de persones entre 1950 i 1970 que s'establiren sobretot en l'àrea metropolitana i a la ciutat de Barcelona. Fou un fenomen que també es donà en altres àrees urbanes de Catalunya -Mataró, Girona, Lleida, Reus, Tarragona- i de l'estat -Bilbao, A Coruña, Madrid, Sevilla o València-. El sorgiment de nous barris i l'extremada densificació d'altres de consolidats, les mancances urbanístiques de tot tipus i la creació d'un entramat de corrupció urbanística, afavorit per la manca de control democràtic foren alguns dels principis condicionants que marcaren el sorgiment d'aquest moviment [72].

S'ha volgut situar l'origen del moviment veïnal, tant barceloní com d'altres ciutats de l'estat i, en especial de Catalunya, entorn d'una data -1964, d'una banda, per l'aprovació de la Llei d'associacions, i 1968, de l'altra, coincidint amb l'onada de mobilitzacions i protestes mundial-. Tot i que la llei de 1964 obrí la porta a la legalització de moltes organitzacions -fet que explica que es citi aquesta data com a moment fundacional de moltes associacions veïnals- el moviment veïnal s'anà creant de manera informal en la dècada anterior. Es tracta d'un fenomen complex que va respondre a almenys dos eixos. En primer lloc a través dels llaços de coneixença i proximitat de veïnatge, en uns barris que sovint havien crescut a partir d'una immigració en xarxa i de classe obrera, en els quals es compartien els mateixos problemes tant laborals com habitacionals. En segon lloc, el moviment es forjà a través de la construcció comunitària de barraques i cases

[72] Molinero, Carme.; Ysàs, Pere. (2010). *Construint la ciutat democràtica: el moviment veïnal durant el tardofranquisme i la transició*. Editorial Icaria, Memorial Democràtic i Universitat Autònoma de Barcelona.

d'autoconstrucció, i de les infraestructures bàsiques com el clavegueram -en el cas dels barris d'autoconstrucció- [73] o de la lluita per a la millora de les condicions dels primers polígons d'habitatge públic [74]. Un cas a part el formen les associacions i entitats dels barris més benestants com ara les associacions de comerciants i de carrer, amb associacions de veïns com les de Sarrià o del carrer Petritxol, més aviat conservadores i tímidament catalanistes, o les associacions de *cabezas de família*, lligades al sindicat vertical falangista, totes elles legalitzades i més o menys afins al règim [75].

Dins de l'esquerra antifranquista s'hi trobaven grups de base cristians, sovint vinculats a parròquies -com ara les de Sant Medir, a la Bordeta, Mare de Déu de Montserrat, al Guinardó, per citar només dos exemples-, sectors del moviment obrer i comunistes agrupats, a partir de 1968, al voltant de Bandera Roja, que s'articulà en comissions de barri. A finals de la dècada de 1960 començaren a coexistir les associacions, legalitzades, i les comissions de barri clandestines, que servien per estructurar les accions de protestes que no es podien encabir dins de la limitada legalitat franquista.

Els anys 1972 i 1973 el moviment veïnal de barri i antifranquista barceloní es centrà en diversos fronts com ara la construcció del primer Cinturó de Ronda, en especial al seu pas per la plaça Lesseps i per Sants, les explosions de gas, l'educació i la construcció de nous centres educatius, la lluita per l'habitatge públic, l'oposició a dos dels grans plans urbanístics -el Pla de la Ribera, al Poblenou, pla parcial Torre Baró-Vallbona-Trinitat i, finalment, la participació en les eleccions pel terç familiar de 1972 per al districte IX d'un candidat veïnal, Fernando Rodríguez Ocaña [76].

L'any 1972 una part de les associacions de carrer i de comerciants, agrupades de manera informal deixaren de reunir-se al Saló Rosa, al Passeig de Gràcia, 55, que era el lloc de reunió tradicional de l'elit de la ciutat, per fer-ho a l'Hotel Oriente, a les Rambles, guanyant així una certa autonomia. L'estiu d'aquell mateix any quatre d'elles fundaren la

---

[73] Domènech Sampere, Xavier. (2010). "Orígenes: En la protohistoria del movimiento vecinal bajo el franquismo." *Historia del presente* 16, pàg. 9-26.

[74] Oyón, José Luís; Guàrdia, Manel; Hernández Falagan, David; Rosselló, Maribel; Roger, Joan. (2021). *La revolució de l'habitatge a les perifèries obreres i populars: Nou Barris 1939-1980.* Ajuntament de Barcelona i Museu d'Història de Barcelona. Col·lecció *Documents*, núm. 15. El llibre posa de manifest que el creixement del moviment veïnal va anar estretament relacionat amb les condicions d'habitatge, tant per la millora d'aquestes condicions com per l'accés a la propietat d'un habitatge. Fou llavors, quan s'havia adquirit un mínim confort i seguretat habitacionals que s'estengué el moviment veïnal.

[75] Andreu i Acebal, Marc (2014). *El moviment ciutadà i la transició a Barcelona: la FAVB (1972-1986)* [Tesi doctoral. Universitat de Barcelona]. Posteriorment l'autor en va fer un llibre: Andreu i Acebal, Marc. (2015). *Barris, veïns i democràcia. El moviment ciutadà i la reconstrucció de Barcelona (1968-1986)*. Barcelona: L'Avenç, pàg. 68.

[76] Andreu i Acebal, M, op. cit., pàg. 124.

Federació d'Associacions de Veïns de Barcelona. Ja llavors aquest tipus d'entitats foren conegudes com a *bombillaires*, en referència a les bombetes, és a dir a les subvencions per l'enllumenat nadalenc, pel seu caràcter apolític i merament lúdic i de foment del comerç i, per tant, afins o, si més no, complaents amb el règim dictatorial. Dins de la nova federació hi havia també un sector proper al catalanisme conservador, hereu de la Lliga Regionalista, encapçalat per Joan Antoni Maragall, president de la veterana associació de veïns del carrer Petritxol, i oncle del futur alcalde.

Per altra banda, una dotzena d'associacions de veïns de l'esquerra antifranquista s'agruparen al voltant de la Coordinadora de Sant Antoni, a l'estiu de 1972. La Coordinadora es va formar en un primer moment per fer front a les explosions de gas que causaren 34 morts en poc més d'un any en diversos barris de la ciutat. Eren conseqüència dels canvis en el subministrament de gas, que passà de ser produït a la planta que l'empresa Catalana de Gas tenia a la Barceloneta -conegut com a gas ciutat- a ser extret del Magrib i, en especial, d'Argèlia -com gas natural-. [77]. La coordinadora mai s'arribà a legalitzar ni a definir una estructura organitzativa, però serví com a lloc de trobada i com a espai de coordinació de diverses associacions de la ciutat i l'àrea metropolitana [78].

Al desembre del 1973 totes les associacions de carrer i de comerciants s'uniren a la FAVB en un procés que no estigué exempt de tensions, tot i les afinitats ideològiques de les entitats. El segon pas fou la integració a la federació de les associacions de la Coordinadora de Sant Antoni. Es tractava d'integrar dos grups d'associacions ideològicament distants: una, el nucli fundador de la FAVB, conservadora i més o menys afí a la dictadura, i l'altra, la Coordinadora, progressista i nítidament antifranquista. El procés creà tensions i comptà amb detractors tant dins de la FAVB com dins de la Coordinadora. Així algunes associacions retardaren el seu ingrés a la federació davant l'oposició a formar part d'una organització propera al règim.

El procés comptà però amb mediadors tant per part de la FAVB -com l'entitat Amics de la Ciutat, moderadament crítica amb l'alcalde Josep Maria Porcioles i molt propera a la futura òrbita de Convergència i Unió- com per part de la Coordinadora integrada ara per

[77] Vilanova, Santiago. (2019). *L'explosió de Capità Arenas: la trama del gas natural a la Barcelona preolímpica*. Editorial Apostroh. Un dels impulsors d'aquest canvi fou Pere Duran i Farell, director de l'empresa Catalana de Gas. Com veurem, Duran fou també un dels impulsors del Pla de la Ribera i, a partir de 1986, fou membre del Consell Olímpic. El desmantellament de la planta de producció de gas de la Barceloneta va ser una peça més en la reurbanització del litoral de la futura Vila Olímpica, com veurem més endavant.
[78] Andreu i Acebal, M., op. cit., pàgina 111-112.

Bandera Roja -integrada dins del PSUC, a l'estiu de 1974- i dotada d'una notable homogeneïtat ideològica. Els dos negociadors -Miquel Esquirol, per part de la FAVB- i Carles Prieto -de la Coordinadora, del Centre Social de Sants- s'havien conegut anys enrere en el moviment cristià de base.

Les associacions de la Coordinadora s'integraren a la FAVB al març del 1974 i durant els mesos posteriors es succeïren les adhesions de les associacions restants. La commoció creada per la Revolució dels Clavells [79] podria haver mogut al consistori, encapçalat llavors per Enric Masó, més negociador que Porcioles, a acceptar aquesta integració com una forma de diluir-les dins d'una organització majoritàriament conservadora o com un mal menor, davant de la creixent força del moviment veïnal antifranquista. Les noves associacions antifranquistes es trobaven en minoria a la junta i en unes assembles a on el règim intern preveia un sistema de vot per entitat i no de forma ponderada, reflectint el número de socis per entitat.

Tanmateix, la incorporació de les noves associacions desbordà l'estructura organitzativa i la manera de funcionar que la federació havia tingut fins llavors, amb la creació de noves comissions, la infiltració en algunes de les entitats *bombillaires* o l'estratègia d'obstruir les assemblees. La renovació de la junta, al gener de 1975, suposà la integració dels activistes veïnals als òrgans centrals de la federació. La dimissió, al febrer, del fins llavors president, Manuel Sañes, pel seu desacord pel suport de la FAVB a l'amnistia, consumà el canvi d'equilibri en favor de les associacions veïnals antifranquistes [80].

2.2. Una FAVB antifranquista contra l'Ajuntament franquista

Una FAVB ara obertament antifranquista s'enfrontà a partir del setembre de 1975 al nou alcalde, Joaquim Viola i Sauret, que es caracteritzaria pel retorn a l'ortodòxia franquista i la manca de diàleg amb els moviments socials de la ciutat. La nova FAVB confirmaria llavors la conquesta per part de l'esquerra antifranquista de l'hegemonia social i cultural a Barcelona, agafant en aquell moment el relleu de l'Assemblea de Catalunya -que havia

[79] Andreu i Acebal, M., op. cit., pàgina 169.
[80] Alabart Vilà, Anna. (1982). *Els barris de Barcelona i el moviment associatiu veïnal*. [tesi doctoral, Universitat de Barcelona]

estat parcialment desarticulada per la policia franquista a finals de 1973- com a plataforma plural, representativa de l'antifranquisme a la capital de Catalunya [81].

Durant el breu mandat de Viola destacà especialment el debat entorn al nou Pla General Metropolità, aprovat definitivament al juliol de 1976, i en el qual es definia el creixement de la ciutat en l'àrea metropolitana, les grans infraestructures i els equipaments públics futurs. Tot i que les associacions de veïns jugaren un paper important en la lluita per pressionar a l'equip redactor del pla i compensar així les pressions dels promotors immobiliaris i grans propietaris urbans, el pla seguí sent fruit d'un Ajuntament que no havia estat elegit democràticament. Moltes de les reivindicacions plantejades durant aquests anys, com ara la del Segon Cinturó de Ronda -la Ronda de Dalt i la Ronda Litoral- emergirien de nou en el debat veïnal i ciutadà després de la designació de Barcelona com a seu olímpica.

Fou, però, durant el mandat de Josep Maria Socias Humbert, des del desembre de 1976 fins al gener de 1979, quan la FAVB es convertí, de facto, en l'agent social més important de la ciutat i en una organització que s'entenia que era la més representativa de la ciutadania barcelonina. El 29 de desembre de 1976, pocs dies després de l'arribada de Socias al capdavant del consistori, la FAVB li envià una carta-document amb cinquanta mesures -que preveien la democratització, reorganització i descentralització de l'Ajuntament, a més d'actuacions urbanístiques- que, pràcticament, es convertiria en el full de ruta del mandat. La col·laboració de l'Ajuntament amb la FAVB va permetre, per exemple, endegar una programa de compra de terrenys per tal de crear una reserva de sòl per a futurs equipaments públics, en que destacaria el paper de Joan Antoni Solans com a delegat d'urbanisme. Al gener de 1977 Socias impulsà la reorganització de les delegacions de servei, copades per tècnics joves, demòcrates i majoritàriament progressistes, que adquiririen un pes important dins de l'Ajuntament, marginant així als regidors franquistes [82].

En paral·lel, el moviment veïnal desplegà una multitud d'accions que inclogueren l'ocupació d'edificis -com ara l'emblemàtic desmantellament de la planta asfàltica de Nou Barris, al gener de 1977-, solars o autobusos, o la redacció de plans populars de barri. Les associacions es desplegaren amb la creació de noves vocalies, en les que destacaren les de

[81] Andreu i Acebal, M., op. cit., pàg. 170.
[82] Moreno Muñoz, David. (2020). "L'Ajuntament de Barcelona durant la Transició: les ruptures del municipalisme en la construcció democràtica". *Segle XX: revista catalana d'història*, (13), 238-260.

dones o d'urbanisme. L'espai públic s'ocupava sovint sense previ avís governatiu o, en tot cas, el permís es demanava posteriorment. La relació de la FAVB amb l'alcalde fou molt fluïda amb trobades periòdiques amb Carles Prieto, vicepresident de la federació, o amb trobades informals com una costellada, al maig del 1978 [83]. A la vegada, la creació d'una comissió de control municipal després de les eleccions generals del juny de 1977 per tal de crear un òrgan de coordinació del consistori amb les forces democràtiques, creà tensions davant de la negativa dels partits a incloure-hi la FAVB [84].

En les diverses recopilacions de victòries veïnals que ha publicat la FAVB [85] el mandat de Socias hi destaca com el moment en que se n'aconseguiren més. Alguns activistes recorden aquest mandat com els millors anys del moviment veïnal i a Socias com l'alcalde més obert a negociar-hi [86]. El moviment veïnal semblà arribar al seu zenit amb la publicació del Manifest-memoràndum l'11 de març del 1979, coincidint amb la vigília de l'inici de la campanya electoral per a les eleccions municipals. El text, entregat als candidats a l'alcaldia, resumia les principals reivindicacions del moviment veïnal, amb una demanda de més equipaments sanitaris, culturals i educatius, una major presència d'espais verds i una millora del transport públic, entre d'altres. A més exigia la descentralització de l'Ajuntament en consells de districtes que poguessin ser elegits democràticament i on pogués participar-hi el veïnat i descrivia quin paper havia de jugar el moviment veïnal després de l'arribada de l'Ajuntament democràtic, com força apartidista i que lluités per l'aprofundiment de la democràcia municipal [87]. Una de les propostes del memoràndum era crear una xarxa de centres cívics que es convertissin tant en espais culturals com també de participació ciutadana i que, per tant, la seva gestió fos també veïnal [88]. Com veurem, alguns d'aquests primers centres cívics de gestió ciutadana, es convertiren en els següents anys en espais de debat sobre l'olimpíada. Molts partits se'l

[83] Andreu i Acebal, M. (2014), op. cit., pàg. 528.
[84] Andreu i Acebal, M. (2014), op. cit., pàg. 498.
[85] En cito dos exemples:
- Huertas Clavería, Josep Maria; Andreu i Acebal, Marc. (1996). *Barcelona en lluita: el moviment urbà. 1965-1996*. Federació d'Associacions de Veïns de Barcelona.
- Andreu i Acebal, Marc. (2010). "1970-2010, 40 anys d'acció veïnal". *Quaderns de carrer*, 5. Federació d'associacions de veïns i veïnes de Barcelona -Editorial Mediterrània.

[86] Entrevista amb Andrés Naya (11 d'octubre de 2025).
[87] *La Vanguardia*, 13 de març de 1979, pàg. 29. Font: Hemeroteca de *La Vanguardia*.
[88] Moreno Muñoz, David. (2019). *Quan l'Ajuntament va ser nostre. El primer ajuntament democràtic després de la mort de Franco (1979-1983)*. [tesi doctoral, Universitat de Barcelona]. Pàg. 415.

feren seu fins al punt d'incorporar fragments al seu programa electoral per a les eleccions municipals de l'abril [89].

Tal i com argumenta Andreu [90], tot seguint a Andreu Mayayo [91], el mandat de Socias suposà una ruptura amb l'estructura municipal franquista, una ruptura que fou més significativa a Barcelona i Catalunya que a altres institucions de l'estat . La FAVB hi jugà un paper cabdal. En paral·lel a la FAVB, el moviment veïnal de l'estat fou un dels moviments que més incidència va tenir en el procés de mobilització social i democratització del país -l'any 1979 hi havia més de 5000 associacions a tot el país- [92], juntament amb el moviment obrer.

2.3. L'arribada al poder del primer Ajuntament democràtic

Les eleccions municipals del 3 d'abril van donar la victòria als partits progressistes, tot i que la participació fou força baixa, del 54%. El dia 19 es firmà el Pacte de Progrés amb el suport de tots els partits amb representació -PSC, PSUC, CiU i ERC- amb l'excepció d'UCD, una coalició àmplia que contrastà amb els pactes de progrés d'altres ciutats de l'estat, que només van incloure els partits progressistes -en especial el PSOE i el PCE- [93]. Durant el primer any el nou consistori es concentrà, sobretot, en el sanejament econòmic, d'una banda, i la reforma administrativa del funcionariat, de l'altra. Es reorganitzà i racionalitzà el sistema de tributs municipals, es canviaren els horaris d'una plantilla que, sovint, treballava a l'Ajuntament a temps parcial i es negocià un nou sistema de representació sindical amb els treballadors municipals. A més, s'inicià el procés de negociació per a la descentralització administrativa i, per tant, també de participació ciutadana i de la reorganització del mapa de districtes de la ciutat, que havia d'apropar el govern municipal a la ciutadania [94].

---

[89] Andreu i Acebal, M., (2014), op. cit., pàg. 495.
[90] Andreu i Acebal, M., (2014), op. cit., pàg. 496-497.
[91] Mayayo, Andreu. (2002). *La ruptura catalana: les eleccions del 15-J del 1977* (Vol. 12). Editorial Afers.
[92] Quirosa-Cheyrouze Múñoz, Rafael; Fernández Amador, Mónica. (2010). *Poder local y transición a la democracia en España*. Centro de Estudios Municipales y de Cooperación Internacional (CEMCI). Pàg. 146-157.
[93] Quirosa-Cheyrouze Muñoz, R.; Fernández Amador, M., op. cit,, pàg. 315-327. El pacte barceloní fou excepcional tot i que es van donar alguns pactes més enllà de l'esquerra i que van incloure partits regionalistes com a Andalusia amb el Patit Socialista d'Andalusia, regionalista i centrista, el pacte entre BNG i el PSOE que va permetre l'accés a l'alcaldia de La Corunya o i el PNB va mostrar-se obert a donar suport als partits progressistes al País Basc.
[94] Moreno Muñoz, D. (2019), op. cit., pàg. 416-425.

A principis d'octubre la FAVB decidí impulsar una campanya per conscienciar a la ciutadania del problema de finançament que patia l'Ajuntament que culminà amb l'organització d'una manifestació el 21 de desembre, coincidint amb la reunió dels alcaldes de les set grans ciutats de l'estat amb el vicepresident i ministre d'economia, Fernando Abril Martorell. L'Ajuntament no s'uní a la convocatòria de la manifestació tot i donar-hi suport [95].

Durant el primer any de mandat les relacions entre el moviment veïnal i el nou consistori s'anaren tensant. Un dels motius del conflicte entre la federació veïnal i l'Ajuntament fou el procés de descentralització i la redacció d'un nou reglament per als plens municipals i els consells de districte. La FAVB demanava l'elecció directe dels consellers de districte, la potestat d'organitzar consultes vinculants i la participació de les entitats veïnals en les seccions plenàries i els consells de districte, no només en el torn de precs i preguntes sinó en cadascun dels punts de l'ordre del dia. La FAVB va seguir reivindicant el dret a intervenció amb interrupcions als plens dels propers anys, incloent-hi, com veurem, el ple en el qual s'aprovà el projecte de la candidatura olímpica, al juny de 1981. Tanmateix, fou aquest un dels àmbits en el qual la FAVB va participar activament en un procés que culminà l'any 1984 amb l'aprovació del nou mapa de districtes de Barcelona -que incloïa també el de Nou Barris, prenent el nom del butlletí veïnal *9Barrios* que havia fet de portaveu de la lluita contra el pla parcial de Porcioles-, d'una banda, i, de l'altra, de la nova normativa d'organització de districtes i participació ciutadana, l'any 1986, que incorporava diverses propostes de la federació com ara l'elecció directa dels consellers de districte i l'organització de consultes i referèndums que, però, quedaren anul·lats amb l'aprovació de noves normatives d'àmbit autonòmic i estatal, el 1998 i 2005, respectivament [96].

A principis de juny de 1980 la FAVB publicà un únic número de la revista *Vida als barris. Fem nostra Barcelona*, tot coincidint amb la segona edició de la Setmana de les associacions de veïns. *Vida als barris* es presentà com una reedició i actualització del memoràndum del març de 1979, aquest cop amb un toc d'humor: bona part de la revista era de fet una tira còmica que s'imaginava a una parella de turistes que visitava cada districte de la ciutat

[95] Andreu i Acebal, M., (2014), op. cit., pàg. 659-660.
[96] Andreu i Acebal, M., (2014), op. cit., pàg. 755:
- Carta Municipal de Barcelona, al *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, núm 2801, 8 de gener de 199, Barcelona, pàg. 214-229.
- *Boletín Oficial del Estado*, núm. 62, 14 de març de 2006, pàg. 10107-10121.

per conèixer-hi les principals mancances. En aquest sentit, la revista seguia les passes de la revista satírica *Butifarra!* que havia aparegut l'any 1975. L'equip de dibuixants que formà l'Equip Butifarra il·lustraria algunes de les revistes veïnals de la segona meitat de la dècada de 1970 i de 1980 [97]. Alguns dels seus components, com Carlos Azagra, acabarien treballant a la revista *Jueves*.

L'editorial de *Vida als barris*, organitzada en dues seccions, feia balanç del primer any de l'Ajuntament i reivindicava una escala de barri en la política municipal. En la primera secció no es criticava tant la manca d'acció del nou consistori, sinó la manca d'informació d'abast públic, que denotava una falta de voluntat per part de la institució de fer partícip la ciutadania en l'acció de l'Ajuntament:

> No hi ha una política informativa, no hi ha una política de consulta ciutadana. Ens fa la impressió que no hi ha política municipal elaborada. En general, la ciutat, els veïns dels barris, no sabem què fa l'Ajuntament. Les Associacions de Veïns, que són entitats que tenen organitzats grups de ciutadans interessats a buscar solucions per als problemes de la ciutat, han estat, en general marginades de l'actuació municipal. I això és, possiblement, un luxe que creiem, amb certa inquietud que no podem permetre'ns.
>
> Com a ciutadans tenim el deure d'analitzar els resultats, deixant de banda les bones intencions. Com sempre, tenim per missió col·locar l'administració davant les seves responsabilitats. I avui això passa per fer conèixer aquests problemes, grans i petits, però greus [98].

En el segon apartat es reclamava que,

> per una ciutat humana, habitable, en funció dels que hi viuen, cal aprofundir en la idea de la vida col·lectiva, de la nova convivència, de la solidaritat, de la vida de barri, de la lluita per defensar els interessos populars. Cal fer nostra la ciutat, cal donar vida als barris [99].

Del primer fragment caldria destacar el paper que la FAVB reivindica que ha de jugar enfront al nou Ajuntament democràtic i que ja havia fet públic en un comunicat el 19 d'abril de 1979: el d'*instrument de participació ciutadana* i de *control de la gestió municipal*, per seguir millorant la ciutat [100]. En segon lloc es demanava una política urbana des de l'escala de barri, una política per solucionar els problemes ad hoc i en la qual la ciutadania hi

---

[97] Gálvez, Pepe. (2015). *Butifarra! El còmic dels barris (1975-1987)*. Ajuntament de Barcelona i Federació d'Associacions de Veïns de Barcelona.
[98] *Vida als barris. Fem nostra Barcelona*. Juny 1980. Font: Arxiu Històric de Roquetes-Nou Barris.
[99] *Vida als barris...*, op. cit.
[100] Citat a Andreu i Acebal, M., (2014), op. cit., pàg. 392-393.

tingués un paper actiu, més que no el plantejament de grans projectes com el que ens ocuparà en aquest treball.

2.4. El debat entorn a la crisi de la FAVB després de 1979

El debat sobre la crisi de la FAVB després de l'arribada al poder del primer Ajuntament democràtic es donà, sobretot, a partir de 1980 i s'estengué durant els següents anys, tal i com es reflecteix tant en la premsa veïnal del moment i en la bibliografia i historiografia posteriors. En aquest apartat no pretenc fer-ne una anàlisi extensa, però si exposar algunes de les idees que diversos textos i autors n'han donat des de diversos punts de vista, a partir d'una premissa comuna: el moviment veïnal va perdré capacitat d'incidència en la política municipal després de 1979.

Al desembre de 1982, tot coincidint amb el desè aniversari de la fundació de la FAVB, es publicà per primera vegada la revista *El 29*. La revista va tenir una vida breu i es publicà de forma mensual entre el desembre de 1983 i l'octubre de 1984 [101]. A la primera edició es feia un repàs d'aquells deu anys i, a l'hora, una reflexió sobre la salut del moviment veïnal.

> La crisi de les AA.VV. no és altre cosa que el reflexe al seu si d'una crisi més àmplia que impregna tot el cos social del nostre país. Altre cosa son malfiances i descalificacions interesades, perquè les AA.VV. pesi qui pesi, hi som. El programa base d'elaboració d'un Pla Especial, la demanda d'una escola, l'exigència de clausura d'un bingo, l'organització de la festa major, la solidaritat amb les minories socials, etc. continuem fent-les les AA.VV. (...). Si aquestes desapareguessin, no caldria inventar-les: sortirien soles. Mentre subsisteixi la ciutat clasista i desigual, hi hauran problemes, reivindicacions que cubrir, hi hauran veïns y veïnes que s'agruparan per fer sentir la seva veu més forta cada dia i no tan sols cada quatre anys. Consolidar la democràcia és també potenciar les formes de participació autònoma en la gestió dels afers públics, és asumir des de l'Administració i sense descalificacions el dret a la crítica a la proposta i fins i tot a les veus representatives en el mateix lloc on es produeixen les decisions públiques. No entendre-ho així és tenir una pobre, poruca concepció de la democràcia (...) [102].

L'article forma part d'un debat extens que es donà en diversos espais sobre el paper que havia de jugar el moviment veïnal després de les eleccions municipals de l'abril de 1979.

---

[101] Maristany, Gerard, Musons, Albert. (2002). *Del desencant a la contrainformació: la premsa de barris a Barcelona, 1976-2001*. Diputació de Barcelona, Col·legi de Periodistes de Catalunya.
[102] "Som i serem". *El 29*. Desembre 1982. Font: CRAI Pavelló de la República – Universitat de Barcelona.

Si durant el mandat de Socias Humbert la FAVB havia comptat amb la legitimitat social i democràtica que li mancava al consistori, el nou Ajuntament democràtic es veia investit de la legitimitat i autoritat que li havien referendat les eleccions.

Tant a les publicacions de la FAVB com a les diverses associacions veïnals es reflexionà, a partir de 1980, sobre la crisi que havia fet minvar el número de sòcies d'aquestes organitzacions i sobre el paper que havia de jugar el moviment veïnal a partir de llavors. L'article d'*El 29* resumeix algunes de les idees d'aquest debat. D'una banda la FAVB es situa en una continuïtat més que en un trencament: tant abans com després de 1979 el rol de la federació era el del control de la institució i de la lluita per una ciutat socialment més justa.

Resulta interessant la referència a l'aprofundiment de la democràcia a través d'una major participació ciutadana. Aquesta afirmació podria constituir la resposta d'un article que s'havia publicat un any i mig abans, al juliol de 1981, a la revista del PSC *L'Opinió Socialista*, que acusava a la FAVB de deslleialtat cap a una democràcia que encara estava en construcció, justament quan feia pocs mesos del cop d'estat del 23 de febrer [103].

Un dels factors que apareixen sovint en el relat sobre la crisi del moviment veïnal és el de la cooptació dels seus líders veïnals per part dels partits polítics. Aquesta fuga de membres no hauria estat tant numèricament important com si qualitativa, tal i com afirma Iñaki Mingolarra [104]. Mingolarra, fou vocal de la junta de la FAVB des de 1977 i, després, vicepresident, entre 1982 i 1986, a més de militar al MCC i formar part de la plataforma contra els JJOO, a partir de 1985. Mingolarra fou un dels opositors més bel·ligerants contra l'intent d'instrumentalització política de la FAVB en les eleccions generals del 15 de juny de 1977, quan un membre de la federació i, alhora candidat de la coalició Esquerra de Catalunya, Francesc López va demanar el suport a la seva candidatura per part de l'entitat [105].

Segons Mingolarra els activistes veïnals que feren el salt a la política professional foren sobretot els líders més actius, en especial, del PSC i del PSUC. Un exemple d'aquest fet és l'oferta que l'Ajuntament feu a Carles Prieto, membre del Centre Social de Sants i president de la FAVB -entre 1978 i 1982- del càrrec de delegat de serveis socials al maig

[103] Citat a Andreu i Acebal, M., (2014), op. cit., pàg. 404.
[104] Entrevista a Toni Ramon i Iñaki Mingolarra. 21 de maig de 2025
[105] Andreu i Acebal, M., (2014), op. cit., pàg. 580.

de 1979. Prieto rebutjà l'oferta i denuncià la proposta com un intent de neutralitzar-lo [106]. Jordi Bonet descriu aquest procés de cooptació:

> Sin embargo, esta espiral ascendente del movimiento vecinal conocerá su punto de inflexión a raíz de las elecciones locales de 1979, dónde son elegidos los primeros ayuntamientos democráticos tras la dictadura, a raíz del proceso de cooptación del liderazgo vecinal y sus aliados técnicos que pasaran a engrosar las filas de los partidos políticos y las nuevas instituciones democráticas [107].

Prieto acabà deixant la presidència de la FAVB al maig del 1982. Al seu informe afirmava que

> (...) estos tres o cuatro últimos años, posiblimente algunos de los más difíciles del movimiento asociativo, hemos sido pocos los convencidos de que las AAVV no eran solo, ni principalmente, un instrumento de lucha antifranquista, o la antesala de las butacas municipales. Ha habido pocos hombres y mujeres que creíamos que las AAVV eran ante todo un movimiento popular, autoorganizado, que tenía que existir y luchas por una sociedad y una ciudad más justa y mejor. Que los problemas no se solucionan solo con votar, sinó que hace falta la participación y la pelea cotidiana [108].

Prieto remarcava així l'argument que, pocs mesos després també apareixeria a l'editorial d'*El 29*, citada més amunt, i que reivindicava la FAVB com un instrument d'aprofundiment democràtic. Qui es quedà a la FAVB, segons Mingolarra, foren, d'una banda, els independents, que no militaven a cap partit i que formaven part del moviment veïnal per problemes i reivindicacions concrets, i, de l'altra, els militants dels partits d'extrema esquerra que no aconseguiren representació a les noves institucions democràtiques [109]. Aquest buidatge suposaria, per tant, una certa radicalització de la FAVB.

Naya i Recio [110] proposen un escenari més complex, en que la cooptació fou un dels mecanismes d'accés d'activistes a la política institucional, però no l'únic. Alguns dels membres del moviment veïnal van buscar estar a les institucions, pensant que des de les

---

[106] Andreu i Acebal, M., (2014), op. cit., pàg.397
[107] Bonet Martí, Jordi. (2012). "El territorio como espacio de radicalización democrática: una aproximación crítica a los procesos de participación ciudadana en las políticas urbanas de Madrid y Barcelona". *Athenea Digital: revista de pensamiento e investigación social*, *12*(1), 0015-28.
[108] Citat a Andreu i Acebal, M., (2014), op. cit., pàg. 766
[109] Entrevista a Ramon i Mingolarra.
[110] Recio, Albert., Naya, Andrés. (2004). "Movimiento vecinal: claroscuros de una lucha necesaria". *Mientras tanto*, (91/92), 63-81.

institucions podrien seguir la lluita que havien començat a les associacions. Moreno Muñoz situa la causa principal de la crisi del moviment veïnal en el fet que el nou Ajuntament democràtic es feu seus els consensos urbans bastits durant la segona meitat de la dècada de 1970 i en la resposta que el govern feu a les demandes de participació i millores urbanes [111]. En altres paraules: la ciutadania es desmobilitzà al veure que l'Ajuntament afrontava les seves reivindicacions. El moviment veïnal passava d'una fase de confrontació a una de negociació amb l'Ajuntament, més burocràtica i tècnica, en que les associacions ocupaven un rol a mig camí entre la institució i la ciutadania a l'hora que perdien el contacte directe amb les seves bases [112] i el veïnat que volien representar. Hi va haver-hi casos en els quals algunes associacions fins i tot s'arribaren a enfrontar amb una part del veïnat del seu barri, com en les protestes racistes que van estellar al setembre de 1982 al barri de la Verneda arran del rumor del robatori d'un veí d'ètnia gitana del nucli de barraques de la Perona. L'associació de veïns de la Verneda Alta defensà l'estratègia de treball comunitari amb la població barraquista gitana i una política de reallotjaments ben planificada davant de la demanda d'una part del veïnat que n'exigia l'expulsió ràpida [113].

Andreu i Acebal, en canvi, qüestiona aquesta crisi del moviment veïnal [114]. En aquest sentit és especialment interessant la tesi doctoral de la sociòloga urbana Anna Alabart i Vilà [115], defensada al gener de 1982. Durant la segona meitat de la dècada de 1970 s'havien publicat molts estudis sobre els moviments urbans de l'estat i de Barcelona, sovint, escrits per membres d'alguna de les organitzacions que en formaven part i amb voluntat de dotar el moviment d'un document teòric i polític. La tesi d'Alabart, en canvi, fou un dels primers estudis de conjunt en el qual es situà el moviment veïnal barceloní dins d'una evolució urbanística que cercava la segregació social i l'expulsió del veïnat més pobre del centre de la ciutat cap a la perifèria. En aquest sentit obrí un nou capítol en la historiografia d'un moviment encara molt recent [116]. Per a aquest treball la tesi d'Alabart representa, a més, un document històric interessant que proporciona una imatge detallada de l'estat d'un moviment veïnal a inicis de la dècada de 1980, poc abans de l'aparició, en l'esfera pública, del projecte olímpic.

[111] Moreno Muñoz, D., (2019), op. cit., pàg. 412.
[112] Recio, A.; Naya, A., op. cit.
[113] Societat d'Estudis de la Verneda de Sant Martí., op. cit., pàg. 87.
[114] Andreu i Acebal, M. (2014), op. cit., pàg. 546.
[115] Alabart i Vilà, A., op. cit.
[116] Bordetas Jiménez, Ivan. (2014), op. cit.

Alabart ens ofereix una anàlisi més matisada i, sobretot, detallada, fruit d'una recerca exhaustiva, d'aquesta crisi del moviment veïnal.

> Molt s'ha parlat i escrit en els darrers anys sobre la dita "crisi de les AA.VV". A la vista de les dades s'ha d'afirmar que aquesta crisi no sembla haver-se notat a les AA.VV pel que fa referència al nombre de socis. Una altra cosa serà la que mostri l'anàlisi de l'activitat dels socis [117].

En efecte, Alabart estima que la cinquantena d'associacions veïns analitzades [118] compten amb uns 70.000 socis. La influència de les associacions, però, va molt més enllà dels seus membres. Així, moltes de les assemblees de les associacions estan obertes a tota la població del barri, en especial, quan s'ha de debatre sobre un problema concret. En l'enquesta que Alabart fa a 1300 veïns de la ciutat, en sis barris diferents, hi constata que un 67% de la població coneix l'associació del seu barri, un 40% en coneix les reivindicacions i un 19% ha participat en alguna de les seves assemblees. Aquest percentatge és més elevat com més baix és el nivell socioeconòmic del barri.

Alabart també estudia la filiació política dels 246 membres de les juntes de les diferents associacions. D'aquests 144 eren independents, 13 militaven al PSC, 55 al PSUC, 13 a Convergència Democràtica, 7 a l'MCC, 3 a Bandera Roja, i entre un i dos a ERC, PSAN, LCR, la CNT i a la USO [119]. Tot i que la preponderància dels independents, en primer lloc i d'una representació força elevada dels partits d'extrema esquerra, que corroboraria a Mingolarra, Alabart adverteix de la dificultat d'extreure conclusions d'aquestes dades. Així, resulta problemàtica la impossibilitat de saber quina postura tenen els independents que, tot i no militar en cap partit també tenen un posicionament polític.

Un altre aspecte interessant que s'hi analitza és l'organitzatiu. Les juntes son, sovint, flexibles i obertes, en quant als seus membres i assistents. La representativitat dels membres de la junta ve de la dedicació que han prestat a l'associació i no tant d'un organigrama formal. Així, per tant, les associacions semblen tenir un funcionament força flexible i oberta al barri. L'autora també constata una disminució en el número de vocalies, fet que podria ser el principal símptoma de de crisi del moviment veïnal: el número de persones sòcies no ha disminuït però si que ho fa el temps que dediquen a l'associació.

---

[117] Alabart i Vilà, A., op. cit., pàg. 277.
[118] Alabart no inclou les associacions de carrers i de comerciants en el seu estudi.
[119] Alabart i Vilà, A., op. cit., pàg. 291-292

Tot i que la mitjana d'edat dels membres és força jove, d'entre 25 i 45 anys, Alabart veu preocupant la reducció dels joves menors de 25 anys, un fet que atribueix al *problema de la joventut* [120] i, per tant, a un fenomen social generalitzat. També constata la independització d'algunes vocalies, com la de jubilats, que creen les seves pròpies entitats. En tercer lloc també menciona la relació tibant entre vocalies de dones i associacions de veïns, ja que el seu plantejament era més ambiciós que el que podria oferir l'organització de la qual en formava part.

En l'article "Una reflexió a compartir" [121], publicat a l'octubre de 1982 a la revista veïnal *Guinardó*, el butlletí de l'associació de veïns Joan Maragall, la vocalia de dones de l'associació parlava del *deslligam* entre la vocalia i l'associació, per la manca de temps de les membres per compaginar la lluita per les reivindicacions del barri amb la de la vocalia i la càrrega de feina de cures a la llar que havien de suportar. És probable, per tant, que durant la primera meitat dels 1980 moltes vocalies de dones s'acabarien independitzant i creant organitzacions autònomes de les associacions de veïns en un procés semblant al que passà amb les comissions de dones dins del moviment antimilitarista [122], que, com les associacions, tenia una àmplia majoria de membres homes.

Es donà així un procés de diversificació en el qual grups concrets de les associacions de veïns -joves, jubilats, dones- decidiren crear les seves pròpies organitzacions i defensar les seves reivindicacions de forma sectorial i no veïnal [123], com ara el feminisme i l'antimilitarisme i les seves grans demandes: la legalització de l'avortament, l'oposició al servei militar obligatori i el referèndum de l'OTAN. Amb l'arribada de la democràcia aquests moviments podien constituir organitzacions de forma legal i perdien sentit les vocalies encabides en les associacions de veïns com a única opció per actuar dins de la limitada legalitat franquista. Les associacions, en canvi, es convertien en organitzacions centrades en les reivindicacions urbanístiques, més feixugues de gestionar, a més de l'organització de festes majors. Alguns activistes abandonaren les associacions decebuts per la manca d'avenços; els moviments socials, en canvi, plantejaven una proposta més rupturista amb les noves institucions democràtiques.

[120] Alabart i Vilà, A., op. cit., pàg. 299
[121] "Una reflexió a comptartir". *Guinardó*, núm 28. Octubre de 1982. Associació de veïns de Joan Maragall. Font: CRAI Pavelló de la República – Universitat de Barcelona.
[122] Branciforte, Laura. (2024). "Mujeres pacifistas en los ochenta en España: vínculos y redes transnacionales". *Ayer. Revista de Historia Contemporánea*, *136*(4), 125-152.
[123] Recio, A., Naya, A., op. cit.

Tanmateix, les associacions mantindrien llaços estrets amb els moviments socials i actuaren, sovint, com a paraigües legal per a les activitats d'aquestes organitzacions com, per exemple, en el permís que es demanà per a les cadenes humanes contra la permanència de l'estat espanyol a l'OTAN de 1984 i 1986 [124]. Aquesta funció de paraigües també es fa explícita en l'article que citàvem abans, del número 0 d'*El 29*, del desembre de 1982 en el qual es defensa que una de les funcions de les associacions de veïns és la *solidaritat amb les minories socials* [125]. L'article parla d'un procés d'aprofundiment democràtic que encara no ha conclòs i que aspira a una democràcia més participativa. A la seva tesi Alabart també qüestiona la idea de l'arribada del primer Ajuntament democràtic com a culminació democràtica i final d'etapa sinó, tan sols, com un pas més cap a una democràcia plena [126].

S'ha de matisar, en conclusió, la crisi del moviment veïnal en els anys posteriors a 1979 i plantejar-lo més aviat com una reconfiguració. Si bé és cert que alguns activistes l'abandonaren per dedicar-se a la política institucional, aquest fou només un dels factors que explica els canvis que patí el moviment veïnal durant els primers anys de democràcia municipal. Molts activistes seguiren formant part de les associacions veïnals però hi dedicaven menys hores mentre que es vivia una eclosió de noves organitzacions i reivindicacions sectorials, generacionals i de gènere. Les associacions de veïns deixaren de ser la representació de l'antifranquisme a la ciutat per passar a assumir un rol més complex, com mediadors entre veïnat i Ajuntament. Moltes veus coetànies del moviment veïnal van viure aquest canvi com una crisi però aquest terme no ha de ser entès en la seva accepció de defalliment sinó com a canvi cap a una nova configuració política, en una societat que s'estava democratitzant però que encara patia les conseqüències de gairebé quaranta anys de dictadura.

[124] Andreu i Acebal, M., (2014), op. cit., pàg. 787
[125] "Som i serem". *El 29*. Desembre 1982, op. cit.
[126] Alabart i Vilà, A., op. cit.

3. Els primers debats entorn al projecte olímpic. 1981-1984

3.1. El primer anunci dels Jocs Olímpics

Es fa difícil situar una data concreta en la que Narcís Serra, com a alcalde de Barcelona, o Joan Antoni Samaranch, president del Comitè Olímpic Internacional (COI), anunciaren que Barcelona optaria per a la candidatura per als Jocs olímpics del 1992. El que sí que és constatable és que els partits que van concórrer a les eleccions municipals de l'abril de 1979 no van incloure cap referència a uns possibles Jocs Olímpics [127]. Es possible que figuressin dins d'un horitzó futur [128] però en un context en el qual hi havia altres prioritats urbanístiques i socials més urgents per afrontar, no eren un tema prioritari [129] .

Al primer volum de la *Memòria oficial dels Jocs de la XXV Olímpiada* [130] s'afirma que el primer anunci públic es feu el 31 de gener del 1981 en el sopar anual de proclamació dels millors esportistes de l'any organitzada pel diari esportiu *El Mundo Deportivo* a l'Hotel Princesa Sofía i que la idea va començar a ser debatuda per l'equip de govern a mitjans del 1980, coincidint amb la nominació de Joan Antoni Samaranch com a president del Comitè Olímpic Internacional (COI).

L'elecció de Samaranch, el 16 de juliol de 1980, es feu pocs dies abans de l'inici dels Jocs Olímpics de Moscou, la ciutat on l'ex-ministre franquista exercia d'ambaixador. Aquell dia Serra ja llançà la proposta d'una possible candidatura olímpica de Barcelona per al 1992 [131]. El 30 de gener de 1981 -un dia abans del que s'afirma a la *Memòria oficial*, per tant- Samaranch ho tornà a proposar en una gala organitzada pel *El Mundo Deportivo* [132], i Serra ho anuncià el 30 de maig del mateix any al Saló de Cent, en presència del rei durant el Dia de les Forces Armades organitzada com un acte de reafirmació democràtica quan feia només tres mesos després de l'intent cop d'estat i una setmana de l'assalt a la seu barcelonina del Banco Central [133]. Finalment el ple de l'Ajuntament aprovà la candidatura

[127] Moreno Muñoz, D. (2020), op. cit., pàg. 466-473.
[128] *Avui*, 18 d'octubre de 1986. La tarda del 17 d'octubre de 1986 Socias Umbert declarà que havia estat ell qui havia proposat la candidatura de la ciutat per als Jocs Olímpics del 1992.
[129] Moreno Muñoz, D., (2020), op. cit. , pàg. 466-473.
[130] Cuyàs, Ramon (dir.). 1992. *Memòria Oficial dels Jocs de la XXVa Olimpíada Barcelona 1992.* Vol. I. *El repte*. COOB'92, S.A. Pàg. 219
[131] *El Noticiero Universal*, 17 de juliol de 1980, pàg. 21. Arxiu de Revistes Catalanes Digitalitzades, Biblioteca Nacional de Catalunya
[132] *El Noticiero Universal*, 31 de gener de 1981, pàg. 25. Arxiu de Revistes Catalanes Digitalitzades, Biblioteca Nacional de Catalunya
[133] Subirós, P, op. cit., pàg. 41

el 30 de juny [134], en una sessió que fou interrompuda per un grup de veïns de Nou Barris per protestar davant de la negativa de l'alcalde a acceptar la participar de veïns en els plens [135]. En tot cas hem de situar l'anunci del projecte en un moment força convuls com ho fou el primer semestre del 1981.

Tanmateix aquest procés, força breu -del juliol de 1980 i el maig de 1981-, és només una part d'un projecte que s'havia plantejat en diferents moments històrics i que formava part d'un horitzó de futur de la ciutat més o menys definit des de feia almenys mig segle. Barcelona havia presentat la seva candidatura per als Jocs de 1924, 1932, 1936 i 1972. Aquí només esbossarem aquest recorregut històric. De les quatre candidatures caldria destacar, d'entrada la dels Jocs de 1936, que es convertirien en una fita i referència històriques, tant per haver-se organitzat a Berlin, com per l'Olimpíada Popular de caràcter antifeixista que es va voler celebrar a Barcelona i que va ser frustrada pel cop d'estat i l'inici de la guerra civil. La designació de 1986 coincidí, per tant, amb el 50è aniversari de l'Olimpíada Popular i l'inici de la guerra, un fet que no passaria inadvertit [136]. Pasqual Maragall començà el seu discurs en la cerimònia inaugural, el 25 de juliol de 1992, amb una referència a l'Olimpíada Popular [137].

Durant la dècada de 1950 la ciutat havia viscut dos grans esdeveniments internacionals: el Congrés Eucarístic de 1952, prou conegut, i els II Jocs del Mediterrani, celebrats l'any 1955. Tot i els contratemps meteorològics -va ploure el dia de la inauguració-, aquests Jocs es van presentar com la demostració que la ciutat era capaç d'organitzar una competició esportiva d'abast internacional i que, per tant, el proper pas seria una candidatura olímpica [138]. El debat sobre una candidatura olímpica de la ciutat va tenir un ampli ressò mediàtic una dècada després, al novembre i desembre del 1965. A l'octubre el

[134] *El Noticiero Universal*, 1 de juliol de 1981, pàg. 29. Arxiu de Revistes Catalanes Digitalitzades, Biblioteca Nacional de Catalunya

[135] *El Noticiero Universal*, 1 de juliol de 1981, pàg. 13. Arxiu de Revistes Catalanes Digitalitzades, Biblioteca Nacional de Catalunya

[136] En trobem un exemple en el reportatge fotogràfic que es va fer d'una passejada que organitzaren, al novembre del 1986, l'Arxiu Històric del Poblenou, l'Ateneu Popular Flor de Maig i la Comissió Icària pel barri d'Icària, a on s'havia de construir la Vila Olímpica, una de les fotos retrata una pintada al mur del cementiri del Poblenou amb la frase "Cincuentenario de la victoria del Frente Popular". Aquesta passejada es comentarà al capítol 5.1. La foto es pot consultar a l'Annex 7.

[137] El discurs de l'acte d'inauguració de l'olimpíada, del 25 de juliol del 1992, es troba online a l'Arxiu Digital Pasqual Maragall: https://arxiupmaragall.catalunyaeuropa.net/items/show/1279 [Lloc web visitat el 16 de juliol del 2026].

[138] Pernas López, Juli. (2012). *Barcelona, 1955. Els Jocs del Mediterrani*. Fundació Barcelona Olímpica – Ajuntament de Barcelona.

COI havia celebrat la seva assembla anual a Madrid [139]. El seu president, Avery Brundage hi lloà la figura del dictador i obrí la porta a uns futurs Jocs olímpics a l'estat espanyol. L'Ajuntament de Barcelona presentà la seva candidatura formalment el 25 de novembre. Finalment, en una reunió convocada per sorpresa el 24 de desembre el Comitè Olímpic Espanyol, amb l'absència de Samaranch, es decantà per Madrid. Des de Barcelona l'elecció de Madrid es va llegir com una maniobra feta a traïció de la qual la ciutat s'hauria de refer. A l'abril el COI acabaria triant a Munic com a seu olímpica.

Els Jocs esdevindrien, per tant, un element força constant dins de l'imaginari de futur d'alguns sectors de la ciutat. Amb el fracàs de la candidatura de 1972 Porcioles proposà l'organització d'una nova exposició universal per a 1982. Aquest projecte tampoc no reeixí però és una bona mostra de la necessitat d'organitzar un nou esdeveniment internacional i el lloc preeminent que ocupaven els Jocs dins d'un catàleg d'esdeveniments en el qual una exposició universal semblava ser una mena de premi de consolació.

En aquest sentit és il·lustratiu quin relat històric presenta la *Memòria* [140]. Després d'esbossar una història de la ciutat, es destaquen dos grans esdeveniments internacionals que esdevenen els grans antecedents dels Jocs Olímpics: l'Exposició Universal de 1888 i l'Exposició Internacional de 1929. Les quatre candidatures olímpiques precedents s'esgrimeixen com la demostració de la llarga trajectòria de l'esperit olímpic d'una ciutat que s'havia guanyat a pols l'organització d'uns Jocs. En canvi situa el punt d'inici dels Jocs l'any 1980, ja dins del període de l'Ajuntament democràtic i al voltant del nomenament de Samaranch com a fet clau. Obvia així que l'Ajuntament franquista també s'havia esforçat en presentar una candidatura olímpica i que, per tant, no es tractava d'una idea nova sinó d'un horitzó que havia acompanyat la ciutat durant les últimes dècades.

L'anunci oficial del 30 de maig de 1981 va rebre una cobertura mediàtica més aviat discreta [141], en un dia en el qual era molt més important el fet que la ciutat hagués organitzat el Dia de les Forces Armades com una senyal de normalitat democràtica de l'exèrcit. La

---

[139] Simón Sanjurjo, Juan Antonio. (2014). *Els Jocs Olímpics de Franco. Una anàlisi de la candidatura frustrada de Barcelona'72*. Fundació Barcelona Olímpica – Ajuntament de Barcelona.

[140] Cuyàs, Ramon (dir.), op. cit.

[141] *Avui*, 31 de maig de 1981, pàgines 1 i 5. Font: Arxiu Municipal de Girona – Hemeroteca digital. Les referències de l'anunci de Serra davant del rei apareixen a la portada com una notícia secundària mentre que bona part de la primera pàgina es dedicar a la notícia de la visita del rei a la ciutat pel dia de les Forces Armades. La pàgina 5 l'encapçala la petició de Pujol al rei per a que visiti Catalunya més sovint mentre que l'anunci de Serra hi apareix com a subtítol.

premsa i documentació veïnal consultades tampoc hi fan referència. Per a Andreu aquell projecte era tan sols un *globus sonda* [142], per mesurar quin impacte i quins possibles suports tindria aquell projecte.

3.2. L'arribada de Maragall i el desè aniversari de la FAVB

Pasqual Maragall arribà a l'alcaldia per substituir a Narcís Serra, nomenat com a ministre de Defensa després de l'àmplia victòria del PSOE en les eleccions del 28 d'octubre del 1982. Al seu discurs després de ser nomenat alcalde Maragall, el 2 de desembre d'aquell any, afirmà que "Barcelona no és un Titànic. Ben al contrari (...)" [143]. Feia referència a l'article que Félix de Azúa publicat el 14 de maig anterior a *El País* i que portava per títol "Barcelona es el Titánic". A l'article Azúa hi criticava la falta d'ambició cultural de la ciutat. Maragall hi contraposà el projecte olímpic com

> una il·lusió de futur que tots els barcelonins comparteixen, i que ens projecta amb força cap a una colla de realitzacions a deu anys vista que poden ajudar a estructurar definitivament la nostra ciutat metropolitana amb una qualitat urbana que avui no posseeix [144].

A les eleccions municipals del 8 maig de 1983 Maragall aconseguí 21 dels 43 regidors, 5 més que el 1979 mentre que el PSUC, amb Jordi Solé Tura com a cap de llista, passà de 9 a 3 regidors. El PSUC havia fet una campanya en contra els projectes *monumentalistes* i a favor de "moltes obres públiques petites" [145], fent-se seva la crítica d'Oriol Bohigas. Aquests projectes, fets de forma fraccionada, permetrien que les empreses més petites així com cooperatives i societats anònimes laborals també poguessin accedir a encàrrecs públics. La prioritat era fer de Barcelona "una ciutat per treballar-hi, no només un centre burocràtic i residencial que obligaria a emigrar o que provocaria la marginació d'una gran part de la població" [146].

El bienni entre l'aprovació de la candidatura olímpica per part del ple de l'Ajuntament al juny de 1981 i les eleccions municipals del 8 de maig de 1983 fou, segons Pep Subirós [147],

---

[142] Andreu i Acebal, M., (2014), op. cit., pàg. 760.
[143] *Avui*, 3 de desembre de 1982, pàgina 8. Font: Arxiu Municipal de Girona – Hemeroteca digital.
[144] Citat a Subirós, P., op. cit., pàg. 46.
[145] *Avui*, 3 de maig de 1983, pàgina 3. Font: Arxiu Municipal de Girona – Hemeroteca digital
[146] Solé Tura, Jordi. (1983). "Barcelona i la crisi: Una ciutat per treballar-hi". *Nous Horitzons*, núm. 83, març-maig de 1983. Font: Arxiu de Revistes Catalanes Antigues – Biblioteca de Catalunya.
[147] Subirós, Pep, op. cit., pàg. 47-48.

una època de reconfiguració política, tant a nivell municipal com estatal. Després d'aquella data

> (...) pràcticament tots els protagonistes de la vida política i socioeconòmica dels propers deu anys ocupen els seus llocs. El que no està encara del tot clar és sobre quin guió es farà la representació i qui paper representarà cadascú. L'argument encara no està ben definitiu. Aquesta serà la gran aportació de Maragall [148].

Subirós enumera tant als càrrecs polítics com Felipe González, Jordi Pujol i Pasqual Maragall, com també càrrecs d'entitats bancàries: el president de la Caixa de Pensions, Josep Vilarasau, i el de la CEOE, Carles Ferrer Salat, que a partir de 1987 acabaria presidint el Comitè Olímpic Espanyol, a més de Joan Antoni Samaranch. *El vol de la fletxa. Barcelona'92: Crònica de la reinvenció de la ciutat*, encarregat per Maragall a Subirós i publicat l'any 1993, pretenia fer una crònica acurada del complex procés polític que portà a la celebració dels Jocs Olímpics. Alhora el llibre és una crònica que es dirigeix cap al vol de la fletxa que encengué el peveter olímpic el vespre del 25 de juliol de 1992. El punt d'inici del relat parteix de la crisi dels anys 1981 i 1982, amb l'assalt al Banc Central i l'article d'Azúa com a elements més destacats.

Subirós havia estat coordinador de cultura de l'Ajuntament entre 1985 i 1987, amb Maria Aurèlia Capmany com a regidora, a més d'un dels artífexs del Pla dels Museus que havia d'impulsar la construcció de grans equipaments culturals al Raval, a més de professor de filosofia i escriptor [149]. *El vol de la fletxa* és una mostra interessant del relat que Maragall va voler impulsar dels Jocs pocs mesos després de la seva celebració i en un esdeveniment que pretenia reconstruir Barcelona tant en el sentit físic com també en el del relat social i polític sobre la ciutat. Subirós fou un dels principals exponents d'un grup d'intel·lectuals que formarien el nucli ideològic i teòric de la Barcelona de Maragall [150].

L'arribada a l'alcaldia de Maragall, al desembre del 1982, coincidí amb el desè aniversari de la FAVB que organitzà l'exposició *Barcelona a cops* i publicà el número 0 de la revista *El 29*. Com explicàvem al capítol anterior, el moviment veïnal es va veure immers en un debat sobre la seva crisi i els canvis socials i polítics que l'havien provocada. En un dels articles d'aquell número 0, *Som i serem*, que ja hem citat més amunt, s'afirmava que les AAVV hi

[148] Subirós, Pep., op. cit., pàg. 48.
[149] Amat i Fuster, Jordi. (2025). *Les batalles de Barcelona. Imaginaris culturals d'una ciutat en disputa (1975-2025)*. Edicions 62
[150] Amat i Fuster, J., op. cit., pàg. 81-94.

seguien sent, "pesi qui pesi", tot i la crisi del moviment veïnal en concret i d'una crisi social més àmplia [151].

A la portada del primer número s'anunciava quina era la intenció del projecte d'*El 29* -el nom feia referència al recorregut d'una línia de tramvia circular i d'una frase feta que en va sorgir, "donar més voltes que el 29"-:

> Aquesta nova revista, de caràcter mensual, que teniu als dits, El 29, és, per dir-ho de manera entenedora, la revista de la Federació d'Associacions de Veïns. Però és quelcom més que un butlletí d'una entitat. Pretén ser -i ho serà, sens dubte, si comptem amb el concurs dels ciutadans- la veu dels ciutadans. Els ciutadans que protesten i es manifesten, sempre que poden, per unes condicions de vida que no són les adequades (...).
>
> Volem, per tant, recollir, tots els problemes, totes les aspiracions, totes les idees. I no ens fa res que siguin les dels més marginals o les dels més integrats. I això no serà possible si no trobem la resposta i la col·laboració que ens caldrà. Aquest número zero és només una proposta, que anirà adaptant-se a la veu de la ciutat: per aplaudir o per xiular, per fer gresca al carrer o per organitzar-nos iradament. En definitiva, per estimar aquesta Barcelona, sovint inhabitable. Però que només té un amo i senyor: els ciutadans [152].

Tal i com afirma l'article de la portada, felicitant-se pel desè aniversari de la federació, *El 29* no només pretenia ser el primer portaveu de la federació -que, a part de publicacions puntuals mai havia publicat un mitjà propi- sinó que també pretenia donar la veu als ciutadans i en demanava la col·laboració. El projecte, a més, havia de comptar un equip remunerat i, per tant, professionalitzat, trencant així amb la lògica de molts butlletins i revistes veïnals que comptaven amb col·laboradors activistes. Aquest projecte, però, no fou viable i els ingressos, sobretot de subvencions públiques de la Generalitat, la Diputació de Barcelona i, en menor mesura, de l'Ajuntament, a més d'alguns ingressos en publicitat, a més de la venda i les subscripcions, no cobriren les despeses [153]. El número 1 va sortir al desembre de 1983 i l'últim a l'octubre del 1984.

Al maig de 1982 també hi havia hagut un canvi en la presidència de la FAVB amb la dimissió de Carles Prieto i Caballé. Prieto, vinculat al Centre Social de Sants i al PSUC, havia estat elegit president l'any 1977 i, per tant, li tocà presidir l'entitat en el moment en

[151] "Som i serem". *El 29*. Desembre 1982. Font: CRAI Pavelló de la República – Universitat de Barcelona.
[152] "Feliç aniversari!, Bons anys!, llarga vida!. La primera dècada!". *El 29*. Desembre 1982. Font: CRAI Pavelló de la República – Universitat de Barcelona.
[153] Andreu i Acebal, M., (2014), op. cit., pàg. 712-715.

que el moviment veïnal havia tingut una incidència política i social més gran a la ciutat. Tot i ser-ne militant, Prieto havia rebutjat formar part de la llista del PSUC a les eleccions municipals a Barcelona i, després, l'oferiment d'un càrrec al nou Ajuntament democràtic. Al seu discurs de comiat va declarar que l'Ajuntament l'havia enfonsat:

> He querido ser más fuerte que él -l'Ajuntament-, pero, al final he de reconocer que no he podido. Me rindo [154].

Tanmateix, en el primer discurs com a nou president de la federació, Prudenci Sànchez, insistia en seguir treballant en millorar la comunicació amb l'Ajuntament i en l'ordenament dels canals de participació ciutadana, la descentralització i els nous consells de districte [155].

La distància entre l'Ajuntament i la federació s'havia eixamplat quan l'executiva del PSC havia decidit abandonar la FAVB, al juliol de 1981, tot i que, de fet, formalment no en formaven part. Es tractava, possiblement, d'una crítica frontal a la federació, tal i com expressaren en un article a l'òrgan del PSC, *L'Opinió socialista*, i a la polèmica per la campanya per la protesta contra l'augment de les tarifes del transport públic per part de l'Ajuntament. En aquest article s'afirmava que la FAVB havia fomentat la desconfiança ciutadana cap a les institucions en un moment especialment precari com ho foren els mesos posteriors a l'intent de cop d'estat [156].

Sànchez, per tant, representava un perfil força semblant al de Prieto. Era membre de l'associació de veïns del Casc Antic i exmilitant de Bandera Roja. Es trobava a l'esquerra del PSC i havia renunciat a la seva militància política en favor de l'activisme veïnal, tal i com també havia fet Prieto. De fet, amb l'excepció de Margarita Rodríguez, presidenta de la FAVB entre 1986 i 1991 i militant del PSC [157] -una elecció que, com veurem, fou polèmica-, tant a la junta de la federació com a la presidència de les dècades de 1980, 1990 i 2000 hi van predominar perfils polítics de l'ala progressista i crítics amb el PSC, com ara Pep Miró (1991-1995) o Eva Fernández (2004-2010). Seria Sànchez qui impulsà la publicació d'*El 29* i aconseguí evitar el desnonament de l'entitat de la seva seu, per l'augment del lloguer que la federació s'havia negat a assumir, al desembre de 1982. Tot i

[154] Citat a Andreu i Acebal, M., (2014), op. cit., pàg. 766.
[155] Andreu i Acebal, M., (2014), op. cit., pàg. 767.
[156] Andreu i Acabel, M. (2014), op. cit., pàg. 764.
[157] El PSC retornà a la FAVB l'any 1985 en el que fou vist com un canvi d'estratègia i el que fou vist com un intent d'instrumentalitzar el moviment veïnal, sobretot amb la presidència de Rodríguez.

la crisi dels moviments social i veïnal, la FAVB seguia reivindicant el seu paper com a espai crític amb l'Ajuntament i portaveu de la ciutadania.

3.3. El moviment veïnal davant de l'anunci olímpic: l'informe Cuyàs i la manca d'informació

La primera referència als Jocs Olímpics que apareix en la documentació de la FAVB consultada la trobem en l'acta de l'assemblea extraordinària del 19 de novembre del 1982, centrada en la valoració dels actes de celebració del desè aniversari de la federació [158]. La menció als JJOO apareix al tercer dels sis punts de l'ordre del dia, en que es transmeté el contingut de la reunió que la junta de la federació havia mantingut amb l'Ajuntament al dia anterior. A la reunió es parlà de quatre qüestions més: en primer lloc dels mecanismes de participació ciutadana i del dret a l'ús de paraula als plens municipals -un tema que la FAVB ja treballava des del 1979, com hem comentat-, la gestió comunitària dels centres cívics i la gestió dels PERI, els plans de reforma urbanística. A l'acta es detalla de què es parlà en relació a aquests tres punts però no s'especifica en relació als Jocs. En aquest sentit l'acta és un exemple il·lustratiu dels factors que marcarien la relació del moviment veïnal amb els Jocs durant els següents anys en dos sentits. D'una banda la FAVB insistiria en treballar altres temes i reivindicacions més enllà dels Jocs i, de l'altra, denunciaria una constant manca d'informació respecte a la concreció del projecte olímpic.

Aquesta falta de concreció podria venir del fet que es tractava encara d'una proposta que tan sols havia estat esbossada i que semblava encara força llunyana. El primer document que concretà el projecte fou l'informe que Narcís Serra encarregà a Romà Cuyàs i Sol al gener de 1982 i que fou presentat a l'octubre del mateix any. Cuyàs havia estat un dels fundadors d'Edicions 62 però, a més, tenia una estreta relació amb l'esport, tant com a esportista -com a atleta del Club Natació de Barcelona-, i, sobretot, com a directiu d'entitats esportives com la Reial Federació Espanyola d'Atletisme i el Consejo Superior de Deportes (1982-1987).

[158] Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona (AHCB). Fons FAVB – C4.

L'informe de Cuyàs pretenia respondre una primera pregunta: si els Jocs Olímpics eren un fet "bo, convenient, possible i proporcionat" per a Barcelona [159]. A partir d'aquí Cuyàs traçà un primer esbós de les obres que s'havien de realitzar i l'estratègia a seguir. L'informe, que comença per les conclusions, ja respon d'entrada de forma "rotundament afirmativa" [160] a la quàdruple pregunta. El projecte es descriu com a ambiciós però no utòpic, proporcionat a la ciutat i convenient tant per apaivagar els estralls de la crisi econòmica de 1973 i els elevats índex d'atur com per il·lusionar a una societat crispada.

Cuyàs també detalla què cal fer a partir d'aquell moment. Hi destaca la sensibilització ciutadana, tant a través de campanyes de foment de l'esport i l'olimpisme -en escoles i entre el jovent-, com en trobar formes de participació de la ciutadania en l'esdeveniment a través de l'esport i la cultura. En el primer punt l'autor afirma que

> En un d'ells -un dels àmbits d'actuació-, el ciutadà i les institucions han de sentir-se seu el projecte, i per això és imprescindible que hi participin en el màxim grau possible. S'haurà de seguir, per tant, un procés permanent d'informació, consulta i debat a través del qual el projecte reflecteixi el pensament i la voluntat del cos social.

El fragment és especialment interessant pel fet que, com veurem tot seguit, una de les principals crítiques que moviment veïnal formulà en relació al projecte olímpic fou, precisament, la manca de debat i de la informació facilitada des de les institucions.

De l'informe també cal destacar una primera aproximació a una visió dels Jocs d'àmbit metropolità comprenent tota l'àrea dels vint-i-set municipis de la CMB i encara més enllà, també d'àmbit regional, tenint en compte la segona corona metropolitana, en ciutats com Terrassa, Sabadell, Mataró o Granollers. Un exemple d'aquest radi d'acció metropolità son les instal·lacions de nàutica, natació, waterpolo i rem que, tot seguint el projecte per a les olimpíades de 1972, s'havien de situar a l'àrea del Delta del Llobregat. Montjuïc es convertia en l'àrea central dels Jocs mentre que Cuyàs obria el debat entorn a la localització de la Ciutat Olímpica, proposant una opció menys òbvia a la del Centre Direccional de Cerdanyola del Vallès [161]: el de la zona contigua al futur Parc del Litoral,

[159] Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona (AHCB). Fons FAVB – C27. En aquesta recerca he trobat l'informe Cuyàs en tres arxius veïnals: el de la FAVB, el de l'associació de veïns del Poblenou i en l'arxiu personal de Toni Ramon, com a resum esquemàtic. La seva presència en aquests arxius és, en si mateix, un fet significatiu que denota l'interès pel document i per aconseguir informació més detallada

[160] Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona (AHCB). Fons FAVB – C27

[161] El Centre Direccional havia estat un projecte formulat a principis de la dècada de 1970 durant el mandat de Josep Maria Porcioles per tal d'expandir la ciutat de Barcelona cap al Vallès, amb la possible annexió dels municipis de Sant Cugat del Vallès i Cerdanyola. Els terrenys entre aquests nuclis urbans havien d'acollir les dependències d'un nou macro-ajuntament. El projecte no es realitzà però els terrenys seguiren

per "regenerar" el teixit urbà d'aquell barri fabril. Com sabem avui, l'Ajuntament acabà triant aquesta opció per construir-hi la Vila Olímpica. Finalment, l'informe presentava una llista de millores per a la ciutat que tot i centrar-se sobretot en la construcció de noves instal·lacions esportives, també mencionava l'obertura de l'àrea metropolitana "al mar i a la muntanya" i la millora de les xarxes de transport, amb la construcció del Segon Cinturó i els túnels que havien de travessar Collserola de Sarrià a Sant Cugat i d'Horta a Cerdanyola, tal i com ja constava en anteriors plans urbanístics i, en especial, el Pla General Metropolità de 1976. Per últim, Cuyàs també defensà la pertinència de celebrar els Jocs a Barcelona per la coincidència amb el 500 aniversari del descobriment d'Amèrica, una idea que l'anti-olimpisme i en especial l'EI criticarien com a prova del caràcter imperialista i colonialista de l'olimpíada.

El segon document que fou important per a la concreció del projecte olímpic fou el Pla Quadriennal que es presentà al novembre de 1983, ja amb Maragall com a alcalde. El pla desglossava les inversions previstes entre 1984 i 1987 en el qual ja s'hi incloïen les primeres obres per als Jocs i on, de nou, hi tenien un protagonisme especial les noves infraestructures com el segon cinturó de ronda. L'informe Cuyàs i el Pla Quadriennal serviren de base a partir de la qual el moviment veïnal organitzà la seva crítica entre 1983 i 1987, abans que la concreció de les primeres obres olímpiques portés a un canvi en la crítica veïnal al projecte olímpic, tal i com veurem més endavant.

Una de les primeres crítiques que el moviment veïnal va formular contra el projecte olímpic fou, per tant, la manca d'informació que impedia un debat ciutadà entorn a aquest gran esdeveniment. En els arxius conservats tant d'associacions veïnals -com la del Poblenou-, com de la FAVB i d'activistes veïnals, com d'Andrés Naya i Toni Ramon, hi trobem extensos reculls de retalls de diaris amb notícies referents als projectes dels Jocs Olímpics datats en bona part en els anys previs a la nominació de la ciutat (1983-1986). Mostren una voluntat d'accedir a informació sobre el projecte. Per a Andrés Naya [162] aquesta manca d'informació per part de l'Ajuntament podria venir del fet el consistori volia portar el projecte en secret fins a l'inici del procés de selecció definitiu, per tal de no donar pistes del projecte a les altres ciutats competidores.

sent de titularitat pública i eren una de les principals reserves de sòl de les que disposava l'ajuntament de Barcelona a principis de la dècada de 1980.

[162] Entrevista a Andrés Naya. 11 d'octubre de 2025.

El número del desembre de 1984 del *Full informatiu* de l'Associació de veïns del Poblenou es publicà la editorial "Què en pensem de la Olimpíades", on l'entitat deixava clar el seu parer respecte al projecte. Abans però -i durant bona part del text-, es criticava la manca d'informació concreta i d'un debat ciutadà seriós.

> Des de que l'Ajuntament de Barcelona va manifestar que la nostre ciutat fos la seu olímpica l'any 1992 han estat infinitat les declaracions, pronunciaments públics, articles de premsa sobre el tema. Però deixant de banda tota aquesta parafernàlia de lletra impresa i paraules, hem de preguntar-nos: Hi ha, en realitat, un debat ciutadà sobre un tema tan important per a tothom com és la realització d'unes Olimpíades? Hi ha per part dels sectors socials teòricament molt afectats per aquest tema (institucions públiques, sectors esportius, empresaris, treballadors, veïns...) una consciència del mateix? (...) [163]
>
> En definitiva l'organització de l'Olimpíada pot beneficiar a tota una col·lectivitat o tan sols a la Mcdonal's, si pagan la piscina [164]. Aquestes "menudències" del sistema de finançament, a quines mans aniran les inversions realitzades per a les Olimpiades (habitatges de la vila olímpica, equipaments esportius etc.) després d'aquestes, no tan sols no s'expliquen a l'opinió pública, sino que quan la nostra associació ha interrogat sobre aquests extrems a les instàncies municipals no ha obtingut resposta.
>
> D'altra banda sembla que ben poc s'avançat pel que fa al compromís de les institucions públiques amb el tema de la Barcelona olímpica. Sembla talment que aquesta sigui una dèria de les institucions que comparteixen la Plaça Sant Jaume i encara no de tots els seus departaments. En el nostre Consell de Districte, per exemple, sembla que les Olimpíades no existeixen. (...)
>
> Així les coses les discussions sobre la candidatura olímpica de Barcelona es realitza sense elements de judici i de forma maniquea. Passant de l'acceptació acrítica, gairebé ditiràmbica, de la candidatura, a actituds defensives dels que atesa la manca d'informació, es neguen a les Olimpiades a Barcelona, preveient que aquestes es financerant retallant altres inversions municipals imprescindibles per a la població (serveis personals; planejament a nivell de barri etc.), aprofitant-se a la cap i la fi, de tot això els mateixos de sempre.

El text reflecteix una preocupació que, com veurem, és compartida també per altres associacions veïnals de la ciutat, en especial entorn al finançament de les obres

[163] Associació de veïns del Poblenou. (1984). *Full informatiu*. Font: Arxiu Històric del Poblenou. Carpeta 01.04.05.01. A l'annex 1 d'aquest treball hi ha una transcripció de l'article sencer.
[164] En aquest cita i en les següents hi trobarem faltes d'ortografia que es poden adduir a la manca d'educació en català de molts dels activistes veïnals de principis de la dècada de 1980 que havien estat escolaritzats durant la dictadura. He optat, per tant, per no corregir-los i respectar el text original.

olímpiques. Es tractava d'una preocupació comprensible quan durant el primer mandat de l'Ajuntament democràtic la precària situació financera del consistori havia estat un tema molt debatut. L'entitat es preguntava si aquest finançament seria públic o privat i a qui revertiria. La manca d'informació provocava un fals enfrontament entre dues posicions oposades: la d'una lloança *ditiràmbica*, entusiasta i per tant acrítica i la d'una oposició frontal. No és fins a l'últim paràgraf que l'associació acaba posicionant-se respecte als Jocs olímpics.

> Nosaltres, com associació de veïns creiem que avui la nostra ciutat té un seguit "d'assignatures pendents", equipaments, vialitat i de forma molt especial la recuperació del litoral, que si no és amb la intervenció d'un esdeveniment com es l'Olimpiada, trigarem més d'una generació a resoldre, més encara en una situació de crisis com la que patim (...). En aquest sentit estem disposats a defensar el projecte olímpic si l'Administració -i tornem a on començavem- ens demostra que les actuacions en el litoral per a les Olimpíades no es una nova operació especulativa tipus Pla de la Ribera (...).

El suport de l'associació a les olimpíades és, per tant, molt matisat, tant per com s'expressa i les condicions que posa com, també, per l'espai que ocupa en l'article, com a conclusió d'un text que és majoritàriament crític amb la gestió municipal i institucional. Es demanava, en conclusió, un debat assossegat en el qual pogués participar tota la ciutadania i en el qual es posessin sobre la taula totes les necessitats socials i dels barris.

Una mostra interessant en aquest sentit és el de les associacions dels barris del voltant de Montjuïc a on es preveia situar-hi els equipaments centrals de l'olimpíada. Les entitats intentaren incidir en el projecte olímpic i trobar una proposta de consens amb l'Ajuntament [165]. En el consell del districte del 12 de setembre de 1983 les associacions de veïns del voltant de la muntanya presentaren un informe que fou signat juntament amb els consellers del districte. Tal i com analitza López Espinosa en la seva tesi, el text demanava aprofitar l'esdeveniment per endegar una reordenació integral de la muntanya i no només una reforma centrada en les zones olímpiques. L'associació de veïns del Poblesec reivindicava, a més, l'aprovació d'un Pla Especial de Reforma Interior (PERI) per al barri i evitar qualsevol procés especulatiu a la zona. L'associació de Can Clos s'oposava a la instal·lació d'un aparcament per a les auto-escoles que hi realitzaven els exàmens del carnet de conduir en els terrenys d'una antiga fàbrica i demanaven una

[165] López Espinosa, A., op. cit., pàg. 214-220.

ampliació del Parc de Montjuïc [166]. L'informe, per tant, és un compendi de les reivindicacions veïnals en el qual els Jocs Olímpics serveixen únicament com a marc.

3.4. Els debats veïnals

Algunes de les entitats veïnals intentaren contrarestar aquesta manca d'informació per part del consistori que facilités un debat ciutadà fent pública la reivindicació de més informació per part de la institució, recopilant-ne pel seu propi compte i, finalment, organitzant els seus propis debats, tant en actes presencials com en articles a la premsa veïnal. Una de les primeres associacions en organitzar un debat fou, precisament la del Poblenou.

El *Full informatiu* del maig de 1984 -publicat mig any abans del que acabàvem de citar l'encapçalava un article titulat "Democràcia i participació ciutadana"

> Hi ha dues formes d'entendre la democràcia: la primera, depositant de tant en tant el vot; la segona: a més de votar, participant-hi amb l'opinió i crítica en les tasques de govern democràtic sorgit de la voluntad popular (...). L'Ajuntament, en comptes de revitalitzar una major representativitat de les entitats, intentat arraconar i fins i tot ocupar el seu espai. Dos exemples: l'inexistència de un reglament de participació ciutadana en la vida municipal i el paper de monopolitzar la vida cultural i associativa a través dels Centres Cívics. (...).
>
> L'equip de govern municipal sorgit de les darreres eleccions, ha refermat aquest criteri. Per una part, la Regidora d'Urbanisme, Mercè Sala, no fa ni cas de les diverses entrevistes que li hem demanat a través del Regidor del Districte o per escrit des del passat mes de Setembre. El mateix Alcalde, Sr Maragall, encara no ha rebut en audiencia a les quaranta entitats que el mes de gener li varem sol·licitar una entrevista per saber el futur del Poble Nou amb les Olimpíades i el Cinturó del Litoral [167].

A la següent pàgina del *Full informatiu* hi apareixia la convocatòria d'un debat informatiu amb el títol *El Poble Nou, dins la Barcelona olímpica*, el 30 de maig al vespre, amb la participació des dos arquitectes, un de l'Oficina Olímpica i un altre de la Corporació

[166] Arxiu Municipal del Districte de Sants-Montjuïc – Carpeta A134. Acta del Consell del Districte II, del 12 de setembre de 1983. El Districte II formava part de l'antic mapa de districtes de la ciutat i incloïa els barris de Sant Antoni, el Poblesec, la Font de la Guatlla, el Polvorí i els barris de la Marina. Citat també a López Espinosa, A., op. cit., pàg. 216-218.

[167] Associació de veïns del Poblenou. (1984). *Full informatiu*. Font: Arxiu Històric del Poblenou. Carpeta 01.04.05.01. A l'annex 2 d'aquest treball hi ha una transcripció de l'article sencer.

Metropolitana [168], i amb la moderació del periodista i activista veïnal Josep Maria Huertas Clavería [169].

Cal destacar les peticions que, segons l'article, va fer l'associació per entrevistar-se amb membres del consistori com Mercè Sala o Maragall i que mostren un cert desassossec cap a l'hermetisme del consistori. El text també es fa ressò de dues de les principals reivindicacions del moviment veïnal d'aquells anys. D'una banda el del reglament de participació ciutadana que regulava el funcionament dels nous consells de districte. Aquest nou reglament entraria en vigor durant el primer trimestre de 1984 juntament amb la nova divisió en deu districtes. La FAVB va tenir una especial incidència en el procés de debat i en el disseny del nou mapa de districtes de la ciutat mentre que el reglament deixà al marge algunes de les demandes veïnals com ara l'elecció directa dels consells de districte o la participació de veïns en l'ordre del dia dels consell. En el reglament finalment només es va permetre la participació de representats dels consellers dels partits polítics electes mentre que els veïns només podien participar en el punt final, al torn de precs i preguntes. D'altra banda, però, s'aconseguí que els consells es celebressin al vespre, per fer-los compatibles amb l'horari laboral del veïnat.

En aquest sentit son especialment aclaridores les actes dels consells del Districte II que començaren a funcionar l'any 1983 -com el que acabem de mencionar, del 12 de setembre- [170], alguns mesos abans de l'entrada en vigor del nou reglament i del nou mapa municipal, a on la intervenció del veïnat i dels representants polítics es feia de forma indiferent durant tot el consell mentre que, a partir del març de 1984, amb el nou reglament, els consells passaren a ser un debat entre consellers. Una mostra de la reducció del paper dels activistes veïnals en els consells és la minva de l'espai físic que les actes dediquen a la intervenció dels veïns, al torn de precs i preguntes [171]. Tanmateix, segons Andrés Naya [172], l'aprovació del reglament ja fou en si mateix un èxit veïnal, encara que parcial, ja que regulava per primer cop la possibilitat d'intervenció dels veïns, obria la porta a la seva participació en comissions de treball i a la presentació de propostes ciutadanes, opcions

[168] Els dos arquitectes eren Lluís Millet i Serra -director de l'Àrea d'Infraestructura i Urbanisme de la Candidatura Olímpica de Barcelona 1992 (1983-1986) i director de la divisió d'infraestructures del COOB92 (1986- 1992)- i Lluís Cantallops i Valeri, catedràtic d'arquitectura de l'ETSEIB.
[169] Associació de veïns del Poblenou (1984), op. cit.
[170] Arxiu Municipal del Districte de Sants-Montjuïc. Actes dels Consells de districte de 1983. Carpeta A134.
[171] Moreno Muñoz, D. (2019), op. cit., pàg. 417-421.
[172] "La construcción de la Ronda de Dalt: movimientos vecinals en Nou Barris", treball per a l'assignatura de Técnicas de Investigación Social del curs 1993-1994. Fons Andrés Naya – Arxiu Històric de Roquetes-Nou Barris.

que fins a aquell moment s'havia donat de forma improvisada i sense un protocol establert.

En un document del febrer de 1984 la Coordinadora d'associacions de veïns de Nou Barris posà per escrit una *Propuesta experimental de participación en el distrito* [173] que concretava algunes mesures com ara reunions bimensuals entre el conseller i les diverses associacions, una antelació de 15 dies en la publicació de l'ordre del dia de la següent sessió del consell del districte, per tal de donar temps de preparació a les associacions i una comissió de seguiment, que controlés els acords presos entre les entitats i el consell del districte. Es tracta d'una mostra d'un dels intents de desbordar o almenys millorar un reglament amb el qual el moviment veïnal no es sentia còmode.

De l'altra banda, el moviment veïnal intentà reivindicar una gestió comunitària dels primers centres cívics que s'inauguraren a partir de 1983, com els de Torre Llobeta i l'Ateneu Popular de Nou Barris, l'Ateneu Flor de Maig, al Poblenou, o L'Artesà, a Gràcia. En alguns casos, la gestió fou assumida per grups de veïns i motivà alguns conflictes amb l'Ajuntament. Estava en joc com es bastia el nou model de participació ciutadana en una ciutat que s'entenia democràtica [174]. Una de les entitats que aconseguí mantenir una gran autonomia respecte a l'Ajuntament fou l'Ateneu Popular de Nou Barris. N'és una mostra la seva implicació en moltes de les campanyes del moviment veïnal i dels diversos moviments socials del districte, com ara l'antimilitarista, o la publicació d'un fanzine, *La Cabra*, entre 1983 i 1987, que, com veurem, va mantenir una actitud molt crítica amb l'olimpíada.

D'aquí, per tant, que una de les estratègies que empraren algunes associacions de veïns fos la d'organitzar debats públics que fessin partícip al veïnat i trenquessin amb les reduïdes possibilitats dels canals de participació ciutadana oficials. Els debats que s'organitzaren entorn als Jocs Olímpics abans de la nominació [175], el 17 d'octubre de 1986, per part del moviment veïnal es celebraren, sovint, en ateneus municipals de gestió veïnal (a l'Ateneu Flor de Maig, el 30 de maig de 1984 i 21, 22 i 23 de maig de 1985, al Casal

[173] Arxiu Municipal del Districte de Nou Barris. Fons del Centre de Documentació del Nou Barris (CDE-9B).
[174] Andreu i Acebal, M. ,(2014), op. cit., pàg. 668.
[175] N'he pogut documentar set tot i que probablement se'n celebraren més. A més, també es celebraren nombrosos debats sobre aspectes concrets de les obres dels Jocs Olímpics, posteriors a la nominació olímpica, que comentarem més endavant.

Transformadors, al barri del Fort Pienc, el 27 de novembre de 1985 [176], [177]; a l'Ateneu L'Artesà de Gràcia, l'11 d'abril i 23 de maig de 1986 [178], o al centre cívic de Sant Andreu, organitzada per l'associació de veïns de Sant Andreu, el 14 d'octubre de 1986 [179]) o en altres espais (Escola Tibidabo, al barri de la Prosperitat, a Nou Barris, el 16 de juny de 1984).

Els dos debats que s'organitzaren L'Artesà, a Gràcia, l'11 d'abril i 23 de maig de 1986, foren impulsats per la vocalia de cultura de l'Associació de veïns de Gràcia que utilitzà el format de cine-fòrum amb un debat i la projecció d'una pel·lícula. A l'abril s'escollí *Carros de foc*, de 1981, que relata la història de dos atletes que participaren a l'olimpíada de 1924 a París, malgrat els seus impediments religiosos i socials. S'hi preveia la participació de dos representants municipals, Mercè Sala i Josep Miquel Abad, que finalment no hi van assistir. Els altres dos assistents foren Toni Ramon, de la Comissió contra la Barcelona Olímpica [180], i Carles Carreres, geògraf i activista veïnal de Sants i favorable a l'organització dels Jocs, tot i que de forma matisada [181]. L'editorial de *De Sant Andreu de cap a peus* també es feu ressò del "rosari d'excuses" que al·legaren els representants municipals que no es van presentar al debat del Casal Transformadors [182].

A més dels debats presencials també s'impulsaren debats a la premsa veïnal. Tot i la minva de revistes veïnals a partir de 1979, moltes associacions de veïns tornaren a publicar fulls informatius de petit format durant els anys centrals de la dècada de 1980 [183]. Hi destaquen la *Circular* de l'associació de veïns de la Sagrada Família (1977-1986), *Parla Barri Gòtic*, de l'Associació de veïns del Gòtic (1978-1987), *A tot el barri*, de l'associació de veïns de la Prosperitat (1981, 1986), *la Gazeta de Roquetas* (1982-1986), de l'associació de veïns d'aquest barri, el *Full informatiu* de l'Associació de veïns del Poblenou (1984-1991), el *Full de l'Associació* de l'associació de veïns de Gràcia (1985-1988), *Sants: l'associació informa*, del

[176] *De Sant Andreu de cap a peus*, núm. 183, 9 de desembre de 1985. Font: Arxiu de la Diputació de Barcelona – Portal virtual Trencadís.
[177] Arxiu particular de Toni Ramon, membre de l'associació de veïns de Gràcia i de la Comissió contra la Barcelona Olímpica. A l'arxiu hi ha encara un cartell que anuncia un debat sobre les repercussions sobre l'olimpíada per a un 10 d'octubre a L'Artesà, sense que hi consti, però, cap any.
[178] *Carrer Gran*, núm. 145. Segona quinzena d'abril de 1986. Carrer Gran Edicions, Gràcia, Barcelona. Font: Centre de Documentació dels Moviments Socials Mercè Grenzner.
[179] *De Sant Andreu de cap a peus*, núm. 211. 13 d'octubre de 1986.
[180] Analitzarem aquesta Comissió de forma detallada al proper capítol (secció 4.2., pàg. 57-64).
[181] *Carrer Gran*, núm. 145, op. cit.
[182] *De Sant Andreu de cap a peus*, núm. 183, op. cit.
[183] Maristany, Gerard; Musons, Albert. (2002). *Del desencant a la contrainformació: la premsa de barris a Barcelona (1976-2001)*. Ditucació de Barcelona – Col·legi de Periodistes de Barcelona. Editorial Arkab, pàg. 81-86.

Centre Social de Sants (1987-1989), *SOSI*, de l'associació de veïns del Casc Antic (1989-1991), o *Raval* (1989-1991), impulsat per membres del moviment humanista del Raval [184] amb col·laboració de l'associació de veïns, entre d'altres.

Ens els anys previs als Jocs Olímpics també es publicaren algunes revistes amb ambició d'una difusió que anava més enllà de l'entorn ampli de l'associació i pretenia convertir-se en mitjà d'informació del barri. Un cas interessant és el de l'Associació de veïns del Casc Antic [185], que entre 1990 i 1993, va impulsar la publicació de *Vella Ciutat* com a mitjà d'informació més ampli, per a tot el districte de Ciutat Vella, i en paral·lel al seu butlletí intern. Altres exemples són *Trenc d'Alba*, publicada pel Centre Social de Sants entre 1982-1985, *Quatre Cantons*, del Poblenou (1969-1979 i 1990-1991) i *Verneda Unida*, publicada per l'associació de veïns de la Verneda Alta entre 1980 i 1995. Alguns d'aquests mitjans foren publicats per empreses creades per a aquest motiu, amb un intent de professionalitzar l'àmbit de la premsa local: *Carrer Gran*, a Gràcia (publicada entre 1979 i 1989), *De Sant Andreu de cap a peus* (1980-2001), *Arc de Sant Martí* (mitjà informatiu creat per diverses associacions del districte de Sant Martí i que només es publicà l'any 1985), i *Nou Barris 9* (1990-1995), un dels mitjans veïnals que va tenir més periodicitat i continuïtat. Si bé moltes d'aquestes revistes d'informació local eren portaveus d'una associació de veïns, oferien també continguts més diversos i oferien, sovint, un disseny acurat. *Nou Barris 9* i *Arc de Sant Martí* disposaven, a més, d'un petit equip de treballadors remunerat [186].

Molts butlletins i revistes van incloure referències crítiques als Jocs Olímpics, però cal destacar, per ara, les que d'entrada van pretendre informar i impulsar el debat ciutadà més enllà de la crítica. Destaca sobretot l'associació de veïns de Sant Andreu que al número 144, del juny de 1984, de *De Sant Andreu de cap a peus* publicà una editorial sobre el Pla Quatriennal i els projectes olímpics i les seves repercussions per al barri [187]. Al núm. 2

[184] Maristany, G., Musons, A., op. cit., pàg. 18. Tot i que a la revista hi col·laborà l'associació de veïns del Raval, Maristany i Musons afirmen que fou impulsada per joves del moviment humanista i, certament, alguns articles hi fan referència destacada. El moviment humanista, fundat a l'Argentina l'any 1969, ha rebut acusacions de ser una secta, tot i que no hi ha unanimitat en aquest aspecte. Durant els anys 1980 formà part del moviment pacifista i ecologista, i el Partit Humanista fou una de les organitzacions que s'integrà a Izquierda Unida, l'any 1986. Al Raval la seva seu es convertí en lloc de reunió de veïns en diversos moments (*La Vanguardia*, 18 de març del 1988, pàg. 34). un article en relació a aquest tema: Benavente, Andrés. (1987). "Perfil del Partido Humanista". *Política. Revista de Ciencia Política*, (14), 89-113.

[185] L'Associació de veïns del Casc Antic englobava als actuals barris de Sant Pere, Santa Caterina i la Ribera, del districte de Ciutat Vella.

[186] Maristany, G., Musons, A., op. cit., pàg. 17-65.

[187] *De Sant Andreu de cap a peus*, núm. 144, juny de 1984.

d'*Arc de Sant Martí*, del juny de 1985, es publicà un reportatge sobre l'impacte de les obres olímpiques al districte i, en especial a la platja i a l'entorn de la futura Vila Olímpica [188]. A continuació analitzarem la campanya que organitzà el moviment veïnal de Nou Barris entorn als Jocs Olímpics i que mereix un capítol a part, per la incidència que va tenir.

3.4.1. *El distrito de Nou Barris ante la Barcelona olímpica*

Al juny de 1984 la Coordinadora d'associacions de veïns de Nou Barris organitzà una campanya titulada *El distrito de Nou Barris ante la Barcelona olímpica*. Era la culminació d'una sèrie d'assemblees veïnals organitzades en alguns dels barris del districte [189]. Es va cloure amb la celebració d'una sèrie d'actes i d'un dossier en format diari amb el mateix nom que la campanya.

Els actes es celebraren el dijous 7, dissabte 9, diumenge 10 i dissabte 16. L'acció del dia 7 fou batejada com a *Indiada* i va consistir en l'enfrontament carnavalesc d'un grup de veïns disfressats d'indis contra un altre vestit de cowboys -anomenats *los buenos*- en un dels trams del Segon Cinturó de Ronda [190], l'actual Ronda de Dalt. El tram havia quedat a mig construir i era conegut popularment com el *Cañón del Colorado* per la gran rasa que s'havia convertit en un erm urbà i un abocador improvisat. La Coordinadora demanava la represa de les obres i la cobertura del cinturó a més de demanar al veïnat una major cura de l'espai [191]. L'humor, el còmic i les accions vistoses i provocatives foren elements constants en la crítica que el moviment veïnal formulà respecte a la política municipal d'aquella dècada i al projecte olímpica en concret.

El cicle seguí, el dissabte 9, amb la inauguració d'una exposició de fotografies del barri de Kim Manresa al vestíbul de l'estació de la línia 4 del metro de Roquetes -l'actual estació de Via Júlia- i, el diumenge 10, amb la presentació del butlletí. Tant per l'hora -un diumenge a les 12h- com pel lloc -el Parc de la Guineueta, un dels espais a on, tradicionalment s'hi havien i s'hi han celebrat actes per a tot el districte- es va intentar donar a l'acte una importància especial. El concert de la banda municipal de Barcelona que amenitzà l'acte i una exposició de premsa de barri completaren el programa d'aquell

[188] *Arc de Sant Martí*, núm. 2, juny de 1985. Font: CRAI Pavelló de la República – Universitat de Barcelona.
[189] Entrevista a Andrés Naya, 11 d'octubre del 2025.
[190] Analitzarem la lluita veïnal entorn al Segon Cinturó al capítol 2.4. de forma més detallada.
[191] "La construcción de la Ronda de Dalt: movimientos vecinales en Nou Barris", op. cit.

matí. El cicle es va cloure amb el debat "La Barcelona olímpica" que es celebrà el dissabte 16 a les 10h al Col·legi Tibidabo, al barri de la Prosperitat. Hi participaren Jordi Parpal, tinent d'alcalde i responsable d'urbanisme, i Enric Truñó [192], regidor de l'Ajuntament i responsable de les àrees de joventut i esports, a més de representants de les associacions de veïns de Nou Barris. Resulta interessant que la Coordinadora presentés el butlletí abans del debat, possiblement amb la voluntat de donar temps al veïnat a informar-se abans d'assistir i participar en aquest acte que va cloure el cicle.

El butlletí, amb una extensió de vint pàgines, fou una de les aportacions més extenses i importants que el moviment veïnal va impulsar per incidir en el debat sobre els Jocs Olímpics, tant pel contingut com per les dimensions i la difusió que va tenir. A la portada l'Equip Butifarra -un grup de dibuixants que il·lustrà també altres revistes veïnals, com *El 29*- hi representà un nedador a sobre un tamboret a punt de llençar-se a l'aigua, de fet un toll d'aigua bruta. Al fons s'hi representen barris de muntanya -Nou Barris- i dos trams de viaductes elevats amb cotxes.

El butlletí l'encapçala la presentació, a la pàgina 2, i l'editorial, a la pàgina 3, titulada "La Barcelona olímpica". Segueixen un reportatge a doble plana sobre les repercussions de les obres olímpiques al districte (pàgines 4 i 5), i un resum de les reivindicacions i problemes pendents de cadascun dels barris del districte (pàgines 6-13, 15-16), amb dos reportatges sobre l'atur i sobre la situació de la dona a la ciutat (pàgina 17) a més d'altres seccions més breus. A molts barris hi apareixen referències als Jocs Olímpics en clau d'humor, com ara petites seccions dedicades a "rècords olímpics", sempre negatius i crítics amb la gestió municipal.

Ens detindrem a comentar la presentació i l'editorial de forma més detallada. A la presentació s'hi fa un breu repàs de la història del moviment veïnal de Nou Barris i del districte, fruit, precisament, del pla parcial redactat durant els últims mesos del mandat de Josep Maria Porcioles, l'any 1973, i que seria l'origen de la coordinadora de nou associacions de veïns que acabarien donant nom al barri. El repàs era pertinent ja que estava a punt d'aprovar-se la nova divisió de la ciutat en deu districte -a l'octubre de 1984-, un d'ells amb el nom de Nou Barris, tot i que en la primera versió s'optà pel nom "Ciutat

[192] Truñó va tornar a visitar Nou Barris el 16 de juny, tal i com anunciava el butlletí a la darrera pàgina. L'acte es va acabar acabant abans d'hora per les protestes del veïnat que hi va assistir.

Nord". Com veurem tot seguit [193], a més, Porcioles, es convertiria en el punt d'inici del relat cronològic de la crítica veïnal als Jocs Olímpics.

Tot i el títol de l'editorial, "Las olimpiadas, ¿si o no?", el text posa el focus en criticar la política urbanística de l'Ajuntament i, en especial de la manca d'informació sobre el Pla Quadriennal, la reduïda participació del moviment veïnal i la falta de concreció sobre quines obres es farien als barris. No és fins al final de l'article que s'acaba esclarint quina era la posició de la Coordinadora respecte als Jocs Olímpics:

> **Las olimpiadas ¿si o no?**
>
> Nuestra postura respeto a las Olimpiadas, pasa por no oponernos a la celebración de las mismas, però en todo caso sí queremos manifestar nuestro total desacuerdo con que, su realización suponga dejar olvidadas viejas reivindicacions. Los barrios no inventamos nuestras necesidades, si existen ha sido porque las administracions lo han ido permitiendo sucesivamente. A la hora de plantear una actuación a largo plazo no puede olvidarse cómo se ha hecho esta ciudad y a costa de qué intereses.
>
> Por ello reclamamos una atención prioritaria a la solución de nuestras reivindicaciones. Esta es la crítica frontal que hacemos al Plan Cuatrienal, a la Barcelona Olímpica, muchos problemas seguiran pendientes. Dejar pasar más tiempo puede ser grave, puede convertir en impossibles las actuacions que hoy son realitzables. Una política de izquierdas tendría que dar prioridad a los barrios obreros y periféricos. El Plan Cuatrienal (sus iniciales coinciden con el rechazado Plan Comarcal) y la Barcelona Olímpica, no lo hace (...) [194].

És interessant ressaltar la similitud d'aquest article amb l'editorial del *Full informatiu* de l'associació de veïns del Poblenou del setembre de 1984 que comentàvem a l'anterior secció [195]. Més enllà d'un títol cridaner, l'article no només es posiciona de forma molt tèbia i crítica a favor del projecte olímpic -amb una doble negació- sinó que matisa la importància i pertinència de la mateixa pregunta. El que importa no és tant estar a favor o no dels Jocs sinó com es faran aquests Jocs i com revertiran en la ciutat.

[193] Secció 4.1., pàg. 50-57.
[194] Coordinadora d'associacions de veïns de Nou Barris. (1984). "La Barcelona olímpica". *El distrito de Nou Barris ante la Barcelona olímpica*. Font: Arxiu Històric de Roquetes-Nou Barris. A l'annex 3 hi ha una transcripció de l'article sencer.
[195] Associació de veïns del Poblenou. (1984). *Full informatiu*. Font: Arxiu Històric del Poblenou. Carpeta 01.04.05.01. A l'annex 1 d'aquest treball hi ha una transcripció de l'article sencer.

4. Del debat a la crítica: *Contra la Barcelona olímpica* (1984-1986)

4.1. El somni de Maragall i el malson de Porcioles: desmuntant el relat olímpic

A la portada del número 0 d'*El 29* [196], publicat al desembre de 1983 -el segon número 0 després del de 1982-, hi apareix una caricatura de Pasqual Maragall amb una regadora regant una palmera que representa la lletra 'l' de 'Barcelona'. Les palmeres van aparèixer també en altres caricatures de la premsa veïnal per simbolitzar la política urbanística de l'Ajuntament, i, certament, en aquells anys se'n plantaren en molts espais urbans com ara a les mitjaneres de les rondes. A la regadora s'hi representa el símbol de les cinc anelles olímpiques.

L'editorial del número porta per títol "El somni olímpic de l'Ajuntament". Tot i que la tesi principal de la crítica que s'hi fa del projecte olímpic gira entorn al cost econòmic que l'Ajuntament preveia que tindrien les obres i l'organització de l'esdeveniment, 50.000 milions de pessetes -el cost final seria molt més alt [197]-, també es qüestionava la "la idíl·lica Barcelona del futur" tot citant a Oriol Bohigas. Es tractava de desmuntar el relat idíl·lic dels Jocs amb una anàlisi incisiva d'una forta inversió municipal inèdita fins aquell moment. Una de les estratègies de la crítica veïnal fou, per tant, la d'atacar el plantejament grandiloqüent i d'abast metropolità amb humor i referències a problemes concrets a nivell de barri. En resum: concreció i escepticisme veïnals enfront a l'eufòria i indefinició olímpiques.

Al mateix número va aparèixer un article sobre la proliferació de locals de cadenes de menjar ràpid a la ciutat. Dues cites en negreta hi afirmaven que "A poc a poc mor la nostra ciutat i neix una ciutat ianqui", "La invasió tot just ha començat. La Rambla pot omplir-se abans que ens adonem, de "burgers" i locals semblants" [198]. El text es feia ressò de les franquícies que, entre 1982 i 1983, havien obert al centre de la ciutat: dos McDonald's -al

[196] *El 29*. Desembre 1983. Font: CRAI Pavelló de la República – Universitat de Barcelona.

[197] Brunet, Ferran. (2011). "Análisis del impacto económico de los Juegos Olímpicos". *Mosaico Olímplico. Investigación multidisciplinar y difusión de los estudios olímpicos*, 207-218. Brunet estima el cost de total de la construcció d'infraestructures en 8.012 milions de dòlars i l'organització en 1.364 milions de dòlars. El canvi de la pesseta al dòlar, l'any 1992, era d'unes 100 pessetes per dòlar, i per tant es pot estimar el cost dels Jocs en 900.000 milions de pessetes. Tot i això, s'hauria de tenir en compte el canvi en el preu de la pesseta i la inflació entre 1983 i 1992 i, per tant, la dada és únicament aproximada. Tot i això, és evident que l'estimació que es va fer l'any 1983 del cost que tindrien els Jocs es superà amb escreix.

[198] *El 29*. Desembre 1983. Op. cit.

carrer Pelai i a la cantonada de les Rambles i el carrer Ferran, els primer en obrir a Barcelona- i un Burger King, substituint l'antic Bar Canaletes, al davant de la Font de Canaletes. A més, pocs anys abans, ja havien obert establiments de menjar ràpid com el Pokin's [199]. Aquest fenomen, coetani a l'anunci de la candidatura olímpica, explica les referències a McDonald's que trobarem a la premsa veïnal [200] que intuïa que la candidatura dels Jocs era una peça més dins d'un procés de canvi urbà més profund i de llarg abast.

Un altre dels elements emprats en la crítica que es va fer als Jocs Olímpics fou, per tant, el desmuntatge de la imatge d'aquest *futur il·lusionant* que es prometia pel 1992. Aquesta desarticulació anà en dues direccions. D'una banda retratant un futur menys idíl·lic, no només per destacar les conseqüències negatives de la internacionalització i modernització de la ciutat -com ara amb la proliferació d'establiments de menjar ràpid-, sinó també per escatir quins interessos hi havia al darrere d'aquest projecte i quin se'n beneficiaria. De l'altra, amb una mirada al passat, per descriure el projecte olímpic coma una reedició de la polític urbanística de l'alcalde Josep Maria Porcioles, com a exemple més emblemàtic de la mala gestió de la dictadura a la ciutat.

L'any 1980 Narcís Serra havia emprès el projecte de perllongament del Primer Cinturó -construït en bona part durant el mandat de l'alcalde Josep Maria Porcioles (1857-1973)-, al seu pas per l'Avinguda Rio de Janeiro, pel barri de la Prosperitat, a Nou Barris. El projecte era polèmic ja que implicava l'enderroc d'una trentena de cases i la creació d'una nova via ràpida. El 7 de juliol de 1982 l'associació de veïns de la Prosperitat organitzà un partit de futbol, batejat amb el nom de Mundialito -per la Copa del Món de Futbol que es celebrà a l'estat espanyol aquell estiu- entre dos equips de futbol ficticis, l'Atlético Rambla Rio de Janeiro i el Real Ayuntamiento CF al mig de l'avinguda Meridiana, per demanar la urbanització d'una rambla al centre de l'avinguda. Davant la prohibició municipal per celebrar un nou partit el dia 23, l'associació publicà una octaveta que explicava els motius de l'acció i criticava el caràcter monumental del projecte. Hi trobem dues de les primeres referències crítiques als Jocs Olímpics a la propaganda veïnal: una

[199] Martínez Herrada, David. (2024). "Las dos cadenas de hamburgueserias que se adelantaron a la llegada de McDonald's a Barcelona". *El Periódico*, 9 d'abril de 2024.
[200] Ja n'hem vist una ciutat en un fragment de l'anterior capítol: Associació de veïns del Poblenou. (setembre de 1984). *Full informatiu*. Font: Arxiu Històric del Poblenou. Carpeta 01.04.05.01.

crítica a Narcís Serra per prioritzar les olimpíades davant de les necessitats dels barris obrers i el nom del barri imitant el de la candidatura olímpica. *Prosperitat'82* [201].

La malfiança per les obres de grans dimensions era compartida també per altres associacions de veïns com, per exemple, l'associació de veïns del barri de la Sagrada Família. En la seva *Circular informativa* de 1985 un veí reconeixia que

> si preguntem als ciutadans de Barcelona sobre la celebració dels Jocs Olímpics (...) ens trovem amb una resposta ampliament favorable. Els Jocs Olímpics, indubtablement, poden suposar un gran rellançament urbanístic, cultural, esportiu, etc. per Barcelona; però també poden convertir la nostra ciutat en un monstre. Amb l'excusa de les Olimpíades, l'Ajuntament pot iniciar una política d'obres colosalistes sense utilitat per la ciutadania. La construcció de vies rápides afavoriria al transport privat i deshumanitzaria la ciutat (...). La construcció de la Villa Olímpica (...) pot suposar una gran oportunitat per l'especulació, ja que la seva realització está lligada a l'iniciativa privada [202].

Com veurem, la crítica a aquesta *política d'obres colossals* es relacionà amb el mandat de l'alcalde franquista Josep Maria Porcioles (1957-1973). Al juny de 1984, *El 29* [203] entrevistà als dos autors del llibre *Barcelona ¿a dónde vas*? que havia estat publicat deu anys abans per criticar la ciutat que havia sorgit com a resultat del llarg mandat de Porcioles. Aquell aniversari era una bona ocasió per fer balanç. De Maragall es criticava l'acumulació de poder -se'l titllava de *Cèsar Maragall*- i es qüestionava la "fugida endavant" que suposaven els Jocs Olímpics que, tot i ser una iniciativa "lloable", podia comportar l'oblit dels barris més degradats de la ciutat i no revertir en una millora de les condicions de vida dels seus ciutadans.

Els paral·lelismes entre Maragall i Porcioles foren una de les tesis que el moviment veïnal més crític amb la gestió municipal va sostenir durant més temps i que destacà amb la publicació d'un número monogràfic de *La Veu del Carrer*, al novembre de 1992 -i per tant pocs mesos després dels Jocs-, titulat *La Barcelona de Maragall*. El número, en format de diccionari, emulava la proposta que la revista *CAU - Construcción / Arquitectura / Urbanismo*, editada pel Col·legi d'Aparelladors i Arquitectes Tècnics de Catalunya, havia publicat a

[201] Naya, A., (2023), op. cit., pàg. 63, 64.
[202] Associació de veïns de Sagrada Família (1985?). *Circular informativa*. Font: CRAI Pavelló de la República – Universitat de Barcelona.
[203] Federació d'associacions de veïns de Barceona. (1984). *El 29*, número 5, juny de 1984.

l'octubre de 1973 amb el títol *La Barcelona de Porcioles* pocs mesos després de la dimissió forçada de l'alcalde.

Aquesta tesi no va impedir a algunes veus de la premsa veïnal reconèixer que els temps havien canviat. En la seva crítica a la política urbanística al butlletí *El distrito de Nou Barris ante la Barcelona olímpica* la Coordinadora de Nou Barris afirmava que

> somos conscientes que 1984 no son los años 1970. Que en nuestro país ha habido cambios sustanciales [204].

Els actors i els temps eren diferents però les associacions veïnals consideraven que alguns dels grans projectes seguien sent els mateixos que els de l'alcaldia de Porcioles. Hi destacaren sobretot tres: el Segon Cinturó, la Gran Barcelona i el Pla de la Ribera.

El Segon i Tercer Cinturó de Ronda eren la continuació del Primer Cinturó que s'havia començat a construir durant el mandat de Porcioles, a partir de 1961, tot i que el disseny ja s'havia esbossat en plans urbanístics anteriors, l'any 1905 amb pla de Léon Jaussely i de nou amb el Pla Comarcal de 1953 [205]. Si bé la construcció d'una via ràpida de circumval·lació pretenia millorar la circulació i el trànsit d'un parc automobilístic de la ciutat en ple creixement, la seva construcció va comportar la destrucció de la trama urbana dels barris que travessava -Sants, Les Corts, Sant Gervasi, Gràcia i el Guinardó- i suposà la construcció de nous blocs de pisos i, per tant, un procés d'especulació immobiliària, un dels fenòmens que més s'ha associat amb Porcioles [206].

El projecte del Segon Cinturó fou aprovat per l'Ajuntament de Porcioles l'any 1968 i les obres s'iniciaren el juny de 1972, tot i que una manifestació de veïns a Nou Barris les paralitzà durant uns mesos. Les obres es reprengueren el 1973 i s'aturaren de nou el 1978. A més de la construcció de les instal·lacions esportives, l'informe de Romà Cuyàs incloïa també una ambiciosa política de construcció de noves vies ràpides, per tal de millorar el trànsit rodat privat, tot reprenent molts dels projectes de l'era Porcioles com ara el projecte del Segon Cinturó i els túnels de Vallvidrera i de la Rovira, tots ells iniciats a principis de la dècada de 1970 però posteriorment abandonats. Des d'aquest punt de vista era obvi que el projecte urbanístic olímpic era una reedició del de Porcioles. La

[204] Coordinadora d'associacions de veïns de Nou Barris (1984), op. cit. N'hem parlat a les pàg. 44-46 d'aquest treball.
[205] Col·legi Oficial d'Aparelladors i Arquitectes Tècnics de Catalunya. (1973). *CAU: Construcción, Arquitectura, Urbanismo: La Barcelona de Porcioles*, Núm 21, Octubre de 1973. Destaquen les entrades "I Cinturón" i "II y III Cinturón". Font: web del Col·legi d'Arquitectes Tècnics de Barcelona.
[206] Col·legi Oficial d'Aparelladors i Aquitectes Tècnics de Catalunya, op. cit.

construcció del Túnel de la Rovira havia suposat crear nous problemes en un barri com el Carmel que patia notables mancances urbanístiques i socials, tant per les expropiacions com per les conseqüències de l'obertura del túnel amb l'aparició d'esquerdes en algunes cases [207]. La represa d'aquestes obres de gran abast feia preveure nous problemes urbanístics i socials.

La nova xarxa d'autopistes, però, havia d'anar més enllà del municipi de Barcelona, amb la construcció de tres túnels que creuessin la serra de Collserola i un Tercer Cinturó. Formava part d'un ambiciós projecte que s'anomenà *La Gran Barcelona* i que es convertí en una de les idees més directament relacionades amb Porcioles [208], que preveia el creixement de la ciutat en direcció al Vallès. En un article titulat "Més nolimpics que mai", publicat al fanzine *La Cabra* de l'Ateneu Popular de Nou Barris març de 1986, es feia un resum del que suposava la Gran Barcelona i els altres projectes urbanístics olímpics:

> Els J.O. son un pretext per realitzar una sèrie d'inversions i projectes fins ara paralitzats o aturats per l'acció popular o per problemes econòmics que han de fer possible la creació de la Gran Barcelona, o sigui un continu urbà constituït com un sola ciutat de 27 municipis (suburbis) sota el govern de la Corporació Metropolitana, presidida per l'alcalde de Barcelona.
>
> Aquesta Gran Barcelona vol trencar les seves barreres naturals i artificials: es foradarà la Serra de Collserola amb el túnel de Vallvidrera per afavorir l'expansió de Barcelona cap al Vallès, s'obriran noves vies de circulació ràpida per a vehicles: cinturons cap el Llobregat i el Maresme, cinturó del Litoral, acabament del segon Cinturó, etc.; s'ampliaria el port; s'acabaria fent tard o d'hora, el desviament del riu Llobregat. Es ressuscitarà l'antic Plà de la Ribera, es vol convertir la zona costanera del Poblenou en una gran urbanització de luxe, etc... [209]

Tot i no ser iniciativa directa de l'alcalde franquista, el Pla de la Ribera fou aprovat pel consistori, l'any 1971, com a pla parcial. El pla, impulsat per diversos empresaris industrials amb fàbriques i propietats al Poblenou encapçalats per Pere Duran i Farell -directiu en diverses empreses del sector de l'energia com ara Hifrensa o Catalana de Gas i d'Electricitat-, pretenia reconstruir una franja de cinc-cents metres de la trama urbana del litoral barceloní, entre la costa i el carrer Enna, l'actual carrer Ramon Turró [210]. El pla,

[207] Bou i Roura, Lluís M.; Gimeno i Cases, Eva. (2007). *El Carmel ignorat: història d'un barri impossible*. Ajuntament de Barcelona.
[208] Tarragó, Salvador. (1978). *En defensa de Barcelona*. Editorial Aedos.
[209] Ateneu Popular de Nou Barris (1986). *La Cabra*, núm 6, març del 1986. Font: Arxiu Històric de Roquetes-Nou Barris. Cota 1, mòdul 4.
[210] Tatjer, Mercè. (2016). "El Pla de la Ribera també fa 50 anys". A *Carrer*, núm. 141, octubre del 2016.

en el qual participà també el despatx d'advocats de Narcís Serra [211], fou àmpliament criticat tant pel moviment veïnal com per diverses entitats de la ciutat i suposà un fort desgast per a Porcioles [212]. No s'acabà realitzant i suposà una fita en l'oposició veïnal contra la dictadura i en l'organització d'un moviment veïnal fort al Poblenou.

Com vèiem a l'anterior capítol, l'informe de Cuyàs proposava situar la Vila Olímpica al costat d'un nou Parc Litoral, un fet que comportava la *regeneració del teixit urbà* preexistent -és a dir, l'enderroc i la substitució del barri-. La premsa se'n va fer ressò a partir de 1984 quan el projecte s'anà definint. Una de les primeres mencions en aquest sentit és una nota del *Full informatiu* de l'associació de veïns del Poblenou del juny de 1985:

> **Las empresas olímpicas del Poble Nou**
>
> FERRER Internacional, Motor Ibérica, La Vanguardia, Torras Herrerías y el Banco de Bilbao, son entre otras empresas, socios de la Asociación de Barcelona Olímpica de 1992, constituída recientemente para promocionar los Juegos Olímpicos en Barcelona. Su presidente es el conocido empresario y ex-presidente de la patronal CEOE, Carlos Ferrer Salat.
>
> Mucho nos tememos que las empresas citadas con intereses en el barrio, vean en las Olimpiadas un Plan de la Ribera bis y por tanto un único objectivo de especular con las propiedades que tienen en la barriada [213].

Per a Joan Maria Solé, activista veïnal i anti-olímpic del Poblenou, la principal similitud entre la Vila Olímpica i el Pla de la Ribera eren els propietaris dels terrenys. D'aquí que al Poblenou la Vila Olímpica es veiés com una reedició del projecte franquista [214].

L'anti-olimpisme va tenir una incidència especial en els barris als quals més havien d'afectar els projectes urbanístics olímpics, com era d'esperar: el Poblenou, de llarg el barri més afectat, tant per la construcció de la Vila Olímpica, com per la construcció de la Ronda Litoral, i Nou Barris, per la Ronda de Dalt. A més, però, treien del calaix projectes de l'era Porcioles que havien aglutinat al moviment veïnal dels dos barris: el pla de la Ribera i el Segon Cinturó. En el cas de la Ronda de Dalt, el seu projecte havia format part del pla parcial que aglutinà a l'oposició veïnal dels barris del nord de l'antic districte

[211] FAVB. (1992). "La Barcelona de Maragall". *La Veu del Carrer*, núm. 10.
[212] Solans i Huguet. Joan Antoni. (2020). *Barcelona 1969-1979. Els anys decisius del planejament de la metròpoli*. Ajuntament de Barcelona , Institut de Cultura i Museu d'Història de Barcelona.
[213] Associació de veïns del Poblenou (1985). *Full informatiu*. Font: Arxiu Històric del Poblenou.
[214] Entrevista a Joan Maria Solé i Farràs. 11 de juny del 2025.

IX [215]. La coordinadora d'associacions i el butlletí es batejaren amb el nom de *9 Barrios*, que acabaria convertint-se en el nom del nou districte.

L'alta incidència del moviment veïnal, en especial a Nou Barris, a on, tot i la crisi del moviment, les associacions mantenien una notable vitalitat, també pot haver estat un factor que potenciés l'auge de la crítica olímpica. Un altre element que podria haver influït en la major oposició als Jocs seria la classe social dels dos barris, nítidament obrers, i el fet que una part important de la població havia treballat en la indústria i ara notava amb especial intensitat els estralls de la desindustrialització, un fet que va comportar un desencant amb les institucions democràtiques i la sensació d'abandonament que ara es pensava revertir únicament amb l'excusa d'un gran esdeveniment internacional que no tenia en compte les necessitats del veïnat i del barri. Aquest allunyament també explicaria la força del moviment d'oposició al servei militar i la presència d'ateneus populars que serviren com a espais de trobada per al jovent, com els de la Flor de Maig i el de Nou Barris. Segons Naya [216] a Nou Barris l'estat d'opinió d'una part significativa del veïnat era com a mínim crític amb l'Olimpíada. Per tant, els factors externs als Jocs com ara la classe social, atur i incidència de la crisi econòmica, la força del moviment veïnal durant anys de la Transició, van jugar un paper en la incidència de la crítica veïnal a l'Olimpíada.

Un altre sector vinculat amb el moviment d'oposició als Jocs Olímpics fou el de l'ecologisme. El projecte de la Gran Barcelona preveia convertir el centre de la ciutat en una àrea de "comerços i despatxos de gran stànding" tot desplaçant a la població amb menys capacitat adquisitiva a l'àrea metropolitana i urbanitzant els pocs espais naturals que encara es conservaven al Vallès [217]. A més es pretenia convertir Collserola en un parc urbà i urbanitzar una part del Delta del Llobregat i la seva zona agrícola, tant per la construcció d'un canal de rem olímpic, com per l'ampliació de l'aeroport i del port i la Zona Franca, que a més preveia desviar el riu Llobregat. La desviació de la desembocadura del Llobregat s'havia proposat l'any 1971 arran d'una riuada i amb el recolzament de

[215] Naya Cabrero, Andrés. (2023). 50 anys fent barri. Cronologia de les lluites veïnals a la Prosperitat. 1972-2022. Comissió de Memòria i Patrimoni de l'associació veïnal de Prosperitat-Nou Barris, pàg. 17-20.
[216] Entrevista a Andrés Naya Cabrero, 11 d'octubre del 2025.
[217] Assemblea Verda (1985). *Terra Verda*. Núm. 12, abril, maig, juny de 1985. Font: Arxiu particular de Toni Ramon.

Porcioles, i comptà amb l'oposició d'una part significativa de la població dels municipis de l'entorn i, en especial, del Prat de Llobregat [218].

4.2. La Comissió contra la Barcelona Olímpica

La Comissió contra la Barcelona olímpica (a partir d'ara CCBO) es formà durant els primers mesos del 1985 i es donà a conèixer en una roda de premsa el 20 de maig d'aquell any, dos dies abans de les Jornades d'informació i debat *Davant la Barcelona olímpica*, celebrades -com vèiem al capítol anterior- els dies 22, 23 i 24 de maig a l'Ateneu Popular la Flor de Maig, que també foren organitzades per la CCBO. L'acte va tenir certa cobertura a la premsa. L'*Avui* [219] n'informà en una nota breu i sense entrar a valorar la posició de la Comissió. L'*Sport*, en canvi, fou molt crític i emprà termes molt durs en relació a la Comissió. Titulà la notícia "La demencial rueda de premsa" en un reportatge a doble plana sobre "Deplorable campaña contra la Barcelona-92" [220]. L'article titlla a aquesta comissió com un grup de "marginados sentenciados de nacimiento" i, tot i reconèixer el dret a discrepar, arriba a sospitar si hi ha interessos obscurs al darrera d'aquest grup d'oposició, com ara immigrants o representants de ciutats rivals que pretenien fer descarrilar la candidatura barcelonina [221].

Els dos mitjans coincideixen en enumerar alguns dels col·lectius que hi donen suport, com ara la Comissió Antinuclear, el Grup de Defensa del Prat, diversos grups ecologistes, la CNT, l'Ateneu Llibertari de Sant Andreu, l'Agrupació Icària, les associacions de veïns de Gràcia i de Nou Barris. És interessant que es mencionin precisament aquests dues entitats que, juntament amb l'associació de veïns del Poblenou, organitzaren debats sobre l'Olimpíada. Com veurem, les dues entitats no donaran suport a la manifestació de l'octubre de 1986, tot i que hi participaren membres de les entitats [222]. L'adjectiu *marginal* també l'empraria *El Noticiero Universal* en una notícia sobre les condicions que ERC posava per al seu suport als Jocs, sobretot en relació a una major presència pública del català [223].

---

[218] Gordo i Montraveta, Joan-Ramon. (1997). *La Rebel·lió d'un poble: el moviment de regidors democràtics al Prat de Llobregat, 1966-1979*. Ed. Rúbrica.

[219] *Avui*, 21 de maig de 1985, pàgina 32. Font: Arxiu Municipal de Girona – Hemeroteca digital.

[220] Retall de premsa del diari *Sport*, del 21 de maig de 1985, present a l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona. Fons FAVB. Caixa 27. Carpeta 5D147.

[221] Op. cit.

[222] Entrevista a Toni Ramon i Iñaki Mingolarra. 21 de maig del 2025.

[223] Retall de premsa del diari *El Noticiero Universal* del 9 de setembre de 1985, present a l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona. Fons FAVB. Caixa 27. Carpeta 5D147.

Un sector destacat de la premsa generalista, per tant, va situar la crítica al projecte olímpic en una posició marginal i fora de la centralitat política.

En una carta, enviada al novembre de 1985 per part de la CCBO a les associacions de FAVB, tot convocant-les a una reunió informativa, s'especifica que la comissió havia estat

> creada a la FAVB, a primers d'any, per treballar els temes relacionats amb la Barcelona Olímpica (...) [224].

La Comissió, per tant, es creà dins de la federació com un grup dedicat a treballar aquest tema i, sobretot, per recollir informació i compaginar un dossier per tal d'informar-ne a les associacions i grups ecologistes [225]. Tot i que, d'entrada, la seva funció era informativa, ja des de l'inici la Comissió es posicionà en contra de la *Barcelona Olímpica*, tal i com feia constar en el seu nom. Alguns sectors de la premsa -com els exemples de l'*Sport* i *El Noticiero* que citàvem més amunt- presentaven els Jocs Olímpics com un projecte per al qual només hi havia una opció possible: la del suport entusiasta. Això convertia qualsevol altra actitud menys incondicionalment partidària en oposició. Qui s'encarregà de fer un seguiment crític dels projectes i de la informació que se n'anava publicant a la premsa fou, per tant, el sector que s'hi oposava dins de la FAVB. Dins de la federació pràcticament totes les associacions es mostraren favorables als Jocs però amb condicions. Aquesta seria la posició majoritària de les entitats veïnals.

Tot i que sorgí en el si de la FAVB, la Comissió englobà també altres organitzacions, tal i com hem vist més amunt. En una convocatòria d'una reunió per al 9 de març de 1985 per tal de preparar les Jornades del 22, 23 i 24 de maig a l'Ateneu de la Flor de Maig -que citàvem en l'anterior capítol- es parla d'una *Comissió sobre la Barcelona Olímpica* -hi destaca el molt 'sobre'- que es reuneix de forma periòdica des de fa unes setmanes i en la qual hi participen "persones de diferents col·lectius", de les associacions de veïns de Gràcia, el Clot i Prosperitat, de la FAVB, i d'Assemblea Verda [226]. En aquest primer document, per tant, la Comissió tenia una posició informativa però encara no contrària, com si que tindrà a partir del maig, quan s'anomenarà *Comissió contra la Barcelona Olímpica*.

En la documentació de la CCBO la FAVB hi és present tant com a lloc de reunió i com a espai polític però mai com a entitat organitzadora de les iniciatives. La Comissió es

[224] Font: Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona. Fons FAVB. Caixa 27. Carpeta 5D147.
[225] Op. cit.
[226] Arxiu particular de Toni Ramon.

reuneix als locals de la FAVB, hi convoca assemblees amb associacions veïnals o organitza accions amb el punt de trobada a la seva seu. La federació, en canvi, no convoca accions en nom de la CCBO. Aquesta relació s'assembla al paper que la federació havia tingut amb altres organitzacions socials de la ciutat, oferint suport tècnic, facilitant la difusió i fins i tot donant cobertura legal pels actes que impulsaven aquestes organitzacions.

Un exemple de la relació entre la Comissió i Federació fou l'excursió que la CCBO organitzà el 12 de maig de 1985. L'excursió, que es va fer en autobús, va pretendre recórrer diversos espais a on es preveia la construcció dels nous equipaments esportius per als Jocs. El recorregut va durar tot el dia, amb dinar de carmanyola al migdia, i incloïa una visita als terrenys del Prat i als de la futura Vila Olímpica. Tot i que l'entitat organitzadora era la CCBO, el punt de trobada era a la plaça Ramon Berenguer, davant de la seu de la FAVB d'aquell moment, i les inscripcions es gestionaren tot trucant al telèfon de la federació. Un altre tret definidor fou el fet que l'excursió es posposà del 28 d'abril al 12 de maig per no coincidir amb una manifestació a favor del dret a l'avortament, un fet que demostra la coordinació entre diversos moviments i organitzacions socials [227].

Citarem alguns exemples més que mostren la relació de la Comissió amb els moviments socials presents a la ciutat. El primer el trobem a la carta del novembre de 1985. La Comissió explica que farà la seva primera aparició pública en una manifestació favor de la sortida de l'estat espanyol de l'OTAN, el 10 de novembre [228]. El segon és una convocatòria per a

> una reunió àmplia (...) per als grups i entitats que estiguin d'acord amb una posició clara contra el projecte de la Barcelona 92 [229].

La reunió es convocà per al 6 de juny de 1986 per tal de discutir un document, un posicionament públic i organitzar una manifestació per a l'octubre. Aquest cop el lloc de trobada no era a la seu de la FAVB sinó al Casal de la Pau, al carrer Cervantes, 2. El Casal funcionà entre 1981 i 1995 i es convertí en el lloc de trobada del moviment antimilitarista, que agrupava tant als opositors als servei militar obligatori, tant objectors de consciència, primer, i, a partir de 1989, insubmisos, com també altres grups a favor de la pau i el desarmament que organitzaren la campanya a favor del 'no' al referèndum sobre la permanència de l'estat espanyol a l'OTAN, que es celebrà el 12 de març de 1986.

---

[227] Arxiu particular de Toni Ramon.
[228] Font: Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona. Fons FAVB. Caixa 27. Carpeta 5D147.
[229] Arxiu particular Toni Ramon.

El moviment antimilitarista -com també l'ecologista, el llibertari, el feminista, l'EI i, en general, l'esquerra extra-parlamentària-, fou un dels àmbits en els quals va tenir presència l'oposició als Jocs Olímpics, una oposició que, com veurem, no creà un moviment nou sinó que es bastí a partir d'una xarxa d'organitzacions i moviments preexistent. Joan Maria Solé afirma, per exemple, que arribà a l'oposició als Jocs Olímpics a través d'un activisme veïnal previ, en especial a l'Ateneu Popular de la Flor de Maig [230]. La crítica a l'olimpíada, per tant, va tenir una especial incidència entre activistes que ja estaven polititzats. Així algunes de les persones entrevistades -Mingolarra, Ramon, Solé- formaven part del partit Moviment Comunista de Catalunya [231].

El fet que els sectors crítics amb els Jocs compartissin militància amb altres moviments es pot veure clarament en fanzines com *La Cabra*. Així, al número 5, del desembre de 1985, apareixen articles com "La mili no mola", del col·lectiu Mili-KK, o "Aborta si puedes.", sobre les limitacions del dret a l'avortament, legalitzat amb moltes limitacions al juliol d'aquell any. En una caricatura en una pàgina dedicada a criticar la violència policial hi apareix reproduït el cartell d'una festa del fanzine *La Oruga*, en que es veu una foto d'una manifestació diversos eslògans escrits a sobre dels agents: "Contra la OTAN", "Nuclear no", "No a la policia", "Por la objeción" i "Nooooo" [232], tot fent referència a l'oposició a l'OTAN, a l'objecció de consciència i a moviment contra les centrals i armes nuclears, a més de l'oposició a l'Olimpíada [233].

4.2.1. La manifestació del 12 d'octubre de 1986

Durant els anys anteriors als Jocs el moviment d'oposició va convocar accions públiques i manifestacions contra aspectes concrets en relació amb l'Olimpíada, en especial en relació amb els diversos projectes urbanístics. L'única manifestació que s'organitzà contra els Jocs Olímpics de forma global es convocà per al 12 d'octubre de 1986 al migdia, quan faltaven cinc dies per a la nominació, el dia 17. La data triada pretenia criticar la

[230] Entrevista a Joan Maria Soler i Farràs,.11 de juny del 2025. Solé ha estat membre de l'associació de veïns del Poblenou des de principis de la dècada de 1980 i n'ha estat president en almenys dues ocasions, l'any 1986 i des de l'any 2025, a més de ser un dels impulsors de la Comissió Icària, que explicarem al capítol 5.
[231] Entrevista a Iñaki Mingolarra i Toni Ramon (21 de maig del 2025) i entrevista a Joan Maria Solé (11 de juny del 2025).
[232] Transcripció de la imatge de les cinc anelles olímpiques que s'empraren com a símbol de l'oposició als Jocs Olímpics amb una 'N' al davant.
[233] Ateneu Popular de Nou Barris. *La Cabra*, núm. 5, desembre de 1985. Font: Arxiu Històric de Roquetes-Nou Barris. La vinyeta es pot consultar a l'Annex 5.

coincidència dels Jocs amb el cinc-cents aniversari del descobriment d'Amèrica, que Cuyàs citava com una dels raons a favor dels Jocs al seu informe i que la CCBO esgrimí com un argument en contra de l'esdeveniment.

Segons una notícia breu publicada al diari *Avui*, el dia 13 [234], la manifestació era de "signe independentista, no autoritzada, contra la festa de la Hispanitat, la candidatura olímpica de Barcelona i la seva espanyolitat." Segons la crònica del diari la manifestació es convocà per a les 12h al Portal de l'Àngel, arribà a la plaça Sant Jaume, es dirigí cap al monument a Colom i pujà per les Rambles fins a la plaça Catalunya a on alguns manifestants llançaren còctels molotov contra la policia nacional, que va detenir a quatre manifestants.

La Vanguardia [235], per contra, especifica que hi va haver dues manifestacions aquell matí en contra del Dia de la Hispanitat. La primera, convocada al Portal de l'Àngel, contra els Jocs Olímpics, aplegà a uns dos mil manifestants. La segona, convocada davant del monument a Colom, va reunir a una cinquantena de manifestants, convocats per la Crida a la Solidaritat, una entitat catalanista no partidista, i comptà amb la presència d'un grup d'indis maputxes. És possible que les dues manifestacions convergissin, ja que la manifestació anti-olímpica passà a tocar del monument a Colom. Durant la manifestació arrencaren banderes espanyoles d'alguns autobusos i atacaren una hamburgueseria com a protesta per la instal·lació de franquícies de menjar ràpid d'EUA.

La crònica de *La Vanguardia* també especifica que els independentistes -en especial de l'MDT -el Moviment de Defensa de la Terra- van protagonitzar alguns actes vandàlics i que els quatre detinguts del final de la manifestació pertanyien a aquesta organització. Tot i el suport de diverses organitzacions independentistes com el PSAN o l'MDT, la manifestació no fou pròpiament independentista sinó contrària als Jocs Olímpics. Segons Solé [236] l'independentisme mai va formar part de la CCBO sinó que organitzà una oposició contra els Jocs de forma autònoma. També és possible que a la manifestació cada grup es manifestés per un motiu específic.

Un document esclaridor sobre la manifestació és l'octaveta amb la qual es convocà la manifestació [237]:

---

[234] *Avui*, 13 d'octubre de 1986, pàgina 10. Font: Arxiu Municipal de Girona – Hemeroteca digital.
[235] *La Vanguardia*, 13 d'octubre de 1986, pàgina 19. Font: Hemeroteca de *La Vanguardia*.
[236] Entrevista a Joan Maria Solé i Farràs. 11 de juny del 2025.
[237] Font: Arxiu Històric de Roquetes-Nou Barris. Fons Andrés Naya. Carpeta Barcelona olímpica. A l'annex 3 hi ha una transcripció de l'octaveta.

Nooooo [238] a la Barcelona olímpica

(...)

Quin gat amagat [239] hi haurà en aquesta història per a dedicar-hi tan cars esforços? Ens heu imposat la consigna "Barcelona-92, objectiu de tots" per impedir un debat sobre la conveniència o no dels "jocs", donant per bo un aconteixement que en altres ciutats candidates estan aixecant protestes, com és el cas d'Amsterdam. Pero, una de dos, aquesta consigna és falsa o nosaltres no existim. La veritat és que la "Comissió contra la Barcelona Olímpica" potser gracies a la diversitat de col·lectius que coordina hi veiem pegas per a tots costats: [240]

Les 'pegues' que s'esgrimeixen a l'octaveta, en primer lloc, son la de treure dels calaixos municipals vells projectes paralitzats des de l'època del franquisme -com ara el Segon Cinturó i el Pla de la Ribera-. També es parla dels interessos d'empresaris privats que hi ha al darrere del comitè organitzador i que, per tant, l'Olimpíada beneficiaria només a l'elit. A més l'octaveta denuncia la fal·làcia que suposa la promesa de llocs de treball, la potenciació de l'esport d'elit i no de l'esport popular, la implantació de sistemes informàtics en l'organització dels Jocs i el possible control social que això pot suposar, les repercussions ecològiques que els Jocs tindran sobre espais naturals com el Delta del Llobregat i Collserola i el caràcter colonial del 500 aniversari del descobriment d'Amèrica i l'arraconament del català en els Jocs [241].

Aquestes idees seran el fruit d'un argumentari que els membres de la CCBO van crear entre 1985 i 1986, a partir de la recopilació d'informació, sobretot d'informes, articles, capítols de llibres i retalls de premsa. Aquest argumentari [242] és una mostra de la coalició d'organitzacions que convergiren en la Comissió, tant veïnals, com polítiques, ecologistes, anarquistes, feministes o independentistes. En aquest sentit és especialment interessant la llista d'organitzacions convocants:

Convoca: Comissió contra la Barcelona Olímpica. Comissió Contra la Celebració del Ve Centenari. Mili KK. Amics de la Bici de Barna. Col·lectiu Acció Popular del Clot. AF APP de

[238] De nou, transcrivim així la imatge de la 'N' amb les cinc anelles.
[239] El gat, sovint esverat, apareix en alguns dels tríptics i pamflets anti-olímpics i és possible que l'octaveta hi faci referència a través d'aquesta frase feta. El gat es convertí en un contra-símbol, especialment a partir de 1988 amb la creació del gos Cobi com a mascota olímpica. Una anàlisi dels símbols de la Barcelona olímpic l'ofereix el llibre digital de Benach Rovira, Núria. (2015). *Imatges, símbols i mites de la Barcelona del 92. Una deconstrucció de Barcelona*. Universitat de Barcelona – Geocrítica Textos Electrónicos.
[240] Font: Arxiu Històric de Roquetes-Nou Barris. Fons Andrés Naya. Op. cit.
[241] Font: Arxiu Històric de Roquetes-Nou Barris. Fons Andrés Naya. Carpeta Barcelona olímpica.
[242] Analitzarem aquest argumentari al capítol 6 d'aquest treball.

> Catalunya. Comité Català de Solidaritat Internacional. Assemblea Llibertaria del Barcelonès. Comissió Icaria del Poblenou. L'Ortiga de Badalona. Radio Corcó de L'Hospitalet. Ateneu Popular de Nou Barris. Grup Dones de Nou Barris. A.VV. de Roquetes (Nou Barris). Café Voltaire. CNT de Catalunya. LCR. MCC. MDT. MEN. PSAN. AJR. MJCC. JCR.

Hi destaca, en primer lloc, la manca d'organitzacions veïnals, amb una excepció: l'associació de veïns de Roquetes. Hi tenen presència partits polítics comunistes i independentistes, sindicats i grup llibertaris, grups ecologistes, antimilitaristes, feministes i espais com el Café Voltaire -de fet, Kafé Volter-, un bar del barri de la Ribera que aplegava a punks i skins antifeixistes [243]. Es tracta de grups que, per tant, es trobaven fora de la política institucional. És il·lustrativa l'absència de la FAVB i les associacions que formaven part de la federació.

4.2.2. La difusió de la Comissió contra la Barcelona Olímpica

> Més de mitg milió d'enganxines, quinze mil samarretes regalades, xapes, encenedors, corbates, mocadors,... Tots aquests petits detalls han costat més de 100 milions de ptes. Sense contar la globalitat de la campanya (valles publicitaries, anuncis en tots els mitjans de comunicació, edició de revistes,...) [244].

Abans de desgranar els arguments en contra de l'Olimpíada l'octaveta descriu la gran quantitat de material publicitari que havia inundat la ciutat durant els mesos previs a la nominació i que suposaven una despesa pública molt important. La CCBO també va crear material de difusió propi com ara un tríptic i una postal. El tríptic, publicat l'any 1985 resumia els arguments contra els Jocs: el cost per a l'erari públic, la recuperació de projectes urbanístics franquistes, l'especulació immobiliària, el caràcter de competició esportiva elitista, el desastre ecològic i el caràcter espanyolista de l'Olimpíada [245].

A la postal [246] es veu un home jove d'esquenes, dret sobre una balustrada de Montjuïc portant una bandera amb el símbol anti-olímpic amb l'N i les cinc anelles olímpiques. Tot i que no està datada, al revers hi consta el nom de la CCBO, fet que fa suposar que es va

[243] Joni D. (2024). *Que pagui Pujol! Una crònica punk de la Barcelona dels 80*. Manifest Llibres.
[244] Font: Arxiu Històric de Roquetes-Nou Barris. Fons Andrés Naya. Op. cit.
[245] Arxiu particular de Toni Ramon. Els autors de la foto foren Toni Ramon i Iñaki Mingolarra.
[246] A l'Annex 4 hi ha una reproducció de la postal.

imprimir abans de la nominació del 1986 [247]. Tant el fotògraf com el jove de la bandera eren membres de la FAVB tot i que la federació no hi consti com a entitat [248].

Com veurem en el següent capítol aquest símbol es convertí en una referència molt estesa en els fanzines i la premsa del moviment llibertari i okupa de la ciutat. És probable que fos aquesta postal la que fes difusió d'aquest símbol, molt recognoscible i fàcil de copiar. El fet que la CCBO es formés a partir de diversos col·lectius, que es feren ressò de la crítica als Jocs en els seus propis mitjans, també en descentralitzà la difusió. N'és un exemple l'Assemblea Verda, un grup ecologista creat entre els barris del Camp d'en Grassot i la Sagrada Família l'any 1982 i que publicà una revista trimestral, *Terra Verda*. Al número 12, de la primavera de 1985, l'organització feia una anàlisi de les conseqüències negatives dels Jocs i els motius pels quals s'hi oposava [249].

4.2.3. *Nolympics Amsterdam*

A l'octaveta també hi apareix un col·lectiu extern a Barcelona que recolza l'acció anomenat *Nolypmics Amsterdam*. Aquesta referència demostra una col·laboració entre diversos moviments d'oposició als Jocs en les dues ciutats candidates per a l'olimpíada de 1992. De fet van participar de la manifestació almenys dos membres del Komitee Olympische Spelen Nee (KOSN) -el "Comitè Jocs Olímpics No"-, presents a la capçalera de la protesta [250].

Aquesta col·laboració [251] es va vehicular a través de la xarxa del moviment okupa. Membres de la comissió barcelonina viatjaren a Amsterdam, a on el moviment d'oposició tingué una major incidència social. Així, a principis de la dècada de 1980 el moviment okupa d'Amsterdan estava format per 10.000 activistes [252] i un paper important en el moviment d'oposició a la candidatura olímpica de la ciutat per a l'olimpíada de 1992 [253].

---

[247] La documentació de la CCBO està datada als anys 1985 i 1986, tot i que l'oposició als Jocs seguí actuant en altres grups com la Comissió Icària i Barce**noal**'92.
[248] Entrevista a Toni Ramon i Iñaki Mingolarra. 21 de maig del 2025.
[249] Assemblea Verda (1985). *Terra Verda*, op. cit.
[250] *La Vanguardia*, 13 d'octubre de 1986, pàgina 19. Font: Hemeroteca de *La Vanguardia*
[251] També hi va haver una col·laboració entre el moviment d'oposició a l'Exposició Universal de Sevilla i el moviment anti-olímpic barceloní. Font: *Anuario del No'92*. Editorial Virus. Centre de Documentació Històric i Social de l'Ateneu Enciclopèdic Popular.
[252] Owens, Lynn. (2009). *Cracking under pressure: Narrating the decline of the Amsterdam squatters' movement*. Amsterdam University Press.
[253] Reef, P., op. cit.

Per altra banda hi hagué similituds en l'estratègia de difusió i, com veurem, en l'organització dels col·lectius [254]. El cas més evident és el del símbol del 'No' aprofitant l'anella olímpica, que també fou emprat a Amsterdam. Destaca, a més, l'apropiació i paròdia d'altres símbols olímpics com el Cobi, com veurem en el proper capítol, una estratègia semblant a la que s'emprà a ciutat neerlandesa.

Poques setmanes abans de la nominació de l'octubre de 1986 la CCBO envià una carta a la seu del Comitè Olímpic Internacional a Lausana tot adreçant-se al seu president, Joan Antoni Samaranch [255]. La carta resumeix els sis arguments que ja s'havien publicat en el tríptic del CCBO i que també podem veure en l'octaveta de la manifestació: l'agressió urbanística i ecològica a la ciutat i el seu entorn, el sobrecost de l'olimpíada, la transformació dels JJOO en una competició entre superpotències, la manca de transparència i debat ciutadà, la repressió i el control policial que implica un esdeveniment com aquest i l'atac que suposarà per a la llengua i nació catalanes [256]. La carta emulà així l'estratègia del KOSN que al setembre, un mes abans de la nominació, envià cartes als membres del COI amb sobres de marihuana, en una acció que fou molt mediàtica [257].

4.3. Complicitats i absències estratègiques. La FAVB i els moviments socials en l'oposició als Jocs Olímpics

Dos dies després de la nominació de Barcelona com a seu olímpica, el 19 d'octubre de 1986, la FAVB celebrà la seva assemblea general anual. A l'assemblea [258] es tractà el tema olímpic de forma extensa, en relació a un document-informe realitzat per la junta, però es va debatre també sobre la postura que havia de mantenir. L'actitud general és d'un suport amb matisos als Jocs Olímpics, però reivindicant que el projecte olímpic comporti també una política municipal de millora per als barris, a on aquestes millores no siguin genèriques sinó concretes. Així ho afirma Custodia Moreno, vicepresidenta de l'associació de veïns del Carmel, que, a més, admet "la no-conveniència o impossibilitat de dir no a les Olimpíades" [259]. Ens detindrem en comentar aquesta cita. En primer lloc

[254] Reef, P., op. cit.
[255] Entrevista a Toni Ramon i Iñaki Mingolarra. 21 de maig del 2025.
[256] Arxiu particular de Toni Ramon.
[257] Reef, P., op. cit.
[258] Acta de l'assemblea general de la FAVB del 19 d'octubre de 1986. Font: Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona. Fons FAVB. Caixa 4.
[259] Acta de l'assemblea general de la FAVB del 19 d'octubre de 1986, op. cit.

per qui la fa: Moreno havia encapçalat la lluita dels barraquistes del Turó de la Rovira i havia participat en la fundació de l'associació de veïns del Carmel, l'any 1968 . Al gener de 1986 havia estat candidata a la presidència de la FAVB però se n'havia retirat, tot i tenir el major número de vots de la junta, donant pas a la presidència de Margarita Rodríguez [260]. Era, per tant, una persona rellevant a l'organització.

En segon lloc, Moreno constata quelcom que el moviment d'oposició sabia: l'oposició als Jocs Olímpics era una opció minoritària. A més, però, una posició en contra era una estratègia perillosa per a una FAVB que maldava per superar una crisi de legitimitat social i que podria condemnar-la a l'ostracisme polític. No hi havia consens en el sí de la federació. El nomenament de Margarita Rodríguez com a presidenta de la federació havia comportat la sortida de les associacions de Nou Barris -precisament les més crítiques amb l'olimpíada, com a protesta per al que entenien com un intent d'instrumentalització de la FAVB per part de l'Ajuntament i del PSC, ja que Rodríguez n'era militant [261]. Les associacions de Nou Barris es reintegrarien a la FAVB dos anys després.

A l'acta de l'assemblea hi plana el convenciment que la FAVB no té la força per enfrontar-se al consistori i que només pot optar per una postura estratègica. N'és un exemple la proposta del representant de l'associació de veïns de Sant Antoni, Joan B. Isart, d'aprofitar la mobilització social que es generaria entorn als Jocs per "connectar amb el que sembla l'opinió majoritària a la ciutat" i revitalitzar el moviment associatiu [262]. La FAVB decidí, per tant, sumar-se al suport als Jocs però fent-los servir per seguir reivindicant una política de millora per als barris.

A l'assemblea no es parlà, per tant, de qui estava a favor o en contra als Jocs. El 19 d'octubre de 1986, després de l'eufòria generada amb la nominació olímpica, no semblava un debat útil ni viable. El que calia, segons els dirigents de la FAVB, era saber com navegar per aquella onada olímpica de forma serena i continuar fent un seguiment crític de l'acció de l'Ajuntament, reconeixent el paper difícil que la crítica política suposaria en uns anys d'eufòria ciutadana. Es tractava de trobar un equilibri precari des d'una posició de debilitat.

[260] Acta d'una junta de la FAVB del 21 de gener de 1986. Font: Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona. Fons FAVB. Caixa 4.
[261] Entrevista amb Andrés Naya. 11 d'octubre del 2025.
[262] Acta de l'assemblea general de la FAVB del 19 d'octubre de 1986, op. cit.

L'allunyament de la FAVB del moviment d'oposició i el creixent suport social a l'Olimpíada comportà també la separació tàctica amb la CCBO que en un principi havia rebut el suport de la federació i que ara actuava de forma més autònoma. La reunió convocada al juny de 1986 al Casal de la Pau i no a la seu de la FAVB, com havien fet l'any 1985, podria ser una demostració del rumb que la FAVB emprengué en un clima de suport eufòric a la candidatura de Barcelona. Com vèiem abans al llistat d'entitats i organitzacions que donaven suport ala manifestació del 12 d'octubre, no hi consta el nom de la FAVB i hi trobem una única associació de veïns, la de Roquetes -que, recordem, ja no formava part de la federació-, a més del Grup de Dones de Nou Barris com a coordinadora de les vocalies de dones de les associacions de veïns del districte. A la manifestació hi participaren diversos membres del moviment veïnal però no hi anaren en nom de les seves associacions.

La FAVB optà, en conclusió, per no debatre la posició en relació als Jocs -que, per tant, s'entenia com a favorable-, tot i que en el si de l'organització i de les diverses associacions hi havia persones que hi estaven en contra. L'oposició era una postura massa perillosa per a una federació que no tenia la incidència social de deu anys enrere. La posició de suport crític fou una estratègia molt més útil que assegurà la supervivència de l'entitat i, possiblement, l'única que podien sostenir en el temps, mentre es donava suport extern a una organització que s'hi oposava de forma frontal.

Resulta esclaridor comparar la posició de la FAVB amb la del PSUC. Al seu diari, *Treball*, que es publicà després de la nominació, al desembre de 1986, l'editorial s'expressà en termes molt favorables a l'olimpíada, com a partit que formava part de l'equip de govern, però es mostrava més crític en el "descabdellament" i el "post-partum", és a dir, en com es gestionaven els Jocs, i el seu llegat urbanístic i en forma d'equipaments esportius [263]. El PSUC compartia una posició crítica de la gestió olímpica però admetia la seva vinculació amb el projecte des de dins de l'Ajuntament. Els partits que es mostraren més clarament crítics amb l'olimpíada foren, per tant, els partits extraparlamentaris, a l'esquerra del PSUC, a més dels que formaven part de l'Esquerra Independentista.

Hi ha diverses causes que expliquen el creixement de la cobertura mediàtica i la incidència social de la candidatura olímpica a la ciutat entre 1984 i 1986. Analitzar-les depassaria l'extensió d'aquest treball, però si que en mencionarem algunes. En primer lloc

[263] "Som europeus, estem a l'OTAN, som olímpics, i la vida continua...", *Treball*, núm. 102, desembre de 1986. Font: Arxiu digital de la Fundació Nous Horitzons – Iniciativa per Catalunya – Verds.

la mala imatge que els Jocs Olímpics van tenir amb el segrest dels atletes de l'equip israelià als Jocs de Múnic de 1972, l'endeutament de la ciutat de Montreal, l'any 1976, i el boicot d'EUA en els Jocs de Moscou, l'any 1980. L'èxit dels Jocs de Los Angeles [264], gràcies al benefici econòmic que comportà la seva gestió privada, l'àmplia cobertura mediàtica que va tenir i la càrrega patriòtica que li donar el govern nord-americà convertiren l'olimpíada, de nou, en un projecte atractiu [265]. El projecte olímpic, per tant, va adquirir un paper central políticament, mediàtica i social. No només l'oposició sinó també la crítica a l'olimpíada es convertiren de forma creixent en un factor que situava a l'organització que gosés sostenir una protesta als marges de la centralitat política. L'oposició a l'olimpíada, tant a Barcelona com a Amsterdam, van provenir en primer lloc dels moviments socials ja que per als partits polítics parlamentaris no era factible oposar-s'hi [266].

Tal i com dèiem abans el moviment d'oposició de Barcelona, com també passà a Amsterdam [267], es vehiculà a través d'organitzacions preexistents. Els Jocs Olímpics oferien molts arguments de crítica per a als nous moviments urbans i, en especial, l'ecologisme i el moviment okupa i llibertari. La creixent manca de suport de la FAVB, que havia actuat com a aixopluc d'aquests moviments durant la primera meitat de la dècada, desplaçà el moviment d'oposició cap als marges de la institució i en radicalitzà les propostes i formes de protesta.

[264] Pasqual Maragall visità Los Angeles durant els Jocs Olímpics de 1984 per tal de promocionar la candidatura de la ciutat per a l'olimpíada de 1992.
[265] Boykoff, J., op. cit.
[266] Reef, P., op. cit.
[267] Reef, P., op. cit.

5. *Passem olímpicament*. La crítica a l'olimpíada en construcció (1986-1992)

5.1. L'oposició i crítica als Jocs després de la nominació

A la portada del número 9 de *La Cabra* [268], del novembre de 1986, hi veiem un home que estira un carretó ple d'andròmines velles i que sembla viure al carrer. Porta un cigarret a la boca i diu: "Ja som olímpics" [269]. Aquesta portada és un bon exemple de com la crítica del moviment veïnal a l'olimpíada es transformà després de la nominació de l'octubre de 1986. Els JJOO s'acceptaven com a quelcom d'inevitable, però, a la vegada, l'olimpíada es contraposa a la problemàtica social de la ciutat o d'un barri, tot cercant el contrast amb entre l'eufòria olímpica i realitat social. Una forma d'oposició fou la de *passar olímpicament* [270] de l'olimpíada per visualitzar els vertaders problemes de la ciutadania.

A partir de la tardor de 1986 les referències crítiques als Jocs s'estenen tant per la premsa alternativa -fanzines d'ateneus, com *La Cabra*, de centres socials okupats, com *NDF* [271], de l'Ateneu Llibertari de Sants-Cros 10, o del moviment ecologista, com *Assemblea Verda* [272]- com per la veïnal. El símbol anti-olímpic passa a formar part d'un repertori de símbols polítics tot compartint espai amb altres reivindicacions. La presència nombrosa de referències anti-olímpiques son una mostra que l'oposició a l'olimpíada era força estesa entre moviments socials que es trobava més enllà de la política institucional.

El 19 d'octubre de 1986, dos dies després de la nominació de Barcelona es celebrà la inauguració popular del Parc de la Pegaso, al barri de la Sagrera, convocada per l'associació de veïns de Sant Andreu [273]. El parc era la culminació d'una llarga lluita de les associacions de veïns de la Sagrera i de Sant Andreu als terrenys de l'antiga fàbrica de camions de l'empresa ENASA (Empresa Nacional de Autocamiones SA), que havia traslladat la seva producció a la Zona Franca [274]. Aquesta inauguració popular s'organitzà

[268] *La Cabra* fou una revista que l'Ateneu Popular de Nou Barris publicà entre 1983 i 1987.
[269] Ateneu Popular de Nou Barris (1986). *La Cabra*. Font: Arxiu Històric de Roquetes-Nou Barris. Cota 1. Mòdul 4. Carpeta R060. A l'annex 6
[270] En l'entrevista a Joan Maria Solé i Farràs (11 de juny de 2025) afirmà que fou ell qui creà el lema *Passem olímpicament* que s'emprà com a eslògan anti-olímpic.
[271] Centre de Documentació dels Moviments Socials Mercè Grenzner. Fons de fanzines
[272] Centre de Documentació de l'Arxiu Enciclopèdic Popular
[273] El cartell de la convocatòria es publicà a la portada de la revista *De Sant Andreu de cap a peus*, núm 211, del 13 d'octubre de 1986
[274] Gil, Oriol; Marín, Xavier. (2011). *Associació de veïns de la Sagrera. 40 anys d'història*. Edicions DL.

en protesta pels ajornaments en la data de la inauguració oficial. L'últim retard es va fer públic una setmana abans de la data prevista d'obertura, el 12 d'octubre de 1986. Al número del 6 d'octubre de la revista *De Sant Andreu de cap a peus* [275] l'associació criticava aquest nou canvi de data, tot mantenint la notícia de la inauguració a la portada i afegint-hi la rectificació a sota, ja que la notícia havia arribat a la redacció de la revista quan aquesta ja sortia a impremta. La portada es convertí així en una protesta que constatava de nou que les reivindicacions veïnals no eren prioritàries per a l'Ajuntament i l'alcalde:

> Quan aquesta editorial ja estava a punt de ser impresa, ens arriba la notícia de que el Parc no s'inaugurarà el dia 12 com estava previst (...). El motiu? Doncs que els "compromisos olímpics" del Sr. Pasqual Margall, Alcalde de Barcelona, l'impedeixen assistir a presidir la inauguració i que per tant, malgrat estar tot a punt (...) haurem d'esperar un mes i escaig.

Finalment, el parc s'inaugurà de forma oficial el 8 de novembre. La crònica de *De Sant Andreu de cap a peus* afirma que "l'Alcalde de Barcelona va disposar de mitja hora per dedicar a Sant Andreu i gràcies a això es va poder celebrar la inauguració" [276] denunciant, per tant, el poc temps que Maragall dedicava al barri.

Aquest és un bon exemple de l'estratègia que va emprar el moviment veïnal per criticar la gestió municipal amb les olimpíades com a prioritat: la reivindicació de millores concretes de cada barri en contraposició als projectes olímpics. A diferència dels moviments socials, el suport a l'olimpíada era majoritari a les associacions de veïns o, en tot cas, ho era en el veïnat que volien representar. Es tractava, per tant, de mobilitzar aquest veïnat per a protestes concretes, fins i tot quan qüestionaven alguns dels projectes olímpics, com en el cas de la Vila Olímpica, la Ronda Litoral, la reforma del Port Vell i la cobertura del Segon Cinturó. L'olimpíada no es posava en dubte com a projecte global però se'n qüestionaven aspectes concrets i la forma de gestió.

Un dels aspectes més criticats fou el de la privatització d'alguns espais de la ciutat i dels beneficis privats que generarien a costa de l'erari públic. En son un exemple la Vila Olímpica, que analitzarem de forma més detallada, el Pla d'Hotels -que pretenia augmentar l'oberta hotelera a la ciutat de cara a l'olimpíada- o la reforma del Port Vell, que inclouria la construcció d'un centre comercial. El moviment veïnal també incidí en el disseny de les noves infraestructures, reivindicant la cobertura de la Ronda de Dalt i de

[275] *De Sant Andreu de cap a peus*, núm 210, del 6 d'octubre de 1986, pàg. 1.
[276] *De Sant Andreu de cap a peus*, núm 215, del 10 de novembre de 1986, pàg. 1.

la Ronda Litoral, i demanant l'extensió de la xarxa de metro, aprofitant l'anunci d'un metro olímpic a Montjuïc, que no s'arribà a realitzar. Per últim adquirí importància el tema de l'habitatge, en una campanya que, aquest cop si, encapçalaria la FAVB l'any 1990.

En bona mesura, pel moviment veïnal, la crítica a l'olimpíada passà a simbolitzar la crítica al canvi en la manera d'operar de l'Ajuntament, que passà de prioritzar les reivindicacions dels barris a plantejar grans projectes de ciutat. Fer una anàlisi detallada de les crítiques veïnals a la gestió municipal d'aquests sis anys depassa les dimensions d'aquest treball, i, per tant, ens centrarem en les reivindicacions que van t una relació més directa amb l'olimpíada.

5.2. La Comissió Icària i la crítica veïnal a la construcció de la Vila Olímpica

Com vèiem al capítol 3 un dels primers documents que proposà construir la Vila Olímpica al Poblenou fou l'informe de Romà Cuyàs [277], publicat a l'octubre de 1983 . No fou, però, fins l'any 1985 quan la proposta es concretà i va començar a tenir presència a la premsa. Maragall ho confirmà en el discurs de presentació del projecte, el 16 de maig de 1986 [278]. El 26 de juny de 1986 -per tant, encara abans de la nominació olímpica- s'aprovava el *Pla Especial d'Ordenació de la Façana Costanera de Barcelona* que incloïa la Vila Olímpica i el seu port. El pla afectava una extensió de 79 hectàrees, 45 de les quals corresponien a la nova Vila Olímpica [279]. Tot i que la *Memòria* [280] anomenés el projecte "reforma", el pla es plantejà a sobre d'un plànol en blanc que preveia, per tant, fer *tabula rasa*, l'eliminació de tota la trama urbana anterior [281]. Per a construir la nova trama urbana de la Vila Olímpica, per tant, s'hagué d'enderrocar prèviament l'antiga trama en el triangle format entre les vies del tren i el Passeig de Carles I -l'actual carrer Marina-, el col·lector de Bogatell, l'actual avinguda de Bogatell i la costa. La gestió urbanística per a l'expropiació i l'enderroc dels

[277] Informe de Romà Cuyàs. Font: (AHCB). Fons FAVB – C4. Al capítol 3 (pàgines 38 i 39) hi ha una anàlisi més detallada d'aquest informe.
[278] Conferència "Els JJOO i un repte per a la Ciutat.", 16 de maig de 1986. Font: Arxiu Digital Pasqual Maragall: arxiupmaragall.catalunyaeuropa.net. [Visita del web: 3 de juliol del 2026]
[279] Cuyàs, Ramon (dir.). 1992. *Memòria Oficial dels Jocs de la XXVa Olimpíada Barcelona 1992*. Vol. I, op. cit., pàg. 253.
[280] Cuyàs, Ramon (dir), 1992, op. cit., pàg 253.
[281] Navas Perrone, Maria Gabriela. (2016). "La vocación utópica del urbanismo: el caso de la Vila Olímpica de Barcelona." A: XIV Coloquio Internacional de Geocrítica. Universitat de Barcelona.

terrenys fou molt ràpida [282], tot i l'oposició d'alguns veïns en ser desnonats [283]. Ho facilitava el fet que el barri era sobretot fabril i que hi vivien únicament 504 persones [284], moltes d'elles llogateres. Els seus habitatges estaven en males condicions sobretot pel fet que es trobaven afectades des de l'aprovació, l'any 1971, del Pla de la Ribera i, per tant, no es concedien permisos d'obra major que haguessin permès reformar-los. [285] [286].

La Comissió Icària (CI) es formà a principis de 1985 per oposar-se a aquest projecte prenent el nom de l'antic barri que havia de ser enderrocat, mentre que el projecte de la Vila Olímpica optà pel nom Nova Icària [287]. La CI apareix citada per primera vegada com a col·lectiu que donava suporta a la roda de premsa de presentació CCBO, el 21 de maig de 1985 [288]. Tal i com passava amb la CCBO, la CI també va estar formada per activistes que militaven en altres organitzacions -de fet, les dues comissions van compartir membres [289]-, a més de treballadors de les fàbriques afectades per la construcció de la Vila Olímpica [290] i veïns del Poblenou.

L'any 1990 la Comissió Icària es definia com

> un grup de veïns i veïnes del barri que desde que es va anunciar, a l'any 85, que es faria la Vila Olímpica al Poble Nou ens hem anat trobant, doncs creiem, i ara ho ratifiquem, que no s'havien avaluat prou bé les repercusions d'aquest projecte al barri. En aquest sentit, el nostre objectiu ha estat el documentar-se i estudiar les repercusions que aquesta actuació implicarà al conjunt de la vida social i urbanística del Poble Nou i el oferir al barri elements suficients per obrir un debat [291].

Segons Joan Maria Soler la notícia de la construcció de la Vila Olímpica al barri va tenir un fort impacte en el veïnat que majoritàriament va recolzar el projecte. El Poblenou era un barri que s'havia sentit aïllat, urbanísticament i social, de la resta de la ciutat. A més,

---

[282] *Avui*, 28 de juny de 1987, pàgines 3 i 4. Font: Arxiu Municipal de Girona – Hemeroteca digital
[283] Navas Perrone, María Gabriela. (2018). "Viatge al barri d'Icària El patrimoni viscut d'un passat industrial arxivat". *Revista d'Etnologia de Catalunya, No, 43, pp. 258-271.*
[284] Doncel Rasillo, M. Concepción. (1988). "Historia y vida cotidiana. El barrio de Icaria, futura Villa Olímpica". A: *Estudi històrico-arquitectònic del sector de l'Avinguda Icària – Passeig Carles I. Poblenou- Barcelona*. Museu d'Història de la Ciutat - Ajuntament de Barcelona. Font: Arxiu Municipal del Districte de Sant Martí.
[285] Navas Perrone, M. G. (2018), op. cit.
[286] Arxiu Històric de Poblenou. (1990). *Nou viatge a Icària*. Arxiu Històric de Poblenou
[287] Cuyàs, Ramon (dir.), (1990), op.cit.
[288] *Avui*, 21 de maig de 1985, pàgina 32, op. cit.
[289] Entrevista a Joan Maria Solé i Farràs, 11 de juny del 2025.
[290] Gibert i Valls, Carme. (1987). "Qui es menjarà el pastís. Vila Olímpica al Poblenou: un canvi imprevisibles". A: *El Temps*, agost de 1987.
[291] Ateneu Popular La Flor de Maig. (1990). *Memòria 1990 Previsions 1991*. Font: Arxiu Municipal del districte de Sant Martí. Fons Ateneu Popular de la Flor de Maig. Codi de classificació: AMDSM3-199.

com a zona eminentment industrial i obrera, fou un dels barris de Barcelona a on més impactà el procés de desindustrialització, que implicà tant el trasllat i el tancament d'empreses com també la reconversió de les fàbriques en seus d'empreses de transport, discoteques o tallers d'artistes, entre d'altres. La Vila Olímpica semblava una bona opció per revitalitzar la zona [292] [293].

Tot i que els membres de la Comissió Icària eren contraris als Jocs Olímpics, entenien que l'impacte de la notícia de les millores urbanístiques que comportarien l'olimpíada i la construcció de la Vila Olímpica tenien suport en l'opinió pública del barri [294]. Per això la Comissió intentà potenciar un debat serè en el veïnat i vehicular la crítica a l'olimpíada a través d'aquest projecte concret [295]. En aquest sentit, la CI col·laborà amb altres entitats del Poblenou, com ara l'associació de veïns -n'és un exemple Joan Maria Solé, que l'any 1986 era president de l'associació a més de ser impulsor de la CI-, l'Ateneu Popular de la Flor de Maig -que es convertí en el lloc de reunió del grup i en l'espai on organitzaren les xerrades i debats-, la Coordinadora d'entitats del Poblenou i l'Arxiu Històric del Poblenou, fundat l'any 1978.

Bona part dels actes que impulsà la Comissió Icària foren debats i xerrades, sempre en col·laboració amb l'associació de veïns, l'arxiu històric i l'Ateneu Popular Flor de Maig, que fou l'espai on es celebraren. Destaca, en especial, el cicle *Poblenou, on vas?*. El primer acte d'aquest cicle fou una ruta, el 15 de novembre de 1987 pel barri d'Icària que s'havia d'enderrocar. Al desembre s'organitzaren dues xerrades: la del dia 10 titulada "Guaita que ens fan ara. Explicació del projecte de la Vila Olímpica", i la del 17, "Del pla de la Ribera a la Vila Olímpica" [296] en que es pretenia fer una "comparança i debat de totes les seves semblances i inconvenients" [297]. El cicle va tenir continuïtat al gener del 1988 amb una

[292] Entrevista a Joan Maria Solé i Farràs, 11 de juny del 2025.
[293] L'article "Quo vadis Poblenou?" publicat a la revista *Quatre Cantons* al març de 1990, quan ja s'havia enderrocat el barri d'Icària, s'expressava en termes semblants:
"(...) Diuen que el sistema expeditiu que es va utilitzar per buidar la vella Icària era l'única i millor manera de fer-ho. Que aquesta era l'última zona lliure de l'exhaurit terme municipal. Que per obrir Barcelona al mar i per renovar una zona del teixit urbà que altrament hauria trigat molt. Això és el que diu l'Administració i això és el que es volen creure molts veïns del Poblenou que estan tipus de viure en un barri sense serveis i que confien que la construcció de la Vila Olímpica els equipari en drets i avantatges als habitants de l'Eixample. Això és el que creuen els botiguers que han aguantat com han pogut l'envelliment d'un barri on durant anys els joves han hagut d'emigrar i només han restat els ancians (...)." Font: Arxiu Històric del Poblenou.
[294] Entrevista a Joan Maria Solé i Farràs.
[295] Entrevista a Joan Maria Solé i Farràs.
[296] Font: Arxiu Històric del Poblenou. Carpeta Comissió Icària.
[297] Ateneu Popular Flor de Maig. Desembre de 1987. Butlletí d'activitats mensual de l'Ateneu Popular Flor de Maig. Font: Arxiu Municipal del districte de Sant Martí. Fons Ateneu Popular de la Flor de Maig. Codi de classificació: AMDSM3-199.

conversa amb Josep Anton Acebillo, coordinador de les obres olímpiques, el dia 28, titulada "El barri a l'ombra de la Vila Olímpica" [298].

Al febrer i al març es planejaren una "evocació" de l'antic barri, "Viatge a Icària", i una "performance videogràfica amb imatges del barri" [299]. Les dues següents xerrades es celebraren a el 21 i 27 d'abril d'aquell any, de nou a l'Ateneu Flor de Maig. En la del dia 21 es feu un repàs de la història del socialisme utòpic al Poblenou i de l'origen del nom d'Icària i en la del 27, titulada "Son ja "monuments" les fàbriques del Poblenou? (Arqueologia industrial)", "l'equip de documentació de la vila olímpica" tractà sobre la història de les fàbriques del Poblenou per reivindicar-ne el seu valor patrimonial.

Comentem de forma més detallada la ruta del 15 de novembre de 1987 [300]. El guia que l'organitzà fou Manuel Arranz i Herrero. Arranz fou historiador, professor universitari, arxiver, activista veïnal i membre de l'Arxiu Històric, a més de dirigir un estudi sobre les fàbriques del barri, com veurem més endavant. Un altre membre de l'Arxiu Històric, Pere Parera i Bohigas, va fer un reportatge fotogràfic de l'itinerari [301] i en el qual retratà les fàbriques que s'havien d'enderrocar. Resulta il·lustratiu que en una de les fotografies del reportatge s'hi vegi una pintada contrària a la Vila Olímpica [302]. La ruta del novembre de 1987 s'anuncià al butlletí de l'Ateneu com l'*Última visita a una zona que ha de desaparèixer* on es coneixerien els edificis a punt de ser enderrocats i que eren "importants exponents d'una època, d'una manera de construir i de treballar" [303]. Es recomanava als assistents que portessin càmeres fotogràfiques amb la voluntat de documentar el barri.

La Comissió també publicà articles a la premsa veïnal. D'una banda en el *Full informatiu* de l'associació de veïns i, per tant, en col·laboració aquesta entitat. N'és un exemple interessant l'editorial del número del setembre de 1987, titulat "Davant un futur incert"

---

[298] - Octaveta anunciant l'acte. Font: Arxiu Històric del Poblenou. Carpeta de la Comissió Icària.
- Full manuscrit que esbossa el cicle *Poblenou, cap a on vas*?, conservat al fons de l'Ateneu Popular de la Flor de Maig. Font: Arxiu Municipal del districte de Sant Martí. Codi de classificació: AMDSM3-199.

[299] Full manuscrit al fons de l'Ateneu Popular de la Flor de Maig. Font: Arxiu Municipal del districte de Sant Martí. Codi de classificació: AMDSM3-199.

[300] Hi ha un conflicte de dates entre la documentació de l'Ateneu Flor de Maig i el reportatge fotogràfic. Mentre la convocatòria de la ruta en el fulletó de l'Ateneu és del 15 de novembre de 1987, el reportatge està datat exactament un any abans, el 16 de novembre de 1986. Podria ser que el reportatge correspongui a una ruta anterior però la presència d'una foto -datada erròniament al novembre de 1986- de la solitària xemeneia de Can Folch, ja sense la fàbrica, fa sospitar que la ruta es fes l'any 1987 ja que Can Folch s'enderrocà a principis d'agost de 1987 mentre que l'any 1986 encara restava dempeus. A més no s'ha pogut documentar la ruta de 1986 en els fons de l'Ateneu Popular i de la Comissió Icària.

[301] Font: Arxiu Històric del Poblenou. Arxiu Fotogràfic. Fons Parera-Bohigas. Fotos 21032 a 21076.

[302] La fotografia està reproduïda a l'Annex 7.

[303] Ateneu Popular Flor de Maig. Desembre de 1987, op. cit.

[304], en el qual recordava que havia demanat la conservació del "patrimoni artístico-industrial del sector de l'avinguda Icària" a on es començaven a enderrocar els primers edificis fabrils. L'article, però, anava més enllà:

> El nostre barri té un repte d'aquí al 92: QUE NO ENS EL DESFACIN!, que ens el millorin, avui ha estat l'enderrocament d'una zona industrial, amb tota la seva història i connotacions socials. Dintre de quatre dies serà la construcció d'un cinturó que ningú no vol tal com ens el pinten [305].

Del text destaca tant la reivindicació de la conservació de la trama urbana fabril del Poblenou -més enllà de la documentació en un vídeo- com a patrimoni artístic, com també per la seva significació social, i, per tant, reclamant el valor del passat obrer del barri. A més, però, l'editorial preveia que el projecte de la Nova Icària seria només la primera peça d'un procés de transformació urbanístic de més llarg abast que també afectaria altres zones del Poblenou. La Comissió Icària també signà un article d'opinió a la revista *Quatre Cantons*, al febrer de 1990, en el que afirmava que Icària, com a ideal del socialisme utòpic, no podia donar a un barri que era fruit d'un procés d'especulació i d'expulsió del veïnat pobre i la seva substitució per un de benestant [306].

A més de la premsa veïnal, la Comissió Icària també va escriure un article per a al mitjà *Dissidència, butlletí antiolímpic* [307], del qual només va sortir el número 0, al març de 1988. A l'article, titulat "La Vila Olímpica del Poblenou: objectiu de tots o interès d'uns pocs?", es feia una extensa anàlisi sobre el projecte urbanístic, se'n criticava l'alta densitat, la privatització de l'espai, l'elit social que podria gaudir de les millores urbanes del nou barri, a més de constatar les similituds amb el Pla de la Ribera. El text de la Comissió –com també els altres articles de *Dissidència* [308]- pretenia indagar en les causes i conseqüències profundes del projecte -com ara la desindustrialització i el projecte de terciarització de la ciutat-, a més d'oferir una informació contrastada [309] del projecte de

[304] En el full manuscrit del fons de l'Ateneu Popular, citat més amunt, també hi apareix la cita "Davant d'un futur incert".
[305] Associació de veïns del Poblenou (1987). *Full informatiu*, op. cit.
[306] *Quatre Cantons*, núm. 150, febrer de1990. Font: Arxiu Històric del Poblenou.
[307] Font: Arxiu Històric de Roquetes-Nou Barris. Fons Andrés Naya. El butlletí també es conserva a l'arxiu particular de Toni Ramon.
[308] Amb quatre pàgines de gran format, *Dissidència* pretenia oferir una anàlisis en profunditat sobre diversos temes relacionats amb els Jocs, com ara l'esport, l'impacte de les competicions de rem per a l'Estany de Banyoles i el finançament dels Jocs, que comportaria beneficis privats i deute públic.
[309] En aquest sentit és interessant que Dissidència ofereixi una bibliografia de cada article.

la Vila Olímpica per tal de trencar amb el *silenci olímpic* i la manca d'informació pública sobre les olimpíades.

La Comissió, a més, publicà almenys dos butlletins propis. En primer lloc un únic número de la revista anomenada *Comissió Icària*, que, tot i no anar datada, es podria situar entre 1987 i 1988. A la portada s'hi contraposen d'una banda un bloc de pisos antics i xemeneia, i, de l'altra, un hotel modern. A l'article de la portada s'hi exposen les incògnites sobre les possibles conseqüències negatives del projecte, sobretot al voltant del caràcter exclusiu del nou barri i la segregació social entre amb el Poblenou, a més de la crítica a la construcció de la Ronda de Dalt. La segona pàgina fa un repàs històric del Pla de la Ribera i ressalta les coincidències amb el pla de Vila Olímpica, no només geogràfiques sinó també pel que fa al plantejament i als seus protagonistes i als "interessos econòmics d'uns pocs" que han guiat el projecte. La tercera pàgina fa una anàlisi social i política del projecte: la d'aconseguir frenar *l'èxode de yuppies*, de persones qualificades, cap a determinades zones de l'àrea metropolitana com el Vallès i el Maresme, i oferir-los una nova zona urbana atractiva. Finalment, a la quarta pàgina, es descriuen alguns dels elements del barri, a partir de l'esbós que se n'havia publicat a la premsa [310]. En segon lloc la Comissió publicà *pla de la futura VILA OLIMPICA* [311], en el mateix format DIN-A3 a doble cara que *Comissió Icària* i *Dissidència* [312]. En una cara es representen dos mapes: el primer mostra algunes de les fàbriques del barri d'Icària que serien enderrocades i el segon, el projecte de la Vila Olímpica. Aquesta contraposició permetia copsar l'abast de la pèrdua patrimonial que suposava el projecte tot posant nom al conjunt de fàbriques que s'havien d'enderrocar. Al revers hi apareix una *Auca de la Vila Olímpica*, que, tot seguint l'estructura de vinyetes i quartetes rimades, critica l'especulació del projecte, l'expulsió del veïnat més pobre, l'oblit de la memòria obrera del Poblenou o el fet que la construcció de la Vila responia a interessos d'inversos estrangers, japonesos en concret [313], i que, per tant, no pensava en el benefici del barri i el seu veïnat.

---

[310] Font: Arxiu Històric de Roquetes-Nou Barris. Fons d'Andrés Naya. També he trobat un número de *Comissió Icària* a l'arxiu particular de Toni Ramon, un fet que documenta la difusió que va tenir la revista més enllà del barri, en especial entre persones vinculades a l'oposició a l'olimpíada.

[311] Arxiu particular de Toni Ramon.

[312] Tant *Dissidència*, com *Comissió Icària*, com *pla de la futura VILA OLIMPICA* i altres butlletins publicats pel moviment d'oposició a l'olimpíada empraren el mateix format de DIN-A3. Aquesta coincidència podria respondre al fet que el col·lectiu que va confeccionar aquests butlletins era el mateix o que eren un format vistós. Segons David Bassa (op. cit., pàg. 17), *Dissidència* fou una publicació vinculada a l'esquerra independentista. El butlletí, però, no va firmat per cap organització ni conté cap crítica a l'espanyolisme de l'olimpíada, un dels arguments que més emprà aquest sector polític.

[313] La cadena de centres comercials japonesa Sogo fou una de les promotores de l'Hotel Arts.

El primer edifici que s'aterrà, a partir del 3 d'agost de 1987, fou l'antiga farinera de Can Folch. L'enderroc del barri d'Icària es completà al desembre del 1988 . De la trama urbana preexistent només es conservaren dos elements: la xemeneia de Can Folch i una fita que marcava l'antiga frontera entre els termes municipals de Barcelona i Sant Martí de Provençals -i que s'hagué de moure de lloc-. Foren diverses les entitats que decidiren documentar tant el barri com el seu enderroc. D'entrada, però, caldria destacar la iniciativa Manuel Arranz que aconseguí el suport del Museu d'Història de Barcelona i el Servei d'Activitats Arqueològiques de Barcelona -inicialment vinculat al museu- per tal d'emprendre un estudi per documentar tots els edificis afectats amb un equip format per arqueòlegs, historiadors, historiadores de l'art i arquitectes. El fruit d'aquella feina fou un *Estudi històrico-arquitectònic d'Icària* [314], que comptà amb el finançament de l'empresa immobiliària que es creà per a la construcció del nou barri, Vila Olímpica SA (VOSA).

En paral·lel, però, també hi hagué altres intents de documentar el barri, tant fotogràficament, com històrica, per part de la Comissió Icària i les altres entitats del Poblenou -ja n'hem comentat alguns exemples més amunt-. Destaca el llibre que l'Arxiu Històric del Poblenou decidí publicar sobre el barri desaparegut, *Nou viatge a Icària* [315], tot parafrasejant el llibre que el socialista utòpic Étienne Cabet publicà l'any 1939, *Voyage en Icarie* [316]. Mentre que l'*Estudi* del Museu d'Història fou donat a l'Arxiu del Districte de Sant Martí però no se'n va fer difusió, de Nou viatge a Icària se'n va fer una presentació pública i una exposició al Casino de l'Aliança, l'any 1990. L'obra explica la història d'aquesta zona, des del Cementiri de l'Est fins a la instal·lació del precedent de l'actual Hospital del Mar. Hi destaca sobretot el llistat de les fàbriques que s'enderrocaren durant els anys 1987 i 1988: Can Folch, Motor Ibérica -l'antiga Fàbrica Rocamora-, Olis Basseda, La Farinera El Progreso, els magatzems de Crédito y Docks, la foneria d'Antinomi, la fàbrica Torras, Ferreries i Construccions, a més dels magatzems de vi i tallers bota, i de les budelleries, que conferien al barri una olor particular [317].

---

[314] Font: Arxiu Municipal del Districte de Sant Martí (1988). Codi Q158. *Estudi històrico-arquitectònic d'Icària*.

[315] Arxiu Històric del Poblenou (1990), op. cit. Tot i que el llibre no cita cap autor si que inclou a Joan Maria Soler en els agraïments per la redacció d'una part dels textos. Sabem, per tant, que hi participà com a mínim un membre de la Comissió Icària.

[316] L'obra de Cabet hauria donat nom al barri a través d'un plànol d'Ildefons Cerdà de 1859, en que hi consta aquest nom a la zona del Poblenou, per la possible presència d'una comunitat de seguidors de Cabet. Arxiu Històric del Poblenou. (2021). "D'Icària a Acràcia. El Poblenou. Del socialisme utòpic a l'anarquisme". A: *Icària. Papers de l'Arxiu històric del Poblenou*, núm. 23.

[317] Arxiu Històric del Poblenou (1990), op. cit.

En el primer capítol del llibre s'afirma que el volum no té un afany "preservacionista reaccionari", i que calia una reforma d'aquella zona degradada, tot i admetre la possibilitat d'haver pogut respectar una part de la trama preexistent. S'assumeix que el Pla de la Ribera i el de la Vila Olímpica tenen alguns punts en comú però també grans diferències. Es descriu l'opció triada -d'enderrocar tot el barri- com a "contundent" però "completament raonable, tot i que pot ser compartida o no" i es recorda algunes de les crítiques plantejades pel moviment veïnal, com el de "Volem ser consultats" [318]. Totes aquestes afirmacions semblen voler trobar un equilibri entre una crítica al projecte de la Vila Olímpica i una certa moderació. Aquesta cerca d'una posició de compromís s'entén pel fet que el llibre havia ser finançat, en part, per la immobiliària VOSA. L'empresa, però, acabà retirant el seu finançament arrel del capítol "De l'especulació a l'oblit" [319] en que es criticava l'oblit ciutadà en relació al passat industrial de la ciutat però també del passat franquista de Samaranch. Al capítol també s'acusava a Carles Ferrer Salat d'un conflicte d'interessos i tràfic d'influències al ser a la vegada president del Comitè Olímpic Espanyol i propietari d'uns terrenys de la futura Vila Olímpica [320] [321]. L'empresa Pinturas Titan -propietària de la fàbrica de Can Folch- i la Generalitat van mantenir el finançament del llibre.

5.3. Els barris i el Segon Cinturó de Ronda

En una carta de l'any 1988 [322] la Comissió Icària es dirigiria als seus companys per comunicar-los que es tornarien a trobar "ara, quan la Vila Olímpica està passant dels plafons a la realitat", i quan ja "es reconeix que tindrà una repercussió molt més enllà del seu perímetre". La CI, per tant, es reactivà després de la desmobilització que suposà l'avenç dels enderrocs amb un nou objectiu compartit, aquest cop, amb la Coordinadora d'entitats del Poblenou i amb altres associacions de veïns, especialment de Nou Barris: la cobertura del Segon Cinturó [323].

Al Poblenou el debat entorn al Cinturó anava lligat al de la millora de la platja i de l'obertura al mar. Aquesta obertura ja s'havia anunciat, l'any 1968, al Pla de la Ribera, tot

[318] Arxiu Històric del Poblenou (1990), op. cit.
[319] Arxiu Històric del Poblenou (1990), op. cit., pàg. 8. Hi ha una transcripció de l'article a l'Annex 8.
[320] Entrevista a Joan Maria Solé i Farràs.
[321] *El País*, 3 de març de 1990. Font: Arxiu Històric del Poblenou. Fons de l'Associació de veïns del Poblenou.
[322] Font: Arxiu Municipal del districte de Sant Martí. Codi de classificació: AMDSM3-199.
[323] Com veurem al final d'aquest capítol, la Comissió també encapçalà una campanya amb la FAVB per reivindicar que el 40% dels habitatges de la Vila Olímpica fossin públics.

i que el projecte s'havia gestat uns anys abans, lligat a la construcció del Passeig Marítim i l'enderroc dels nuclis de barraques costaners, en especial, del Somorrosto, entre 1953 i 1966 [324].

Al setembre de 1985, quan faltava poc més d'un any per a la nominació olímpica, la revista *Arc de Sant Martí*, publicava dos articles sobre la millora de la façana litoral del Poblenou [325]: en primer lloc una conversa amb Lluís Millet, coordinador d'infraestructures de l'Oficina Olímpica, que afirmava que els Jocs comportarien moltes millores urbanes per al barri. En segon, una resposta a Millet per part del Grup Ecologista de la Flor de Maig que recordava que la millora de la platja havia estat una reivindicació històrica del moviment veïnal [326] i que l'Ajuntament havia respost a la demanda veïnal informant que la qualitat de l'aigua era correcta per anunciar, després, que l'única forma de millorar el litoral de la ciutat era amb les obres olímpiques. El Grup Ecologista es preguntava si hi havia una doble vara de mesurar la qualitat de l'aigua, una, més baixa, pels veïns i l'altra, més exigent, per a l'olimpíada.

L'obertura al mar es concretava amb el desmuntatge de la línia ferroviària que recorria el litoral barceloní en direcció al Maresme. Tanmateix, el projecte de construcció de la Ronda Litoral amenaçava ara de substituir una barrera urbana per una altra. Especialment polèmica resultà la notícia que l'únic tram cobert de la nova via ràpida seria el que travessaria la Vila Olímpica. La CI elaborà una octaveta a doble cara: en una es criticava el Segon Cinturó i en l'altra es reclamava solidaritat amb els veïns afectats per la construcció de la Vila Olímpica [327]. L'octaveta recordava que

> El "Pla de la Ribera" també tenia com a lema: "Barcelona cara al mar".

La construcció del Cinturó era, a més, una peça més d'un projecte ambiciós que preveia construir una nova versió del pla de la Ribera per convertir el *Manchester català* en una

[324] Blanco Gracia, Miguel-María. (2025). "L'obertura de Barcelona al mar i la pesca oblidada: Cultura popular, memòria i resistència." *Drassana: revista del Museu Marítim* 33, pàg. 53-74. Blanco Gracia descriu l'obertura al mar com una política urbana de llarg recorregut que pretenia, en realitat, l'expulsió de la població subalterna i obrera de la façana litoral barcelonina i la seva substitució per una de més poder adquisitiu.

[325] *Arc de Sant Martí*, núm. 2, juny de 1985, pàgines 8 i 9. Font: CRAI Pavelló de la República – Universitat de Barcelona.

[326] En donen testimonis articles com el que es publicà a la revista del barri *Quatre Cantons*, el juny de 1976, que proposava disset mesures per millorar les platges de la ciutat: "Nuestras playas son recuperables", *Quatre Cantons*, núm .128, juny del 1976. Font: CRAI Pavelló de la República – Universitat de Barcelona.

[327] Font: Arxiu Històric del Poblenou. Carpeta de la Comissió Icària.

mena de *Manhattan* ple de gratacels [328]. L'editorial del número 154 de *Quatre Cantons*, del juny de 1990, constatava l'astorament davant de la gran transformació del barri, que s'estava convertint en un "Cobacabana barceloní" amb dos hotels de luxe de 38 pisos:

> Aquests dos monstres volen ser el símbol de la modernitat de la Vila Olímpica, però més aviat demostren la privatització de tot el sector, amb dues grans torres a primera línea de mar, quan tothom reclama edificacions baixes i més encara prop de la costa [329].

Vila Olímpica i Ronda Litoral, per tant, formaven part d'un projecte més gran i d'un únic model de ciutat [330].

Al març del 1988 la Coordinadora d'entitats impulsà una recollida de firmes, convocà una reunió informativa per al veïnat sobre el projecte de la Ronda Litoral i aconseguí organitzar una trobada, el 28 d'octubre, amb el regidor d'urbanisme de l'Ajuntament, Josep Maria Serra i Martí. La reunió amb Serra es celebrà al teatre del Casino de l'Aliança, l'espai amb més aforament del barri, i la Coordinadora feu una campanya de difusió amb el lema "Volem ser consultats!". En una octaveta de la Coordinadora s'animava als veïns a assistir-hi "perquè -el regidor- ens expliqui els projectes urbanístics del barri" i fer "força entre tots" [331]. L'acte va acabar amb una escridassada al regidor que va sortir del teatre sense haver acabat la reunió [332]. Es demanava, a més, que la Rambla del Poblenou es perllongués fins a la platja i que es prioritzés la seva reforma segons el disseny que proposaven els veïns. Finalment es cobrí un segon tram d'uns 500 metres de la Ronda Litoral al seu pas pel Poblenou i s'hi urbanitzà un parc.

A Nou Barris també feia una dècada que es plantejava el debat entorn al Segon Cinturó quan es va proposar la represa del projecte tot aprofitant la candidatura olímpica. La paralització de les obres, l'any 1978, havia convertit l'espai en un erm urbà. Segons Andrés Naya [333], el moviment veïnal del districte canvià d'estratègia a mitjans de la dècada de 1980 de l'oposició a la reivindicació de la cobertura de la Ronda de Dalt. Com explicàvem més amunt [334], la Coordinadora de Nou Barris organitzà protestes com la Indiada, al juny de 1984, dos mesos després que Maragall declarés que només es cobriria una petita part

---

[328] Biosca, Carol; Cabrera, Carlos. "Diari apòcrif d'un batlle postmodern". *Quatre Cantons*, núm. 150, febrer de 1990. Font: Arxiu Històric del Poblenou. Hi ha una transcripció d'aquest article a l'Annex 8.
[329] *Quatre Cantons*, núm. 154, juny de 1990. Font: Arxiu Històric del Poblenou.
[330] *Dissidència. Butlletí antiolímpic*, núm. 0, març de 1988. Font: Arxiu particular de Toni Ramon.
[331] Font: Arxiu Històric del Poblenou. Carpeta de la Comissió Icària.
[332] Entrevista a Joan Maria Solé i Farràs.
[333] "La construcción de la Ronda de Dalt: movimientos vecinales en Nou Barris", op. cit.
[334] Capítol 3.4.1., pàg 47-48.

de la via ràpida [335]. L'any 1985 l'associació de veïnes i veïns de Roquetes [336] publicà un butlletí informatiu sobre el Segon Cinturó en el qual es contraposava el projecte municipal d'una via ràpida descoberta, amb el soroll i la contaminació que això suposaria, i la proposta veïnal d'un cinturó cobert, amb un passeig arbrat i equipaments esportius a l'espai resultant. L'associació, però, anava més enllà, i afirmava que els cinturons no resoldrien el problema del tràfic i beneficiaven a la mobilitat privada. D'aquí que la millor solució era una millora de la xarxa de transport públic, admetent, però,

> que hoy el coche es más querido entre nosotros y nosotras que el propio deseo de vivir en mejores condiciones

i que, per tant, defensaven la cobertura del Segon Cinturó com a solució de compromís [337]. En una audiència pública celebrada al juny de 1988 amb l'assistència d'un miler de veïns l'Ajuntament es va comprometre, finalment, a cobrir el 60% del traçat de la Ronda al seu pas pel districte mentre que a bona part del tram descobert s'hi instal·larien pantalles acústiques. El tram de Nou Barris s'inaugurà el 22 de desembre de 1990 amb una protesta de la Coordinadora de Nou Barris per la manca de pantalles acústiques [338], que s'acabaren instal·lant l'any 2008 en el tram pel barri de Canyelles. Segons Naya [339] fou precisament la intensa campanya veïnal la que aconseguí que el tram de la Ronda de Dalt al seu pas per Nou Barris fos el que tingués la major proporció de cobertura mentre que la poca incidència del veïnal d'altres zones de la ciutat, com ara la d'Horta i la Vall d'Hebron va comportar que allà la Ronda de Dalt es construís descoberta. Aquesta afirmació es podria matisar, ja que el tram d'Horta fou un dels primers en construir-se i es feu a un nivell més elevat que el de Nou Barris, un fet que en dificultava la cobertura. Tot i això, el moviment veïnal de Nou Barris aconseguí tenir una incidència directa en el projecte urbanístic.

[335] "La construcción de la Ronda de Dalt: movimientos vecinales en Nou Barris", op. cit.
[336] L'associació fou una de les primeres en afegir el mot 'veïnes' al nom de l'entitat.
[337] Font: Arxiu Històric de Roquetes-Nou Barris – Fons de l'associació de veïnes i veïns de Roquetes.
[338] *Avui*, 23 de desembre de 1990.
[339] Entrevista a Andrés Naya. 11 d'octubre del 2025.

5.4. Contra l'expulsió dels veïns de Ciutat Vella

El número 8 de la revista *Vella Ciutat*, del febrer de 1992 [340], es dedicà a fer un repàs de la història de l'associació de veïns del Casc Antic, per celebrar el 18è aniversari, i per tant, la majoria d'edat de l'entitat fundada l'any 1974 a partir d'una Comissió de Barri de 1973. En una entrevista el president de l'associació de veïns del Casc Antic, Juli Carbó i Mulet, resumia quina havia estat l'evolució del barri en els sis anys que feia que era membre de l'entitat:

> S'ha avançat en el camp urbanístic i en la millora de la imatge i el paisatge urbà, però en detriment de la qualitat de vida dels veïns de tota la vida. Perquè la política endegada per part de l'Ajuntament s'ha centrat en la inversió privada especulativa i en la pretensió de fer arribar al barri persones amb més capacitat econòmica. En canvi, no s'ha actuat de forma decidida en el camp social i s'ha fet, i s'està fent, que els veïns hagin d'abandonar el barri, deixant a mercè dels especuladors habitatges a preu baixíssim, perquè els rehabilitin i els venguin a preus no assequibles a les economies dels qui hi resideixen [341].

Vella Ciutat recordava que una de les principals reivindicacions de l'associació del Casc Antic i de les altres associacions del districte, havia estat la millora i rehabilitació d'un parc d'habitatge envellit i en molt mal estat. Es calculava que un 60% del edificis necessitaven una reforma [342] [343]. A més, la seva població havia viscut un procés d'empobriment, amb una de les majors proporcions de treballadors manuals i d'analfabetisme, i d'envelliment, amb un terç de persones jubilades [344]. L'any 1987 l'associació de veïns del Casc Antic organitzà una campanya anomenada *Aquí hi ha gana* que acabà amb l'obertura d'un centre social amb un menjador i rebost popular finançat per la Generalitat i l'Ajuntament, al gener de 1988.

Al butlletí *Raval* es criticava la campanya mediàtica que els mitjans de comunicació havien fet del barri, tot i que tampoc calia amagar la realitat social del barri sota "la

---

[340] *Vella Ciutat*, núm 8, febrer de 1992. Associació de veïns del Casc Antic. Font: CRAI Pavelló de la República – Universitat de Barcelona.
[341] *Vella Ciutat*, núm. 8, op. cit. Aquest plantejament és semblant el que havia fet Solé Tura, l'any 1983 a la revista *Nous Horitzons*, tal i com hem vist al capítol 3.
[342] *Vella Ciutat*, núm. 5, abril de 1991, pàgines 7-9.
[343] *Porfont SCCL. Proposta de línia d'actuació*. Gener de 1990. Font: Arxiu Municipal del Districte de Ciutat Vella. Fons Associació de veïns de Ciutat Vella. Relacions amb organismes i entitats. Signatura topogràfica C-3847.
[344] Coordinadora d'Associacions de veïns de Ciutat Vella. (1991). *20 Propostes per Ciutat Vella (Pla global de districte*). Font: Arxiu Municipal del Districte de Ciutat Vella. Fons Associació de veïns de Ciutat Vella. Relacions amb organismes i entitats. Signatura topogràfica C-3847.

alfombra maravillosa, al puro estilo de la Barcelona Olímpica" [345]. L'article, titulat "La imagen del barrio", aclaria que tant la droga com la inseguretat eren un símptoma d'una problemàtica social més àmplia que no es podia solucionar amb més presència policial [346]. Es tractava, per tant, de visualitzar la situació social del Raval i de Ciutat Vella sense estigmatitzar-la i instrumentalitzar-la sinó per denunciar la manca d'inversió en equipaments de barri i polítiques socials per part del consistori en els barris del districte.

La premsa veïnal constatà, a més, que aquest abandonament no només era fruit d'una mala gestió sinó que responia a una política conscient de degradació del districte per tal de fomentar la marxa del veïnat més pobre. En son un exemple les notícies d'incendis i ensorraments d'edificis del barri, força freqüents, o de les males condicions dels blocs de pisos apuntalats [347] on sovint es reflexionava sobre aquesta operació de buidatge encoberta o fomentada per l'Ajuntament.

> Ens tenim de plantejar que [els governants de Ciutat Vella] volen canviar el teixit social de manera que a la vegada ens expulsen a tots i que quedin abolits els drets aconseguits per la lluita veïnal? [348]

D'aquest procés d'expulsió planejat també se'n van fer ressò els mitjans del moviment contrari als Jocs Olímpics, com ara els butlletins *Carcelona* i *Barce**NOAL**'92* publicats a la primavera de 1989 i que donaven continuïtat a les activitats que la CCOB havia organitzat entre 1985 i 1986 [349].

Casc Antic: expulsió dels veïns

> El poder Municipal, en el seu intent de fer una ciutat 'moderna' ha de destruir aquells nuclis d'ingovernabilitat, aquelles socialitats que s'oposen al seu projecte. En realitat, la transició a la democràcia amb la seva normalització sobre els comportaments antagonistes ho ha aconseguit bastant bé. Però hi ha una precarietat, una marginació social que sense constituir

[345] *Raval*, núm. 23, febrer de 1989. Font: Arxiu de Roquetes-Nou Barris
[346] *Raval*, núm. 29, agost de 1989. Font: Arxiu de Roquetes-Nou Barris.
[347] *Vella Ciutat*, núm. 4, desembre de 1990. Editorial: "Cases que cauen".
[348] Associació de veïns del Casc Antic. *SOSI*, núm 5., maig de 1988. Cita extreta d'un article sobre el cas concret d'un grup de veïns que es resistia a marxar d'un bloc en mal estat al número 3 del carrer de la Nau. Font: Arxiu Municipal del Districte de Ciutat Vella. Fons Associació de veïns del Casc Antic. Relacions amb organismes i entitats. Signatura topogràfica C-3847.
[349] Iñaki Mingolarra va formar part tant de la CCOB com de *Barce**NOAL**'92*, un fet que corrobora una certa continuïtat de la CCOB, tot i que el seu nom ja no s'emprarà després de 1986. Més enllà de Mingolarra no s'ha pogut documentar qui en formà part. Ramon afirma desconèixer-ho però trobem la revista d'aquest col·lectiu al seu arxiu.

> una forma de socialitat destorba quan ocupa un lloc central de la ciutat. És el que passa en el Casc Antic, a on es porta a terme un veritable pla d'expulsió dels veïns (...) [350].

El que molestava, per tant, ja no eren els "nuclis d'ingovernabilitat" -com ara els moviments urbans i la contracultura dels anys 1970- sinó, senzillament, la pobresa. *Barce**NOAL**'92* oferia una anàlisi dels motius econòmics darrera d'aquest projecte que el relacionava amb el procés de terciarització de Barcelona i la seva transformació en un producte capitalista, convertint-la en una ciutat atractiva per invertir-hi i viure-hi per a grups socials de rendes elevades –"nuevos técnicos y yuppies portadores de la "modernidad""- a més de les noves empreses tecnològiques que desembarcarien a la ciutat amb la informatització que comportarien les olimpíades. En aquest sentit la construcció de la Vila Olímpica i el buidatge de Ciutat Vella formaven part d'una mateixa estratègia. Per aconseguir aquesta transformació calia, però, generar un gran consens social que s'assoliria amb l'organització de l'olimpíada [351]. *Barce**NOAL**'92* intentà així difondre el que s'havia constatat a l'acadèmia, tant a nivell internacional -en l'eclosió de la sociologia urbana i, en especial, amb l'obra de Henri Lefebvre [352] i la seva formulació del dret a la ciutat-, com també a Barcelona, amb cites de Manuel Castells, Joan Busquets [353] o el geògraf Pere López i Sánchez i la seva tesi doctoral sobre la degradació del casc antic [354]. Es donà una col·laboració o, si més no, una complicitat entre el sector acadèmic més crític i els moviments socials barcelonins [355].

El moviment veïnal de Ciutat Vella plantejà diverses estratègies per tal de revertir aquesta degradació. En primer lloc a través de la redacció d'un pla popular per part de l'associació del Casc Antic, l'any 1975 [356], seguint així l'estratègia d'altres associacions de veïns com la de la Verneda Alta o les de Santa Coloma de Gramenet. Després de diverses actuacions puntuals d'esponjament, s'aprovà el Pla Especial de Reforma Interior (PERI)

---

[350] *Barce**NOAL**'92*, primavera de 1989. Font: Arxiu particular de Toni Ramon.
[351] *BarceNOAL'92*, op. cit.
[352] L'autor es cita, per exemple, a *Dissidència*.
[353] Manuel Castells i Joan Busquets son citats en diversos dossiers de la Comissió contra la Barcelona Olímpica. Font: Arxiu particular de Toni Ramon. També és interessant la presència a l'arxiu de Toni Ramon de l'article Castells, Manuel. (1984). "Reestructuración económica, revolución tecnológica y nueva organización territorial en Estados Unidos". A *Alfoz. Madrid, territorio, economia y sociedad*. núm. 7-8. Centro de Investigación y Documentación Urbana y Rural.
[354] López Sánchez, Pere. (1986). *El Centro histórico: un lugar para el conflicto: estrategias del capital para la expulsión del proletario del centro de Barcelona: el caso de Santa Caterina y el Portal Nou* (Vol. 7). Edicions Universitat Barcelona.
[355] Benach i Rovira, N., op. cit.
[356] *Porfont SCCL. Proposta de línia d'actuació*. Gener de 1990, op. cit.

del sector oriental del centre històric, l'any 1986 [357], basat en bona part en el pla popular formulat una dècada abans [358]. El PERI preveia l'enderroc d'algunes mançanes per tal d'esponjar el barri i la substitució d'alguns blocs de pisos antics per altres de nous d'habitatge públic. Tot i l'aprovació del pla, amb el suport de l'associació de veïns, l'entitat constatà la lentitud de la seva aplicació -i, per tant, el poc interès polític municipal [359]- i posà en dubte la gestió del projecte a través d'una empresa público-privada, Foment de Ciutat Vella SA [360]. Per accelerar i controlar el procés l'associació impulsà la creació d'una comissió de seguiment formada per representants veïnals i municipals. Les associacions del districte també reivindicaren la creació de nous equipaments de barri -i no només de ciutat, com els projectes de construcció d'un museu d'art contemporani [361] o la polèmica ampliació del Liceu que implicava l'enderroc de diversos blocs de pisos [362]-, com la Caserna de Sant Agustí [363] o el Pati Llimona.

L'associació de veïns del Casc Antic també insistí en la necessitat de construir tant d'habitatge social com fos possible, sobretot en els solars resultants dels enderrocs previstos o en la reforma d'edificis preexistents [364] i s'enfrontà a l'Ajuntament en casos com el del Porxos de Fontserè [365], on el consistori pretenia permetre la construcció d'una promoció privada en uns terrenys municipals. D'altra banda, a finals de 1989, l'associació decidí crear una promotora pròpia, Porfont SCCL, en forma de societat cooperativa, evitant així el seu possible caràcter lucratiu [366] [367]. L'associació animà al veïnat a fer-se soci de la cooperativa com una opció per a seguir vivint al barri [368]. Tampoc passà desapercebuda la diferència en el pressupost entre la inversió de l'Ajuntament en millores urbanes al districte i en el que es destinà a la rehabilitació d'habitatges. L'any 1989

---

[357] Tant la documentació de l'Associació de veïns del Casc Antic com *SOSI* i *Vella Ciutat* situen la data de l'aprovació del PERI l'any 1985 però la data d'aprovació final del PERI és del 22 d'abril de 1986, tal i com consta al web del Registre de planejament urbanístic de la Generalitat de Catalunya.

[358] *Porfont SCCL. Proposta de línia d'actuació*. Gener de 1990, op. cit.

[359] Associació de veïns del Casc Antic. *Vella Ciutat*, núm. 1, 1r trimestre del 1990. Juli Carbó, "Urbanisme o especulació", pàg. 3.

[360] Associació de veïns del Casc Antic. *SOSI*, núm. 10, octubre de 1988. "Urbanismo i rehabilitación", pàg. 2

[361] *Vella Ciutat*, núm. 5, abril de 1991, op. cit.

[362] *Vella Ciutat*, núm. 3, 3r trimestre de 1990, op. cit.

[363] *Vella Ciutat*, núm. 6, juny de 1991, op. cit.

[364] Associació de veïns del Casc Antic. *SOSI*, núm. 15, març de 1989. Font: Arxiu Històric de Roquetes-Nou Barris. Fons del Centre de Documentació de Moviments Socials.

[365] Associació de veïns del Casc Antic. *Vella Ciutat*, núm. 1, 1r trimestre del 1990. "Fontseré com ha de ser", pàg. 7.

[366] *Porfont SCCL. Proposta de línia d'actuació*, op. cit.

[367] Associació de veïns del Casc Antic. *Vella Ciutat*, núm. 1, 1r trimestre del 1990, pàg. 15.

[368] *Vella Ciutat*, núm. 3, op. cit.

l'Ajuntament només invertí el 3% del pressupost d'urbanisme per a aquest concepte [369]. A l'editorial del número 11 del full informatiu de l'associació, *SOSI*, del novembre de 1988 convidaven al veïnat a

> exigir a les institucions pertinents, Ajuntaments, Generalitat, etc., que si s'han trobat formules eficaces i ràpides per finançar quinze dies d'Olimpiades, que a saber qui beneficiarà, també es trobin formules ràpides i eficaçes per rehabilitar els nostres barris. I quan parlem de rehabilitar les vivendes, parlem de rehabilitar el context i el teixit social.
>
> Rehabilitar el context social, no vol dir canviar-lo, doncs si el canviem l'únic que farem serà traslladar el problema a un altre indret, rehabilitar vol dir posar a disposició dels veïns d'aquests barris, tots els equipaments necesaris perquè puguem ser atesos com a persones, que es el que ens pertoca.

A més de repetir la idea de capgirar les prioritats municipals i invertir l'equivalent al pressupost olímpic en la millora dels barris -que es convertí en un lloc comú de les reivindicacions formulades als mitjans veïnals-, l'editorial també detecta que la rehabilitació és una armar de doble fil i avisa que la reforma arquitectònica no pot comportar l'expulsió del veïnat. Al contrari: la reforma havia d'incloure el "context social" -"teixit social", en termes actuals-.

Citem encara dues referències més en relació a aquest tema. En primer lloc l'octaveta d'una manifestació organitzada per grups de música juvenils que protestava contra la instal·lació de lavabos públics de disseny i de pagament mentre que el districte s'havia negat a finançar l'obertura de locals d'assaig a Ciutat Vella. A l'octaveta de la manifestació, convocada pel 26 d'abril de 1985, ja feia referència als Jocs: "Las olimpíadas lo único que nos van a traer son retretes. (...) Locales para crear, no wáters para cagar. Pilla tu instrumento y vente a dar caña" [370]. Qui també s'expressà en aquesta direcció fou Manuel Vázquez Montalbán que en una entrevista a *Vella Ciutat* afirmava que "la mejora paisajística no resolverá los problemas humanos del barrio" [371].

Les associacions de veïns de Ciutat Vella organitzaren una manifestació per al 19 de maig de 1988 sota el lema *No l'expulsió dels veïns. Per un habitatge digne.* Al cartell de la campanya, publicat a la portada de *SOSI* del setembre de 1988 hi apareixen dues petites il·lustracions amb els eslògans *La vivenda primer dret. Primer problema del Casc Antic* i *Haurem de marxar tots?*

---

[369] *Porfont SCCL. Proposta de línia d'actuació*. Gener de 1990, op. cit.
[370] Joni D., op. cit.
[371] *Vella Ciutat*, núm. 5, op. cit.

[372]. La manifestació es convertí en una fita per al moviment veïnal i per a l'associació del Casc Antic, tal i com recordava l'editorial de SOSI del setembre del mateix any: es tractava de fer *una Barcelona pels barcelonins* [373].

La mateixa foto es tornà a publicar l'any 1992 a *Vella Ciutat* [374]. Al peu de foto s'especifica que a la capçalera de la manifestació hi havia Juli Carbó, president de l'associació del Casc Antic, i Pep Miró, exmilitant del PSCU i llavors encara vicepresident de la FAVB [375] -i, president a partir de 1991-, a més de representants d'Iniciativa per Catalunya i ERC. A la pancarta podem llegir l'eslògan *Per un habitatge digne i suficient*. Una mica més enrere es pot veure una segona pancarta amb el lema *Ajuntament, amaga els pobres, que ve el turisme. No'92*, que afegia l'oposició als Jocs Olímpics a una manifestació que, d'entrada, no s'hi oposava i que, probablement, portaven membres de *Barce**NOAL**'92* que s'havien afegit a la manifestació. Un document intern del resum de la junta de l'Associació de veïns del Casc Antic, del 27 de maig de 1988, admetia que durant la protesta "se había unido gente que los quería utilitzar -el veïnat que organitzava la manifestació- como un churrero o gente de una organización NO AL 92" [376]. Pel redactat és possible que el document no parli en nom de l'associació sinó d'un grup dins d'aquesta entitat, ja que critica a alguns dels seus membres. Tanmateix, és una mostra interessant de les tensions entre el moviment veïnal, que tenia diverses posicions respecte a l'olimpíada, i el col·lectiu de *NO AL 92*.

5.5. L'habitatge com a problema de ciutat. La Comissió d'Habitatge de la FAVB

A principis del 1990 la FAVB creà una nova comissió dedicada al tema de l'habitatge. Al document fundacional [377], firmat per Juli Carbó, s'especificaven quines associacions en formarien part, les reivindicacions que es volien treballar i l'estratègia a seguir. Entre les associacions hi trobem les de barris construïts durant la dictadura, amb una presència destacada d'entitats de Nou Barris i del districte de Sant Martí, a més de les del Poblenou, Casc Antic, el Clot-Camp de l'Arpa, Sant Antoni i Fort Pius. La comissió reivindicava,

[372] Associació de veïns del Casc Antic. *SOSI*, núm. 16 i 17, abril-maig de 1988.
[373] Associació de veïns del Casc Antic. *SOSI*, núm. 18, setembre de 1988.
[374] *Vella ciutat*, núm. 8, op. cit.
[375] Resulta interessant la presència de Miró, com a vicepresident de la FAVB que, per tant, hi donava suport, però no de la presidenta, Margarita Rodríguez.
[376] Font: Arxiu Municipal del Districte de Ciutat Vella. Fons Associació de veïns del Casc Antic. Relacions amb organismes i entitats. Signatura topogràfica C-3847.
[377] Font: Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona. Fons FAVB. Caixa 16 – Comissió Habitatge.

entre d'altres, l'ampliació del parc d'habitatge públic -de lloguer i no de propietat-, una política de rehabilitació pública d'habitatges o la derogació del decret Boyer [378]. La comissió preveia impulsar la creació de comissions d'habitatges a les associacions de veïns, la redacció d'un manifest que s'havia de presentar al Parlament de Catalunya, una manifestació unitària i la col·laboració amb la comissió de la Vila Olímpica.

Ressalta el fet que la Comissió es creés aquell any, coincidint amb l'enderroc definitiu dels últims nuclis de barraques que quedaven a la ciutat, a Montjuïc -on s'enderrocaren les poques cases que encara hi havia, com ara el bar de Can Valero-, com sobretot al Camp de la Bota, a la Perona, rere el cementiri del Poblenou [379] i al Turó de la Rovira [380]. Les associacions de veïns del Poblenou i, en especial, de la Verneda Alta, havien vetllat perquè els reallotjaments del veïnat que hi vivia es fessin de forma ordenada, digne i respectuosa amb les seves necessitats i, sobretot, perquè, qui volgués, pogués seguir vivint al barri [381]. Al desembre de l'any 1990 Maragall havia iniciat l'enderroc simbòlic de l'última barraca de la ciutat, al Carmel, admetent, però, que n'hi podria tornar a haver en un futur [382]. Resulta significatiu, per tant, que el moviment veïnal plantegés el tema de l'habitatge com un problema de ciutat en un moment en el qual l'Ajuntament anunciava el final d'un fenomen com el barraquisme que havia centrat bona part de l'atenció social i mediàtica en relació al tema de l'habitatge durant les dècades anteriors.

La nova Comissió d'Habitatge convocà una reunió per al 8 de maig per tal d'organitzar una campanya per reivindicar que a la Vila Olímpica hi hagués un 40% d'habitatge públic. A la reunió hi participaren algunes associacions, com la del Poblenou, però també Comissions Obreres -que havia participat en les protestes contra la construcció de la Vila Olímpica, donant suport als treballadors de les indústries afectades - i col·lectius com Amics de la Bici i la Comissió Icària, que ja havien format part de la CCOB. La xifra del

[378] El Decret Boyer, nom amb que es coneix el Reial Decret llei 2/1985, pel ministre d'economia i hisenda, Miguel Boyer, liberalitzava determinats sectors de l'economia espanyola per adaptar-los a la Unió Europea. Això implicà una reforma de la Llei d'Arrendaments Urbans de 1964 i preveia la desaparició de la pròrroga forçosa dels contractes de lloguer.

[379] En un manifest l'associació de veïns del Poblenou defensà el reallotjament dels veïns del nucli de barraques conegut com el Transcementiri al mateix barri. Font: Arxiu Històric del Poblenou – Fons Comissió Icària.

[380] Larrea, Cristina; Tatjer, Mercè (ed.). (2010). *Barraques. La Barcelona informal del segle XX*. Museu d'Història de Barcelona – Institut de Cultura – Ajuntament de Barcelona.

[381] *Verneda Unida. Butlletí informatiu de l'associació de veïns Verneda Alta*, maig de 1990. Font: CRAI Pavelló de la República – Universitat de Barcelona. L'associació de la Verneda Alta feu un seguiment exhaustiu dels barraquistes de la Perona, molts d'ells d'ètnia gitana, davant de les crítiques i protestes racistes d'una part del veïnat, fomentades per partits d'ultra-dreta.

[382] Larrea, C., Tatjer, M., op. cit.

40% venia del fet que les accions de l'empresa promotora, Nova Icària SA (NISA), en mans de les institucions públiques també sumava el 40% [383], 19% en mans del consistori i 21% en mans de l'estat [384]. El 15 de maig s'havia obert el procés de venta dels primers 580 pisos de la Vila Olímpica, d'un total de 2000, per un preu d'entre 15 i 45 milions de pessetes [385]. A l'article de l'*Avui* Joan Maria Soler, com a portaveu de la Comissió Icària, criticava la promesa, incomplerta, que Margall havia fet de destinar el 25% dels pisos a lloguer protegit i que NISA no volia abaratir els preus "perquè no els interessa que el barri l'habitin persones per sota del nivell yuppi" [386]. Andrés Naya, vicepresident d'una junta renovada de la FAVB, descrivia el projecte de la Vila Olímpica com "la major operació especulativa que s'ha fet mai a Barcelona" [387]. Un article de la revista *Quatre Cantons* del març de 1990 constatava, a més, que la Vila Olímpica estava provocant l'alça dels preus dels habitatges a tot el Poblenou i amenaçava de fer-los impagables per a la població del barri, fins i tot per als qui tenien feina estable [388].

Finalment es va decidir convocar una concentració a la plaça Sant Jaume per a la tarda dijous 28 de juny d'aquell any, amb els lemes *Protestem*, *El 40% dels pisos de la Vila Olímpica han de ser habitatges socials* i *Pel dret a una vivenda digne i assequible*. Es convocà una concentració que s'acabà convertint en una manifestació que va recórrer alguns carrers del Barri Gòtic. A la manifestació hi van participar molts dels col·lectius que ja havien donat suport a la protesta contra l'olimpíada de l'octubre de 1986. Aquest cop, però, la convocatòria estava encapçalada per la FAVB, la Comissió Icària i l'associació de veïns del Poblenou. També hi van tenir una presència destacada diverses associacions de veïns de Nou Barris que també formaven part de la Comissió d'Habitatge de la federació, partits amb representació institucional -com IC i ERC- i extraparlamentaris, com MCC, i diversos col·lectius ecologistes, feministes i antimilitaristes, a més del col·lectiu BarceNOAL'92, que tornà a emprar el símbol *Nooooo* [389].

A la campanya per l'habitatge social a la Vila Olímpica s'hi afegí el problema de l'aluminosi, arran de l'esfondrament, el vespre de l'11 de novembre d'aquell any, d'una part

[383] Font: Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona. Fons FAVB. Caixa 16 – Comissió Habitatge.
[384] *Avui*, 15 de maig de 1990. La fotocòpia del retall d'aquesta notícia forma part de la carpeta dedicada a la preparació de la campanya a favor del 40% d'habitatge social a la Vila Olímpica, del fons de la Comissió d'Habitatge de la FAVB (AHCB).
[385] *El País*, 15 de maig de 1990. Font: AHCB. Fons FAVB. Caixa 16 – Comissió Habitatge.
[386] *Avui*, 15 de maig de 1990, op. cit.
[387] *Diari de Barcelona*, 15 de maig de 1990. Font: AHCB. Fons FAVB. Caixa 16 – Comissió Habitatge
[388] "Quo vadis Poblenou?", *Quatre Cantons*, núm. 151, març del 1990. Font: Arxiu Històric del Poblenou.
[389] Pons Valls, E., op. cit. Les fotos que acompanyen l'article provenen de l'Arxiu d'Andrés Naya.

de l'immoble del número 31 del carrer Cadí, al barri del Turó de la Peira. El dia 16 la Comissió d'Habitatge envià un manifest en el qual alertava de la magnitud del problema i lligava el deteriorament del ciment aluminós que s'havia emprat en la construcció de bona part de les promocions d'habitatge públic franquistes, amb el de l'especulació de l'habitatge. L'habitatge, per tant, havia esdevingut en un problema de ciutat, amb un denominador comú i amb causes i problemes diferents [390]. L'aluminosi es convertí en un argument més a contraposar a l'eufòria olímpica i, sobretot, a l'exclusivitat dels nous habitatges de la Vila Olímpica. Al número del setembre de 1991, el *Full informatiu* de l'associació de veïns del Poblenou contraposava la notícia de la construcció d'una nova promoció de luxe a la Vila Olímpica amb els problemes causats per l'aluminosi en el parc d'habitatges del barri [391]. L'aluminosi fou el tema escollit per al primer número de la revista *La Veu del Carrer*, a l'octubre de 1991. El projecte, impulsat per la nova junta de la FAVB i, en especial, per Andrés Naya, aconseguia la fita de publicar una revista que fos el portaveu de la federació, després del breu recorregut que havia tingut *El 29*, l'any 1984. L'habitatge també centraria el número del març de 1992, que es feia ressò del nou pla urbanístic que preveia el perllongament de la Diagonal des de la plaça de Glòries fins al mar i la reurbanització del següent tram de la franja litoral, especialment al voltant dels terrenys de la fàbrica MACOSA, tot preguntant-se si aquell projecte era un *nou Pla de la Ribera* [392]. L'aparició del nou mitjà coincidí també amb un nou auge de la premsa veïnal, amb la publicació de nous mitjans com ara la revista *Nou Barris 9*, a partir de 1990 [393].

5.6. Epíleg. Un estiu de festes majors de barri

El número del juliol i agost de 1992 de *Nou Barris 9* va publicar en portada el titular "Los barrios celebran sus fiestas mayores" [394]; un titular molt semblant al que emprà *La Veu del Carrer* per al número del setembre d'aquell any, "Les Festes Populars a Barcelona". Destaca, per tant, la manca de referències als Jocs Olímpics que havien centrat l'atenció de bona part dels mitjans de comunicació durant aquell estiu. Aquells titulars pretenien

[390] Font: AHCB – Fons FAVB – Comissió d'Habitatge.
[391] Font: Arxiu Històric del Poblenou – Fons de l'Associació de veïns del Poblenou.
[392] FAVB. *La Veu del Carrer*, núm. 5, abril-maig de 1992. Font: Pàgina web de la FAVB.
[393] Maristany, G., Musons, A., op. cit.
[394] *Nou Barris 9*, núm. 20, juliol-agost del 1992. Font: Arxiu Històric de Roquetes-Nou Barris.

seguir reclamant *la Barcelona dels barris* que la FAVB havia reivindicat en un manifest publicat l'any 1991 i a la que l'auge de la premsa veïnal pretenia tornar a donar veu.

A més, però, aquells titulars eren una protesta en contra de la petició que l'Ajuntament havia fet a les associacions veïns de la ciutat per no celebrar les festes majors d'estiu d'aquell any perquè no interferissin en el ja atapeït programa d'actes dels Jocs Olímpics [395]. A Nou Barris nou associacions van decidir mantenir la celebració de les seves festes majors [396]. Una forma d'oposició fou, per tant, la de no participar als actes olímpics, de *passar olímpicament* dels Jocs Olímpics.

[395] *Nou Barris 9*, núm. 18, maig del 1992. Font: Arxiu Històric de Roquetes-Nou Barris.
[396] Nou Barris 9, núm. 20, op. cit.

6. *Per quines raons ens oposem*. L'argumentari contrari als Jocs Olímpics

6.1. L'argumentari anti-olímpic

Entre 1985 i 1986 la Comissió contra la Barcelona Olímpica va redactar un opuscle titulat *Per quines raons ens oposem a la Barcelona Olímpica* [397]. El text detalla una sèrie d'arguments que s'anirien difonent i publicant en la premsa veïnal i dels moviments socials, tant crítica com opositora als Jocs Olímpics, amb la intenció de crear un argumentari coherent. Durant els anteriors capítols hem anat detallant alguns dels arguments que s'esgrimiren però en aquest darrer en farem una anàlisi de conjunt. L'ideari contra l'olimpíada el formen tres grups d'arguments [398].

El primer té a veure amb les transformacions urbanístiques: s'acusa a l'administració de reeditar la política urbanística franquista i, en especial, del mandat de Porcioles, tant per l'ampliació de la xarxa viària -amb el Segon Cinturó de Ronda, els Túnels de la Rovira i de Vallvidrera com a projectes destacats- i el projecte de la Gran Barcelona que implicava la transformació dels municipis metropolitans en nous suburbis de la ciutat, com per la construcció de la Vila Olímpica, que es comparà amb el Pla de la Ribera. Es proposava, per contra, una major autonomia dels municipis metropolitans i una actuació urbanística ad hoc, a partir de les reivindicacions veïnals. Aquesta política urbanística afavoriria l'especulació, la segregació social del nou barri marítim de luxe respecte a la resta del Poblenou, provocaria l'endeutament de l'Ajuntament i responia als interessos d'empreses privades.

El segon grup d'arguments gira entorn a les preocupacions pel medi ambient. Els Jocs Olímpics suposarien la urbanització de dues zones naturals properes a la ciutat. A Collserola, convertida en parc urbà, s'hi construirien noves autopistes i es preveia edificar una sèrie de construccions espectaculars a la cornisa de la serra -finalment es construí únicament la Torre Collserola, entre 1990 i 1992-. Al Delta del Llobregat s'havia de construir un canal rem. També es mencionava la possibilitat de celebrar les competicions a l'Estany de Banyoles i al projecte d'ampliar-lo per adaptar-lo a les necessitats de competició. S'organitzà almenys una acampada a la zona del castell de Torre Baró al juliol

[397] AHCB – Fons FAVB – Caixa 27. L'opuscle també es troba, en format esborrany en l'arxiu particular de Toni Ramon, que en va ser un dels autors.
[398] En l'opuscle aquests tres grups estan gràficament separats per línies discontínues.

l'any 1983 per protestar contra la urbanització de Collserola [399]. La protesta encara no es formulà com una crítica a l'olimpíada però la reivindicació de convertir la serra en reserva natural fou inclosa, més tard, en l'opuscle de la CCBO.

Finalment, el document contraposa dos models esportius, el de l'esport popular i el de l'esport d'elit. Els Jocs Olímpics potenciarien un esport d'elit i competitiu, en el qual les instal·lacions es concentrarien en determinades zones i serien infrautilitzades després del final de les competicions olímpiques. Per contra la Comissió defensava un model d'instal·lacions pensades per a les necessitats de la ciutadania i repartides pel territori [400].

Aquest primer argumentari, formulat durant els anys 1984 i 1985, serviria com a base a partir de la qual es desenvoluparen noves tesis. N'és un exemple la reivindicació d'un esport no competitiu reivindicant també un altre model de societat i de model econòmic anticapitalista. L'esport d'elit s'entenia com una reminiscència dels Jocs Olímpics de Berlin de 1936 que es convertiren en un elogi del nazisme amb la complicitat del fundador dels Jocs Olímpics moderns, Pierre de Coubertin [401]. La competitivitat i els nivells d'exigència cada vegada més alts potenciaven un elitisme, una jerarquització entre esportistes que sovint es veien obligats a dopar-se, un fet que s'entenia com a símptoma d'una societat cada vegada més competitiva. Per contra, el moviment veïnal crític amb les olimpíades proposava programes d'educació física per a tota la ciutadania i un model d'esport de barri, descentralitzat, inclusiu, no-competitiu i democràtic [402].

Un altre tema que es va problematitzar fou el del paper de les grans empreses i dels bancs en el canvi urbanístic de la ciutat. Al butlletí *Dissidència. Butlletí antiolímpic*, publicat l'any 1988, es fa una anàlisi, basada en els treballs d'un grup d'acadèmics com Manuel Castells i Pere López,[403], que situava el projecte olímpic dins d'un procés de terciarització de la ciutat que implicava també un canvi en la inversió de capitals de les grans fortunes del país -bancs, empresaris- cap al centre de la ciutat, que ara es convertiria en un territori del qual treure'n un benefici econòmic.

[399] Ateneu Popular de Nou Barris. *La Cabra*, núm. 1, octubre de 1983. Font: Arxiu Històric de Roquetes-Nou Barris.
[400] AHCB – Fons FAVB – Caixa 27, op. cit.
[401] Boykoff, J., op. cit.
[402] Dossier d'una *comissió antiolímpica* que es podria datar a la tardor de 1984, per les dates del recull de retalls de premsa, del setembre de 1984 o anteriors. Al dossier s'hi inclou un article sobre les causes socials i els efectes físics i psicològics del dòping. Font: Arxiu particular de Toni Ramon.
[403] Benach i Rovira, N., op. cit.

> El modelo tradicional de acumulación de capital en la ciudad, se había basado en dos elementos fundamentales, que estaban muy presentes en la Gran Barcelona (Plan Comarcal), la especulación del suelo y la construcción de viviendas. El capital necessita buscar nuevas Fuentes de acumulación y en ello anda. Parece claro que la Gran Barcelona, tal y como se proyectó en el 76, hoy no es viable (...) [404].

El fragment fa referència a la Gran Barcelona de Porcioles però aquest cop per qüestionar-ne la vigència i explicar la nova tendència que emprenia el consistori socialista, mantenint, això si, la manca de debat ciutadà i la megalomania franquistes. A partir d'ara Barcelona seria inserida dins d'un nou circuit internacional i rebria inversions de fortunes d'altres països que suposarien l'expulsió de la població més pobra de la ciutat cap a la perifèria i per tant calia que la política urbanística municipal fes atractiva la ciutat -però no per la ciutadania pobra sinó per a una població més benestant i, sobretot, pels inversors-.

L'abandonament de Ciutat Vella i l'inici d'una reforma que havia d'impulsar la substitució d'una població pobra per una de més rica -els anomenats 'yuppis' en la premsa veïnal de l'època- ajudà a formular una nova crítica veïnal que anava més enllà de la reivindicació de millores urbanes i més equipaments per als barris i es plantejaven com es feien aquestes millores i a qui beneficiarien. La manca d'inversions en els barris de l'Ajuntament socialista no es podia criticar de la mateixa manera que la desídia de l'Ajuntament franquista i responia a motius més complexos.

També resulta molt il·lustratiu que l'ecologia i el respecte al medi ambient s'erigissin com a arguments de ple dret, autònoms al de l'especulació immobiliària i a la crítica a Porcioles. Son una mostra de la creixent importància que tenia el moviment ecologista a la ciutat i que plantejava una novetat respecte a la crítica urbana que havia formulat el moviment veïnal durant la dècada de 1970. És un símptoma de la reconfiguració dels moviments socials a la ciutat -com explicàvem al capítol 2- que, d'una concentració entorn a les associacions de veïns amb vocalies dedicades a temes específics, passà a grups i col·lectius autònoms -sovint a partir d'antigues vocalies veïnals- a principis de la dècada de 1980. Sorgí així un moviment veïnal més porós, que col·laborava amb altres col·lectius externs i, per tant, s'empeltava dels seus arguments.

[404] Dossier de la comissió antiolímpica, op. cit. Font: Arxiu particular de Toni Ramon.

La crítica als projectes olímpics també va incloure una defensa del patrimoni industrial i en contra d'una arquitectura postmoderna que convertiria el Poblenou en *una Copacabana* [405] d'hotels de luxe i gratacels de vidre d'estil *postmodern* [406], molt semblants als de qualsevol altre ciutat del món. En aquest sentit l'organització d'itineraris guiats, reportatges fotogràfics veïnals, debats i la publicació d'un llibre foren formats nous respecte a les estratègies de mobilització i denúncia del moviment veïnal de la dècada anterior. Es tractava de posar en valor un patrimoni arquitectònic diferent al que s'havia considerat com a digne de ser protegit fins a aquell moment, el patrimoni fabril. La destrucció de tot un barri fabril fou, per tant, una baula en l'ampliació de la idea de patrimoni -entesa com a construcció social – i la inclusió del patrimoni fabril i de la història obrera de la ciutat com a elements dignes d'estudi i protecció [407].

Calia reivindicar la memòria del passat obrer de la ciutat en un moment en que Barcelona patia un procés de desindustrialització [408]. Els Jocs Olímpics també pretenien crear un clima de consens social que faria més fàcil la substitució del teixit industrial de la ciutat, format per empreses dedicades a l'automoció o els electrodomèstics, per empreses tecnològiques amb treballadors amb formació universitària i major poder adquisitiu o del sector serveis [409]. L'arribada d'aquestes empreses informàtiques, facilitada per la implantació d'un nou sistema informàtic per a l'olimpíada, també amenaçava en fer realitat una societat distòpica en la qual el control social s'exerciria a través d'un govern tecnocràtic:

> La voluntat de fer el que ells anomenen les "olimpiades del ordinador" formen part d'un ambiciós programa en vistes a la posterior informatització de la ciutat que ens apropa inquietantment a la societat policial i controlada de Orwel [410].

En paral·lel, però, s'esperava que un gran esdeveniment com aquest també comportaria un augment de la repressió policial. Aquest es constatà en el moviment veïnal i juvenil - Joni D., parla de "neteja olímpica" del centre de la ciutat, dirigida a l'expulsió dels grups

[405] Una de les referències es pot trobar a l'article "Diari apòcrif d'un batlle post-modern", *Quatre Cantons*, núm. 150, febrer de 1990. Una transcripció de l'article es pot consultar a l'annex 9.
[406] La premsa veïnal emprà el terme 'postmodern' sovint per desginar, de forma crítica, l'arquitectura olímpica.
[407] Capel Sáez, Horacio. (2014). *El Patrimonio: la construcción del pasado y del futuro*. Ed. del Serbal.
[408] En aquest sentit és especialment interessant l'article de la Comissió Icària, "Icària no pot ser el nom d'un negoci", publicat a la revista *Quatre Cantons*, núm. 150, al febrer de1990, i que hem citat al capítol 5.
[409] BarceNOAL'92, op. cit. L'article de Castells, M., op. cit., també ofereix una anàlisi de l'impacte territorial, social i econòmic de l'auge de les noves tecnologies.
[410] Comissió contra la Barcelona Olímpica. (1986). Octaveta *Nooooo a la Barcelona olímpica*. Font: Arxiu Històric de Roquetes-Nou Barris. Fons Andrés Naya.

socials contestataris del casc antic [411]. D'aquí, per exemple, l'ús del terme *Carcelona* o la representació de les anelles olímpiques com a manilles [412]. Per acabar aquesta anàlisi destacarem breument dos elements més en la crítica anti-olímpica: la de proposta en negatiu i la de l'humor.

6.1.1. L'oposició en negatiu

Un tret identificador de la crítica als Jocs és el fet que es feu sobretot en negatiu. Els grups que s'hi oposaren, el CCOB i BarceNOAL'92, empraren els mots 'contra' i 'no' per anomenar les seves organitzacions. En el primer paràgraf de l'editorial de *Dissidència* s'admetia la dificultat que suposava aquesta posició a la contra en un moment en que regnava el "positivisme xaró":

> El primer número d'una publicació aconsella d'incloure-hi una nota editorials que n'assenyali l'orientació futura. El que ja no és tan aconsellable és que aquesta direcció sigui definida en negatiu, a la contra, oi més en el regne del positivisme xaró en què estan convertint el país. I, tanmateix, DISSIDÈNCIA neix per manifestar un desacord essencial amb un estat de les coses, per dissentir sorollosament d'un silenci esclatant, d'un tant-se-me'n-fotisme mesell. Un esdeveniment concret, la preparació i la futura celebració dels Jocs Olímpics a Barcelona el 1992, serveix d'exemple clar i de símbol paradigmàtic, de la somnolència social en la qual vivim ensopits els catalans. Alhora, els perills que comporta el mite olímpic fan més evident encara la necessitat de no creure-hi.

Es tractava de trencar amb un discurs que defensava els Jocs Olímpics com un projecte il·lusionant, que havia de generar eufòria acrítica. No hi havia espai per al debat o el matís. La crítica, fos quina fos, fou sovint titllada de marginal o radical i això, com hem vist, influí en la forma i la formulació que feren el moviment social i veïnal. El discurs anti-olímpic es feu, per tant, des de la consciència de ser un discurs dissident i minoritari i que només podia plantejar una esmena a la totalitat del projecte olímpic i fins i tot amb una certa sensació d'ostracisme, tal i com traspua aquest fragment. Això no significa, però, que la crítica anti-olímpica no fos també propositiva, però va tenir clar que els mitjans i l'escala per debatre-les no podia ser la dels mitjans de comunicació generalistes, sinó una

[411] Joni D., op. cit., pàg. 66.
[412] *Dissidència, butlletí anti-olímpic*, op. cit.

d'alternativa, formulada des dels moviments socials i des d'una òptica molt més concreta i propera.

6.1.2. L'humor contra l'eufòria

L'humor es convertí en una bona estratègia per contraatacar l'eufòria olímpica des d'una posició contrària o crítica. El 1986 capgirà la forma de fer política municipal que implicà un canvi d'escala dels projectes urbanístics i un canvi en el ritme en que es plantejaren i executaren les obres i que implicaren, per tant, una manca d'un debat de ciutadà [413]. Com hem vist al capítol 3 una de les primeres crítiques que formulà la premsa veïnal fou entorn a aquesta qüestió. Aquesta manca de debat es va suplir amb l'eufòria del projecte olímpic, amb un fort creixement de la publicitat municipal en els mitjans de comunicació, la creació d'eslògans que prometien optimisme i orgull ciutadà -com el *Barcelona, més que mai* o el *Barcelona, posa't guapa*-, la creació d'una nova imatge de ciutat, convertint les inauguracions de noves infraestructures i equipaments en festes populars [414], o amb la crida a la ciutadania a participar en l'olimpíada com a voluntaris olímpics.

Una de les estratègies fou apropiar-se dels símbols olímpics i eslògans municipals, tant per ridiculitzar-los com per destruir-los simbòlicament o per confrontar-los amb les problemàtiques socials de la ciutat. Un exemple interessant és el de la mascota olímpica, el Cobi, de Javier Mariscal, que es donà a conèixer al gener de 1988. A la revista *Raval* apareix trepitjant una xeringa i amb la cara demacrada, tot fent referència al problema de la drogodependència que patia el barri [415]. En diversos butlletins contraris als Jocs Olímpics hi podem veure un gat esverat que es representa sol o atacant al Cobi [416]. Poc abans dels Jocs Olímpics s'organitzaren uns *jornades No'92* amb "debats, xiringuitos" i, finalment, una revetlla per Sant Joan al Poblenou, en una cruïlla del carrer Doctor Trueta

[413] Guillamon, Julià. (2019). *La ciutat interrompuda*. Editorial Anagrama. Pàg. 239.
[414] Guillamon, Julià, op. cit., pàg. 240.
[415] *Raval*, núm. 15, agost de 1989, portada. La portada es pot consultar a l'Annex 10.
[416] Cito dos exemples. En primer lloc: *BarceNOAL'92*, primavera de 1992. Arxiu de Toni Ramon. Es pot consultar aquesta il·lustració a l'Annex 11. En segon: *L'Alternatiu del Baix Llobregat*, núm. 24., hivern 1990/1991. Font: Centre de Documentació Històric i Social de l'Ateneu Enciclopèdic Popular. Es pot consultar la portada a on apareix la il·lustració a l'Annex 11.

[417]. A la foguera de la revetlla es cremà una figura de cartró del Cobi amb el lema *Cremem el Cobi* [418] [419].

Un dels lemes que s'usà per criticar l'olimpíada fou el de *Passem olímpicament* [420], emprant així una frase feta i afegint-hi un nou significat. La frase descrivia una actitud social que compartiren no només els activistes que s'oposaren als Jocs Olímpics de forma activa sinó, també, un sector de la ciutadania que, sense participar en organitzacions socials o veïnals contraris a l'olimpíada, optaren per la passivitat i el desinterès en relació als actes olímpics. Tot i que d'entrada podria sembla una opció apolítica, amagava sovint una protesta silenciosa contra aquest esdeveniment.

[417] El cartell de les Jornades No'92 no porta any i per tant no es pot datar amb seguretat. El programa els debats per al dia 21 i 22 de juny a les 19:30h, un horari que s'emprava habitualment per a dies laborals. Per tant, és probable que les jornades es celebressin el 1990, ja que aquell any el 21 i 22 van caure en dijous i divendres, respectivament. Font: Centre de Documentació dels Moviments Socials Mercè Grenzner.
[418] Entrevista a Joan Maria Solé i Farràs. Solé situa la revetlla "poc abans dels Jocs Olímpics" sense especificar tampoc un any concret.
[419] El cartell de les Jornades No'92 representen una foguera amb una figura del Cobi, cremant, al capdamunt. Es pot consultar a l'annex 12. Font: Centre de Documentació dels Moviments Socials Mercè Grenzner.
[420] Entrevista a Joan Maia Solé i Farràs.

7. El *final* de la història. Conclusió

> *Acabar la ciutat amb ocasió de les Olimpíades* que diu Maragall, suposa consolidar la Gran Barcelona, allò que somiava Porcioles. Absorvir el Vallès, transformar Collserola en un parc metropolità i suburbialitzar més les ciutats de l'entorn. Centenars de milers de milions (sí, centenars de milers!) molts d'ells públics, serviran per finançar autopistes urbanes, instal·lacions per esport d'èlit, o els hotels de la Vila Olímpica. *Invertir en la Vila Olímpica serà rendible, malgrat que aquesta inversió difícilment generarà llocs de treball* i això ho diuen els empresaris, amb Ferrer al cap [421].

El text d'aquesta octaveta del CCBO resumeix molt bé els principals arguments que el moviment de crítica veïnal a l'olimpíada va bastir i va intentar difondre durant els anys previs a l'olimpíada, des de l'urbanisme de Porcioles a les agressions als espais naturals periurbans, l'esport d'elit i els interessos privats darrere de la construcció de la Vila Olímpica, destacant el nom de Carles Ferrer Salat.

Hi ressalta però l'expressió inicial, *Acabar la ciutat amb ocasió de les Olimpíades*. El text de l'octaveta sembla voler qüestionar no només el projecte urbanístic olímpic sinó també la idea mateixa, la possibilitat de completar la ciutat. L'acabament d'una ciutat pressuposa la resolució de tots els seus conflictes i la construcció d'una ciutat idíl·lica, perfecta. La CCBO i el moviment veïnal van intentar, per contra, insistir en el fet que l'olimpíada deixaria moltes reivindicacions pendents i encara en crearia de noves, i que, per tant, la ciutat no es podia completar.

Un article de *La Cabra* [422], del desembre de 1985, s'expressà de forma semblant però en un sentit més ampli tot reflexionant entorn al concepte *de la mort del progrés* i la idea de viure, ja, en el millor dels mons possibles, sense millora ulterior possible. El text afirma que aquell marc ideològic amagava, de fet, un discurs reaccionari, individualista i apolític -i per tant, proper al poder-:

> El post-modernismo puede resumirse básicamente en dos ideas "El progresso ha terminado" y "Todo vale". Sobre la idea de progreso había fundado la izquierda (una tribu amplia y compleja, que va des de la socialdemocracia de buena fe hasta los pensadores àcratas) buena part de su discurso político. En especial la idea de que el mundo debía ser mejor y que existían fuerzas sociales que lo hacían factible. Ahora se nos dice que estábamos en un error, no hay

[421] Citat a Joni D., op. cit., pàg. 106.
[422] *La Cabra*, núm. 6, desembre de 1985.

> progresso, vivimos en el mejor de los mundos possibles y se tilda de reaccionario al utopismo revolucionario (...).
>
> ¿Para qué sirve esta coartada ideológica? ¿Es el viejo reaccionarismo de siempre? En parte si, pero su nueva envoltura sirve fundamentalmente para justificar el abandono de un compromiso social de intelectuales, artistas y de esa capa de cuadros sociales que floreció en las postrimetrías del franquismo. El éxito individual, las luces de neón, el salir en la caja boba u ocupar espacios pequeños de poder es el premio para quien deje de incordiar.

L'article s'insereix en un debat que va estar present en diversos àmbits, des de la geopolítica a la filosofia o l'urbanisme, tot coincidint amb el desmembrament de la Unió Soviètica. Així, les olimpíades del 1992 foren les primeres en les quals ja no hi participà la Unió Soviètica -tot i que els atletes de les repúbliques ex-soviètiques formaren un equip unificat-, que la RDA i la RFA van concórrer amb un sol equip, o que les repúbliques de l'antiga Iugoslàvia ho feren en equips separats. S'havia acabat la Guerra Freda però emergien nous conflictes entorn a les repúbliques de l'antiga Iugoslàvia.

L'any 1994 Jaques Derrida publicava l'article "Spectres of Marx" [423] per reflexionar sobre la vigència de l'obra de Marx després de la Guerra Freda. Responia així al plantejament que Francis Fukuyama havia formulat en un article, l'any 1989, i en el llibre *The End of History and the Last Man*, l'any 1992. Per a Derrida el concepte del final de la història, amb l'adveniment de la democràcia liberal, era en si mateix un concepte històricament contingent. El pensador francès criticava així la falsa ahistoricitat de l'obra de Fukuyama, que seleccionava els esdeveniments històrics que li convenien per oblidar-ne d'altres. La pregonada mort del marxisme era, de fet, un intent de foragitar qualsevol possibilitat del seu retorn per part d'una nova hegemonia ideològica que pretenia presentar-se com a "self-evident" però que seguia sent una ideologia política concreta.

Els Jocs Olímpics apareixen, de forma semblant, com una mena de final de la història de Barcelona, com un fet apolític i evident per si mateix, indiscutible. En aquest treball hem citat, únicament, a Subirós i el relat que construí a *El vol de la fletxa* [424] però n'hi va haver molts més que s'estengueren per l'imaginari popular de la ciutat. Destaca, per exemple, l'escena final del quart capítol de la primera temporada de la sèrie *Poblenou*, de TV3, emesa al gener del 1994 i situada justament al Poblenou, on una bodega antiga connecta, de forma dicotòmica, el barri antic, que simbolitza *el passat, la pobresa i la foscor*, amb el nou -

[423] Derrida, Jaques. "Spectres of Marx". *The New Left Review*, I/205, maig-juny de 1994.
[424] Subirós, P., op. cit.

la Vila Olímpica-, representant *el futur, la riquesa i la llum*, tal i com retratà la versió novel·lada que en va fer Isabel Clara Simó aquell mateix any [425].

Allò que intentà fer un sector el moviment veïnal i social barceloní fou situar els Jocs Olímpics com un projecte polític que entenia com a concret, estimant que responia a un ideologia i a uns determinats interessos polítics i socials. Ho va fer de tres formes diferents segons el context i concreció dels Jocs del projecte olímpic. En primer lloc, entre 1982 i 1984, en la recerca d'informació i debat i, a partir de 1984, plantejant una crítica frontal a l'olimpíada. Finalment, després de la nominació i davant l'evidència d'un ampli suport social als Jocs, el moviment veïnal reorientà la crítica anti-olímpica a projectes olímpics concrets que tenien una incidència directa en el veïnat, mentre que els moviments socials seguiren oposant-se a l'olimpíada. Ambdues estratègies tenien en comú la defensa de la possibilitat de criticar-los i de fomentar un debat ciutadà reivindicat com a necessari en una societat democràtica. A més posava en dubte el relat d'una ciutat que es podia acabar a través de la seva modernització i obertura als circuits internacionals.

La crítica veïnal anti-olímpica s'ha d'emmarcar en un context més ampli, en primer lloc, en relació amb la Transició, encara recent, i, en segon, en l'emergència d'una nova crítica urbana que neix dels canvis que es detecten a les ciutats que pateixen processos de desindustrialització i terciarització, una transformació que a Barcelona s'accelerà amb l'organització dels Jocs Olímpics. Aquest canvi no només es cenyí a la ciutat sinó també als municipis del seu voltant -el Prat, Cornellà, l'Hospitalet, Santa Coloma de Gramenet o Sant Adrià de Besòs, entre d'altres-. La crítica als Jocs, per tant, també va tenir una dimensió metropolitana que caldria abordar en una futura recerca més extensa. Per últim, cal tenir en compte que la Barcelona olímpica es construí en un moment especialment complex de crisi econòmica i social, amb problemàtiques com l'aluminosi, l'augment de l'atur juvenil i una gran incidència i mortalitat de la sida i la droga, que afectà a sectors de l'activisme juvenil i de la contracultura. Un dels exemples més colpidors en aquest sentit fou el de l'artista i escriptor Pau Malvido, germà de Pasqual Maragall, que morí de sobredosi el 21 de maig de 1994 [426]. En un article a *El Periódico*, el 24 de maig, Pau Riba es lamentava del conflicte i les contradiccions que patí Malvido -que optà per adoptar el segon cognom de la seva àvia paterna-, en especial quan alguns sectors de la premsa i els

[425] Guillamon, J., op. cit., pàg. 290-295.
[426] Salvans, A., op. cit., pàg. 295-296.

rivals polítics de Maragall intentaren treure profit polític de la drogodependència de Malvido per desgastar a l'alcalde.

> Tus alas libertarias, arrancadas de cuajo por un chantaje inmerecido, inmisericorde; el dilema escindiendo tu alma hasta partirla en dos [427].

Les morts de Malvido i de Pepe Sales al maig i juliol de 1994 foren dues fites del final d'etapa de la contracultura i l'esfera contestatària barcelonines, sorgides a la dècada de 1970. La desaparició física dels membres de la contracultura, anti-olímpica per definició, suposà també la constatació de l'abans i el després que marcaren els Jocs Olímpics i la pràctica política i relat de ciutat que hi estaven associats [428].

Així, el 'no' als Jocs Olímpics pretenia, d'una banda, fer visible els problemes que patia el veïnat dels barris de la ciutat, i de l'altra, qüestionar la idea d'un futur perfecte i sense conflicte. Sempre hi hauria noves injustícies a les quals fer front. Aquest relat es qüestionà tant a nivell teòric com, sobretot, a nivell territorial i d'escala. Segons els crítics, la ciutat eren els seus barris i els problemes concrets dels seus veïns, no els grans projectes urbanístics, era el seu passat obrer i patrimoni històric fabril, no els seus gratacels postmoderns. Els Jocs Olímpics eren també un fet polític, davant de l'intent de presentar-lo com a quelcom desproveït d'ideologia. La ciutat no era només la possibilitat de realització del projecte d'arquitectes, polítics i urbanistes, com havia afirmat Subirós, quelcom d'acabable i unívoc. La crítica anti-olímpica va voler fer sentir les seves veus dissidents, la complexitat social de la ciutat. Cal tenir present que els anys de l'eufòria olímpica foren també els de major creixement i mortalitat pel VIH [429] i derivades de la drogodependència [430].

És obvi que la transformació olímpica marcà un abans i un després en la història contemporània de Barcelona. Fou una eina decisiva en el procés de reconstrucció de la ciutat democràtica que beneficià a amplis sectors de la població i impulsà la projecció internacional de la ciutat. Però també és evident que Barcelona era i seguiria sent una

---

[427] Citat a Carbó, Jordi (ed.); Castillo, David; Valls, Marc. (2016). *Poesia, contracultura, Barcelona*. Ajuntament de Barcelona – UNESCO, pàg. 55.
[428] Salvans, A., op. cit., pàg. 297.
[429] Agència de Salut Pública de Barcelona. (2005). *Sida a Barcelona. Vigilància Epidemiològica*. La mortalitat pel VIH a Barcelona va créixer de forma exponencial, des de la cinquantena, l'any 1987 a les prop de 200, l'any 1989, i arribà al seu màxim l'any 1995, quan es superaren les 500 defuncions. La meitat dels contagis es donaren entre drogodependents -amb una especial incidència als districtes de menor renda per càpita, com ara Ciutat Vella i Nou Barris-, i un terç en relacions sexuals entre homes.
[430] Fuente, Luis de la et al. "Más de treinta años de drogas ilegales en España: una amarga historia con algunos consejos para el futuro". *Revista Española de Salud Publica*. 2006, vol.80, n.5, pàg. 505-520. Les morts per sobredosis van arribar al seu màxim l'any 1991 amb 1770 morts a tot l'estat.

ciutat complexa i que els Jocs Olímpics no solucionaren tots els seus problemes. Incorporar la crítica anti-olímpica al relat historiogràfic de la ciutat pot permetre llegir els Jocs Olímpics com un fenomen complex, socialment i política, interrogar el mateix procés de transformació urbana des de les seves tensions internes, fer visibles els conflictes, les exclusions, les resistències i els límits que acompanyaren aquella profunda reconfiguració urbana i política, copsar la pluralitat de formes en les quals es van viure aquests anys d'eufòria i de crisi.

Bibliografia

Fonts primàries

Premsa

Arc de Sant Martí. Font: CRAI Pavelló de la República – Universitat de Barcelona.

Avui. Font: Arxiu Municipal de Girona – Hemeroteca digital.

El 29. Federació d'Associacions de veïns de Barcelona. Font: CRAI Pavelló de la República – Universitat de Barcelona.

BarceNOAL'92. Font: Arxiu particular Toni Ramon.

La Cabra. Ateneu Popular de Nou Barris. Font: Arxiu Històric de Roquetes-Nou Barris

Carrer Gran. Carrer Gran Edicions, Gràcia, Barcelona. Font: Centre de Documentació dels Moviments Socials Mercè Grenzner.

CAU: Construcción, Arquitectura, Urbanismo: La Barcelona de Porcioles. Col·legi Oficial d'Aparelladors i Arquitectes Tècnics de Catalunya.: web del Col·legi d'Arquitectes Tècnics de Barcelona

Circular informativa. Associació de veïns de Sagrada Família. Font: CRAI Pavelló de la República – Universitat de Barcelona.

Comissió Icària. Comissió Icària. Font: Arxiu Històric de Roquetes-Nou Barris. Fons Andrés Naya

De Sant Andreu de cap a peus. Font: Arxiu de la Diputació de Barcelona – Portal virtual Trencadís.

Diari de Barcelona. Font: Arxiu Històric Ciutat de Barcelona. Fons FAVB. Caixa 16 – Comissió Habitatge

Dissidència. Butlletí antiolímpic. Font: Arxiu particular de Toni Ramon

El distrito de Nou Barris ante la Barcelona olímpica. Coordinadora d'associacions de veïns de Nou Barris. Font: Arxiu Històric de Roquetes-Nou Barris.

Full informatiu. Associació de veïns del Poblenou. Font: Arxiu Històric del Poblenou.

Guinardó. Butlletí de l'associació de veïns de Joan Maragall. Font: CRAI Pavelló de la República – Universitat de Barcelona.

Mundo Diario. Font: recull de retalls de premsa de l'Associació de veïns del Poblenou. Arxiu Històric del Poblenou

El Noticiero Universal Font: Arxiu de Revistes Catalanes Antigues - Biblioteca Nacional de Catalunya

Nou Barris 9. Font: Arxiu Històric de Roquetes-Nou Barris,

Nous Horitzons. Font: Arxiu de Revistes Catalanes Antigues - Biblioteca Nacional de Catalunya. La revista també està disponible a l'arxiu virtual del web de la Fundació Nous Horitzons vinculada a Iniciativa per Catalunya – Verds: https://arxiutreball.cat/

El País. Font: Arxiu Històric Ciutat de Barcelona. Fons de la FAVB. Caixa 16 - Comissió Habitatge. Recull de retalls de premsa.

Raval. Partit Humanista del Raval. Font: Arxiu de Roquetes-Nou Barris. Fons del Centre de Documentació dels Moviments socials.

SOSI. Associació de veïns del Casc Antic. Font: Arxiu Municipal del Districte de Ciutat Vella. Fons Associació de veïns del Casc Antic. Relacions amb organismes i entitats. Signatura topogràfica C-3847.

Sport. Font: recull de retalls de premsa de l'Associació de veïns del Poblenou. Arxiu Històric del Poblenou

El Temps Font: Lloc web d'*El Temps*: https://eltemps.cat.

Terra Verda. Assemblea Verda. Font: Arxiu particular de Toni Ramon.

La Vanguardia. Font: Hemeroteca digital de *La Vanguardia*.

Vella Ciutat. Associació de veïns del Casc Antic. Font: CRAI Pavelló de la República – Universitat de Barcelona.

Verneda Unida. Butlletí informatiu de l'associació de veïns Verneda Alta. Associació de veïns Verneda Alta. Font: CRAI Pavelló de la República – Universitat de Barcelona.

La Veu del Carrer. Federació d'Associacions de veïns de Barcelona. Font: Lloc web de la Federació d'Associacions veïnals de Barcelona

Vida als barris. Fem nostra Barcelona. Federació d'Associacions de veïns de Barcelona. Juny 1980. Font: Arxiu Històric de Roquetes-Nou Barris.

Entrevistes

Iñaki Mingolarra i Toni Ramon, 20 de maig del 2025

Joan Maria Solé i Farràs, 11 de juny del 2025

Andrés Naya, 11 d'octubre del 2025

Altres documents

Ateneu Popular La Flor de Maig. (1990). *Memòria 1990 Previsions 1991*. Font: Arxiu Municipal del districte de Sant Martí. Fons Ateneu Popular de la Flor de Maig. Codi de classificació: AMDSM3-199.

Conferència "Els JJOO i un repte per a la Ciutat.", 16 de maig de 1986. Font: Arxiu Digital Pasqual Maragall: arxiupmaragall.catalunyaeuropa.net. [Visita del web: 3 de juliol del 2026]

"La construcción de la Ronda de Dalt: movimientos vecinals en Nou Barris", treball per a l'assignatura de Técnicas de Investigación Social del curs 1993-1994. Fons Andrés Naya – Arxiu Històric de Roquetes-Nou Barris.

Coordinadora d'Associacions de veïns de Ciutat Vella. (1991). *20 Propostes per Ciutat Vella (Pla global de districte*). Font: Arxiu Municipal del Districte de Ciutat Vella. Fons Associació de veïns de Ciutat Vella. Relacions amb organismes i entitats. Signatura topogràfica C-3847.

Museu d'Història de Barcelona. (1988). *Estudi històrico-arquitectònic d'Icària*. Font; Arxiu Municipal del Districte de Sant Martí. Codi Q158.

Porfont SCCL. Proposta de línia d'actuació. Gener de 1990. Font: Arxiu Municipal del Districte de Ciutat Vella.

Llibres

Amat i Fuster, Jordi. (2025). *Les batalles de Barcelona. Imaginaris culturals d'una ciutat en disputa (1975-2025)*. Edicions 62.

Andreu i Acebal, Marc. (2015). *Barris, veïns i democràcia. El moviment ciutadà i la reconstrucció de Barcelona (1968-1986)*. Barcelona: L'Avenç. El llibre es basa en la tesi doctoral de l'autor: *El moviment ciutadà i la transició a Barcelona (1972-1986)*, presentada a la Universitat de Barcelona, l'any 2014.

Arxiu Històric de Poblenou. (1990). *Nou viatge a Icària*. Arxiu Històric de Poblenou

Bassa, David. (1997). *L'Operació Garzón. Un balanç de Barcelona ' 92*. Editorial Llibres de l'Índex.

Bou i Roura, Lluís M.; Gimeno i Cases, Eva. (2007). *El Carmel ignorat: història d'un barri impossible*. Ajuntament de Barcelona.

Costa Puyal, Roger. (2025). *La moguda juvenil a la Prosperitat. 1980-2000*. Comissió de Memòria i Patrimoni de l'Associació Veïnal de Prosperitat-Nou Barris.

Cuyàs, Ramon (dir.). 1992. *Memòria Oficial dels Jocs de la XXVa Olimpíada Barcelona 1992*. Vol. I. *El repte*. COOB'92, S.A.

Gálvez, Pepe. (2015). *Butifarra! El còmic dels barris (1975-1987)*. Ajuntament de Barcelona i Federació d'Associacions de Veïns de Barcelona.

Gil, Oriol; Marín, Xavier. (2011). *Associació de veïns de la Sagrera. 40 anys d'història*. Edicions DL.

Gordo i Montraveta, Joan-Ramon. (1997). *La Rebel·lió d'un poble: el moviment de regidors democràtics al Prat de Llobregat, 1966-1979*. Editorial Rúbrica.

Guillamón, Julià. (2019). *La ciutat interrompuda*. Editorial Anagrama.

Joni D. (2024). *Que pagui Pujol! Una crònica punk de la Barcelona dels 80*. Editorial Manifest Llibres.

Larrea, Cristina; Tatjer, Mercè (ed.). (2010). *Barraques. La Barcelona informal del segle XX*. Museu d'Història de Barcelona – Institut de Cultura – Ajuntament de Barcelona.

Maristany, Gerard, Musons, Albert. (2002). *Del desencant a la contrainformació: la premsa de barris a Barcelona, 1976-2001*. Diputació de Barcelona, Col·legi de Periodistes de Catalunya. Editorial Arkab

Mayayo, Andreu. (2002). *La ruptura catalana: les eleccions del 15-J del 1977* (Vol. 12). Editorial Afers.

Molinero, Carme.; Ysàs, Pere. (2010). *Construint la ciutat democràtica: el moviment veïnal durant el tardofranquisme i la transició*. Editorial Icaria, Memorial Democràtic i Universitat Autònoma de Barcelona.

Naya Cabrero, Andrés. (2023). *50 anys fent barri. Cronologia de les lluites veïnals a la Prosperitat. 1972-2022*. Comissió de memòria i patrimoni de l'associació veïnal de Prosperitat-Nou Barris.

Owens, Lynn. (2009). *Cracking under pressure: Narrating the decline of the Amsterdam squatters' movement*. Amsterdam University Press.

Oyón, José Luís; Guàrdia, Manel; Hernández Falagan, David; Rosselló, Maribel; Roger, Joan. (2021). *La revolució de l'habitatge a les perifèries obreres i populars: Nou Barris 1939-1980*. Ajuntament de Barcelona i Museu d'Història de Barcelona. Col·lecció *Documents*, núm. 15.

Pernas López, Juli. (2012). *Barcelona, 1955. Els Jocs del Mediterrani*. Fundació Barcelona Olímpica – Ajuntament de Barcelona.

Quirosa-Cheyrouze Múñoz, Rafael; Fernández Amador, Mónica (ed.). (2010). *Poder local y transición a la democracia en España*. Centro de Estudios Municipales y de Cooperación Internacional (CEMCI).

Salvans, Aleix. (2018). *Gestió del caos. Escenes de la contracultura a Catalunya (1973-1992)*. Angle Editorial.

Simón Sanjurjo, Juan Antonio. (2014). *Els Jocs Olímpics de Franco. Una anàlisi de la candidatura frustrada de Barcelona'72*. Fundació Barcelona Olímpica – Ajuntament de Barcelona.

Societat d'Estudis de la Verneda de Sant Martí. (2004). *Records de la lluita per un barri millor: l'Associació de veïns de la Verneda Alta*. Ajuntament de Barcelona – Fundació Jaume Bofill.

Solans i Huguet. Joan Antoni. (2020). *Barcelona 1969-1979. Els anys decisius del planejament de la metròpoli*. Ajuntament de Barcelona , Institut de Cultura i Museu d'Història de Barcelona.

Subirós, Pep. (1993). *El vol de la fletxa. Barcelona'92: Crònica de la reinvenció de la ciutat*. Editorial Electa. Institut Municipal de Promoció Urbanística SA (IMPUSA) i Ajuntament de Barcelona.

Tarragó, Salvador. (1978). *En defensa de Barcelona*. Editorial Aedos.

Viñas, Carles. (2021). *Història de l'Esquerra Independentista*. Editorial Tigre de Paper.

Vilanova, Santiago. (2019). *L'explosió de Capità Arenas: la trama del gas natural a la Barcelona preolímpica*. Editorial Apostroh.

Articles

Andreu i Acebal, Marc. (2010). "1970-2010, 40 anys d'acció veïnal". *Quaderns de carrer*, 5. Federació d'associacions de veïns i veïnes de Barcelona - Editorial Mediterrània.

Arxiu Històric del Poblenou. (2021). "D'Icària a Acràcia. El Poblenou. Del socialisme utòpic a l'anarquisme". A: *Icària. Papers de l'Arxiu històric del Poblenou*, núm. 23.

Blanco Gracia, Miguel-María. (2025). "L'obertura de Barcelona al mar i la pesca oblidada: Cultura popular, memòria i resistència." *Drassana: revista del Museu Marítim* 33, pàg. 53-74.

Bonet Martí, Jordi. (2012). "El territorio como espacio de radicalización democrática: una aproximación crítica a los procesos de participación ciudadana en las políticas urbanas de Madrid y Barcelona". *Athenea Digital: revista de pensamiento e investigación social*, *12*(1), 0015-28.

Bordetas Jiménez, Ivan. (2014). "Els estudis sobre el moviment veïnal: un repte encara per a la historiografia". *Franquisme & Transició. Revista d'Història i de Cultura*, 281-295.

Boykoff, Jules. (2011). "The anti-olympics". *New left review*, *67*(1), 41-59.

Branciforte, Laura. (2024). "Mujeres pacifistas en los ochenta en España: vínculos y redes transnacionales". *Ayer. Revista de Historia Contemporánea*, *136*(4), 125-152.

Brunet, Ferran. (2011). "Análisis del impacto económico de los Juegos Olímpicos". *Mosaico Olímplico. Investigación multidisciplinar y difusión de los estudios olímpicos*, 207-218.

Derrida, Jaques. (1994). "Spectres of Marx". *The New Left Review*, I/205, maig-juny de 1994.

Domènech Sampere, Xavier. (2010). "Orígenes: En la protohistoria del movimiento vecinal bajo el franquismo." *Historia del presente* 16, pàg. 9-26.

Moreno Muñoz, David. (2020). "L'Ajuntament de Barcelona durant la Transició: les ruptures del municipalisme en la construcció democràtica". *Segle XX: revista catalana d'història*, (13), 238-260.

Navas Perrone, María Gabriela. (2016). "La vocación utópica del urbanismo: el caso de la Vila Olímpica de Barcelona." A: *XIV Coloquio Internacional de Geocrítica*. Universitat de Barcelona.

Navas Perrone, María Gabriela. (2018). "Viatge al barri d'Icària El patrimoni viscut d'un passat industrial arxivat". *Revista d'Etnologia de Catalunya, No, 43, pp. 258-271.*

Leal de Oliveira, Fabricio, et al. (2010). "Barcelona 1992-Rio de Janeiro 2016: Juegos Olímpicos y movimientos Populares".." *Biblio 3W*. Número extraordinari.

Recio, Albert., Naya, Andrés. (2004). "Movimiento vecinal: claroscuros de una lucha necesaria". *Mientras tanto*, (91/92), 63-81.

Reef, Paul. (2021). "NOlympics in Amsterdam! De strijd over de stedelijke ruimte en het politieke krachtenveld rondom Amsterdams Olympische kandidatuur, 1984-1986". *Tijdschrift voor Geschiedenis*, *133*(4), 659-686.

Solé Tura, Jordi. (1983). "Barcelona i la crisi: Una ciutat per treballar-hi". *Nous Horitzons*, núm. 83, març-maig de 1983. Font: Arxiu de Revistes Catalanes Antigues – Biblioteca de Catalunya.

Tesis doctorals, estudis i treballs acadèmics

Alabart Vilà, Anna. (1982). *Els barris de Barcelona i el moviment associatiu veïnal*. [tesi doctoral, Universitat de Barcelona]

Andreu i Acebal, Marc (2014). *El moviment ciutadà i la transició a Barcelona: la FAVB (1972-1986)* [Tesi doctoral. Universitat de Barcelona].

Benach Rovira, Núria. (2015). *Imatges, símbols i mites de la Barcelona del 92. Una deconstrucció de Barcelona*. Universitat de Barcelona – Geocrítica Textos Electrónicos.

Caballé, Francesc (dir). (1988). *Estudi històrico-arquitectònic del sector Avinguda Icària – Passeig Carles I, Poblenou – Barcelona*. Museu d'Història de la Ciutat – Ajuntament de Barcelona. Dins d'aquest estudi s'hi inclou un estudi de cada edifici i una primera part titulada "Història i vida quotidiana" que citarem a part:

- Doncel Rasillo, M. Concepción. (1988). "Historia y vida cotidiana. El barrio de Icaria, futura Villa Olímpica". A: *Estudi històrico-arquitectònic del sector Avinguda Icària – Passeig Carles I, Poblenou – Barcelona*. Museu d'Història de la Ciutat - Ajuntament de Barcelona.

Moreno Muñoz, David. (2019). *Quan l'Ajuntament va ser nostre. El primer ajuntament democràtic després de la mort de Franco (1979-1983)*. [tesi doctoral, Universitat de Barcelona]

López Espinosa, Andreu. (2018). *El moviment veïnal al Poble-sec i Montjuïc durant els governs d'esquerres a Barcelona (1979-2011): el diàleg entre el moviment veïnal i les institucions municipals*. [tesi doctoral, Universitat de Barcelona]

López Sánchez, Pere. (1986). *El Centro histórico: un lugar para el conflicto: estrategias del capital para la expulsión del proletario del centro de Barcelona: el caso de Santa Caterina y el Portal Nou* (Vol. 7). Edicions Universitat Barcelona.

Arxius consultats

Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona

Arxiu Històric del Poblenou

Arxiu Històric de Roquetes-Nou Barris

Arxiu Municipal del Districte de Ciutat Vella

Arxiu Municipal del Districte de Gràcia

Arxiu Municipal del Districte de Nou Barris

Arxiu Municipal del Districte de Sant Martí

Arxiu Municipal del Districte de Sants-Montjuïc

Arxiu particular de Toni Ramon

Centre de Documentació Històric i Social de l'Ateneu Enciclopèdic Popular

Centre de Documentació dels Moviments Socials Mercè Grenzner

CRAI Pavelló de la República – Universitat de Barcelona

Arxius digitals

Arxiu Digital Pasqual Maragall

Arxiu Fotogràfic de Barcelona

Arxiu Històric del Poblenou – Arxiu fotogràfic virtual

Arxiu Municipal de Girona - Hemeroteca digital

Arxiu de Revistes Catalanes Antigues (ARCA) – Biblioteca Nacional de Catalunya

Trencadís – Portal virtual de l'Arxiu Històric de la Diputació de Barcelona

Annexos

Annex 1

Que en pensem de les Olimpiades

Des de que l'Ajuntament de Barcelona va manifestar que la nostre ciutat fos la seu olímpica l'any 1992 han estat infinitat les declaracions, pronunciaments públics, articles de premsa sobre el tema. Però deixant de banda tota aquesta parafernàlia de lletra impresa i paraules, hem de preguntar-nos: Hi ha, en realitat, un debat ciutadà sobre un tema tan important per a tothom com és la realització d'unes Olimpíades? Hi ha per part dels sectors socials teoricament molt afectats per aquest tema (institucions públiques, sectors esportius, empresaris, treballadors, veïns...) una consciència del mateix?

En primer lloc hem de dir que no totes les Olimpiades han estat iguals. Algunes les ha finançat el sector públic, i altres, com la derrera de los Angeles, han estat deixades en les mans de la iniciativa privada. Tampoc els efectes que han tingut pels paissos han estat els mateixos.

Mentre en uns casos servien per a modernitzar l'infraestructura del país organitzador, com la de Tokio, en altres casos servien per endeutar-lo fins el coll, com ara la de Montreal.

En definitiva l'organització de l'Olimpiada pot beneficiar a tota una col·lectivitat o tan sols a la Mddonal's, si pagan la piscina. Aquestes "menudències" del sistema de finançament, a quines mans aniran les inversions realitzades per a les Olimpiades (habitatges de la vila olímpica, equipaments esportius etc.) després d'aquestes, no tan sols no s'expliquen a l'opinió pública, sino que quan la nostra associació ha interrogat sobre aquests extrems a les instàncies municipals no ha obtingut resposta.

D'altra banda sembla que ben poc s'avançat pel que fa al compromís de les institucions públiques amb el tema de la Barcelona olímpica, Sembla talment que aquesta sigui una dèria de les institucions que comparteixen la Plaça Sant Jaume i encara no de tots els seus departaments. En el nostre Consell de Districte, per exemple, sembla que les Olimpíades no existeixen.

Així mentre el Parlament espanyol ha aprovat ja un crèdit per l'Exposició de Sevilla de l'any 1992 que sapiguem les cambres legislatives de l'Estat no ha formulat ni tan sols una

declaració ni tan sols de recolzament moral al projecte de la Barcelona Olímpica. Talment podem dir de las institucions esportives que si en realitat es creguessin la candidatura de Barcelona haurien d'aprofitar tots els esdeveniments esportius internacionals per a potenciar-la. En aquest sentit l'adjudicació a Madrid de la final del Mundial de basquet és un exemple clamorós del que estem dient.

Així les coses les discussions sobre la candidatura olímpica de Barcelona es realitza sense elements de judici i de forma maniquea. Passant de l'acceptació acrítica, gairebé ditiràmbica, de la candidatura, a actituds defensives dels que atesa la manca d'informació, es neguen a les Olimpiades a Barcelona, preveient que aquestes es financerant retallant altres inversions municipals imprescindibles per a la població (serveis personals; planejament a nivell de barri etc.), aprofitant-se a la cap i la fi, de tot això els mateixos de sempre.

Nosaltres, com associació de veïns creiem que avui la nostra ciutat té un seguit "d'assignatures pendents", equipaments, vialitat i de forma molt especial la recuperació del litoral, que si no és amb la intervenció d'un esdeveniment com es l'Olimpiada, trigarem més d'una generació i resoldre, més encara en una situació de crisis com la que patim. Inhibir-se en una oportunitat com aquesta seria una greu responsabilitat per una entitat com la nostre que diu defensar els interessos col·lectius. En aquest sentit estem disposats a defensar el projecte olímpic si l'Administració -i tornem a on començavem- ens demostra que les actuacions en el litoral per a les Olimpíades no es una nova operació especulativa tipus Pla de la Ribera. I aquesta demostració de la bondat del projecte tan sols serà possible si s'ens explica quin serà el finançament i quins els futurs titulars de les inversions que es realitzin en el litoral i d'altra banda, comancem a parlar de la realització d'un Pla Especial de Reforma interior per al Poble Nou. Unica manera d'evitar que la recuperació del litoral no sigui altra cosa que una pantalla que amagui la lletjor de "l'altre Poble Nou".

Associació de veïns del Poblenou, *Full informatiu*, desembre de 1984. Arxiu Històric del Poblenou

Annex 2

Democràcia i participació ciutadana

Hi ha dues formes d'entendre la democràcia: la primera, depositant de tant en tant el vot; la segona: a més de votar, participant-hi amb l'opinió i crítica en les tasques de govern democràtic sorgit de la voluntad popular.

Sabem, que la participació ciutadana a través dels seus canals habituals: associacions de veïns, entitats culturals, coordinadores d'entitats, etc., està en crisi i a més, sovint, aquest moviment cau en el sectarisme del seu propi marc i en la insolidaritat de la resta de problemes d'una gran ciutat.

Patim, els que encara hi som, de l'esforç quotidià de mantenir dia darrera dia l'entitat, sobretot, aquelles de tipus reivindicatiu com les associacions de veïns, que malgrat la seva crisi, després de més de deu anys de vida, encara són un canal per defensar interessos col·lectius i un lloc, potser l'únic, de discussió de temes que configuren una millor qualitat de vida en el barri.

I es clar, que l'Administració municipal coneix perfectament l'actual febles de la xarxa participativa, a més de la seva minvada força per incidir entre els ciutadans. Malgrat això, l'Ajuntament, en comptes de revitalitzar una major representativitat de les entitats, intentat arraconar i fins i tot ocupar el seu espai. Dos exemples: l'inexistència de un reglament de participació ciutadana en la vida municipal i el paper de monopolitzar la vida cultural i associativa a través dels Centres Cívics.

Tothom surt perjudicat

L'equip de govern municipal sorgit de les darreres eleccions, ha refermat aquest criteri. Per una part, la Regidora d'Urbanisme, Mercè Sala, no fa ni cas de les diverses entrevistes que li hem demanat a través del Regidor del Districte o per escrit des del passat mes de Setembre. El mateix Alcalde, Sr Maragall, encara no ha rebut en audiencia a les quaranta entitats que el mes de gener li varem sol·licitar una entrevista per saber el futur del Poble Nou amb les Olimpíades i el Cinturó del Litoral.

A més, Ca La Vila d'ésser una casa de portes obertes, amb persones entranyables i populars en llurs barris com els Prochazka, Araceli, Rovira, Cardona, s'ha transformat en

un lloc trist, on els despatxos son vigilats per un gelós i desconfiat conserge que controla als veïns que ens desplacem.

Font: Associació de veïns del Poblenou, *Full informatiu*, maig de 1984. Arxiu Històric del Poblenou

Annex 3

Nooooo [431] a la Barcelona olímpica

Més de mitg milió d'enganxines, quinze mil samarretes regalades, xapes, encenedors, corbates, mocadors,... Tots aquests petits detalls han costat més de 100 milions de ptes. Sense contar la globalitat de la campanya (valles publicitaries, anuncis en tots els mitjans de comunicació, edició de revistes,...) ni els gastos dels viatges de promoció extrangera, tant els del alcalde com els dels membres del C.O.I. que s'han invitat aquí, doncs la xifre aumentaria a més de mil milions.

Quin gat amagat hi haurà en aquesta història per a dedicar-hi tan cars esforços? Ens heu imposat la consigna "Barcelona-92, objectiu de tots" per impedir un debat sobre la conveniència o no dels "jocs", donant per bo un aconteixement que en altres ciutats candidates estan aixecant protestes, com és el cas d'Amsterdam. Pero, una de dos, aquesta consigna és falsa o nosaltres no existim. La veritat és que la "Comissió contra la Barcelona Olímpica" potser gracies a la diversitat de col·lectius que coordina hi veiem pegas per a tots costats:

- Amb l'excusa de les olimpiades es treuen dels calaixos municipals vells projectes paralitzats desde l'època del franquisme per la seva impopularitat. Es vol acabar la xarxa de vies ràpides dissenyada en el Plà Comarcal, així es fa el tunel de Vallvidrera amb el conseqüent desequilibri del Vallès, es tira endavant el Cinturó del Litoral, constituint una barrera de 14 carrils que separara el mar de la ciutat (qui deia que les olimpíades posaran Barcelona cara al mar?)... La "Copacabana" de l'antic Plà de la Ribera agafa forma amb la Vila Olímpica. "Ara més que mai" es vol absorvir els 27 municipis de l'Area Metropolitana, tendint a convertir els

[431] Transcripció de la imatge de les cinc anelles olímpiques que s'empraren com a símbol de l'oposició als Jocs Olímpics amb una 'N' al davant.

pobles en suburbis de la "Gran Barcelona", sense personalitat propia: El somni d'en Porcioles.

- Els interessos particulars dels grups de pressió lligats al gran capital incideixen cada cop més en els tipus de jocs olímpics que s'escolleix. Per a potenciar aquesta orientació es cre(a) l'"Agrupació Empresarial Barcelona-92" que toa la presidència d'en Ferrer Salat aglutina a 95 empreses. Volen que la mitat dels membres del "Ctè. Organitzador dels Jocs Olímpics" (COJO) siguin empresaris. D'aquesta manera veiem com s'inverteix en instalacions privades, d'aquesta manera veiem com la Vila Olímpica es fa segons els gustos dels grans empresaris de la zona que especulant amb el terreny construeixen una àrea residencial de luxe, amb els seus equipaments privats, i amb l'ajuda del capital japonés alçant grans hotels al costat.
- "Invertir en los Juegos Olímpicos difícilmente va a generar empleo", ho diu el mateix president del "Círculo de Economía", Enric Corominas. Es més, el fer la Vila Olímpica en una zona industrial posarà en perill el lloc de treball de més de 5.000 treballadors. En canvi, s'intenta atreure empreses punta, d'alta tecnologia, que només necessita a molt poca gent. A més a més s'utilitzarà als "Voluntaris olímpics" com a mà d'obra gratuita.
- Aquest fet, junt amb la voluntat de fer el que ells anomenen les "olimpiades del ordinador" formen part d'un ambiciós programa en vistes a la posterior informatització de la ciutat que enes apropa inquietantment a la societat policial i controlada de Orwel.
- Les olimpiades potencien l'esport d'elite, reservat a minories, professionalitzat i entés com un espectacle. Mentres s'obliga al atleta, fins extrems inhumans, al "dopping" per a guanyar; i al espectador li creix la panxa de tant veure el televisor.
- En aquest sentit, en comptes d'instalar equipaments esportius en els barris, accessibles a tothom, es prefereix gastarse milions i milions en construir grans instalacions -exhibició o en millorar les privades. Les olimpiades portaran en desequilibri la tresoraria municipal que repercuteixen -ara ja es nota- negativament en els pressupostos per cobrir les necessitats dels veïns i veïnes de la ciutat.
- Les olimpiades també tindran les seves repercusions ecològiques. En concret, encara no se sap a o anirà el canal de rem, però tant i va al Baix Llobregat, com si al Llac de Banyoles, ambdós casos suposaria una desfeta ecològica.

- Més en general, la Barcelona-92 comportarà el convertir la Serra de Collserola en el Parc Central Metropolità urbanitzant-lo de tal manera que modificarà totalment el seu caracter d'espai natural. El mateix passarà si es fa el Parc del Llobregat.
- La coincidència dels J.O. amb la celebració del 500 aniversari del "Descubrimiento" (que va suposar el genocidi i la colonització del continent americà), ens convertirà, durant quinze dies en la capital de la "comunidad hispànicao", arranconant la nostre llengua (que no serà idioma oficial) i cultura nacional. Serà, en definitiva, un gran pas endavant per la desnacionalització del nostre poble.

Per a que quedi ben clar que la Barcelona Olímpica no és l'"objectiu de tots", Manifestació el Diumenge dia 12 a les 12h. al Portal del Angel.

Ara més que mai no a la Barcelona Olímpica,

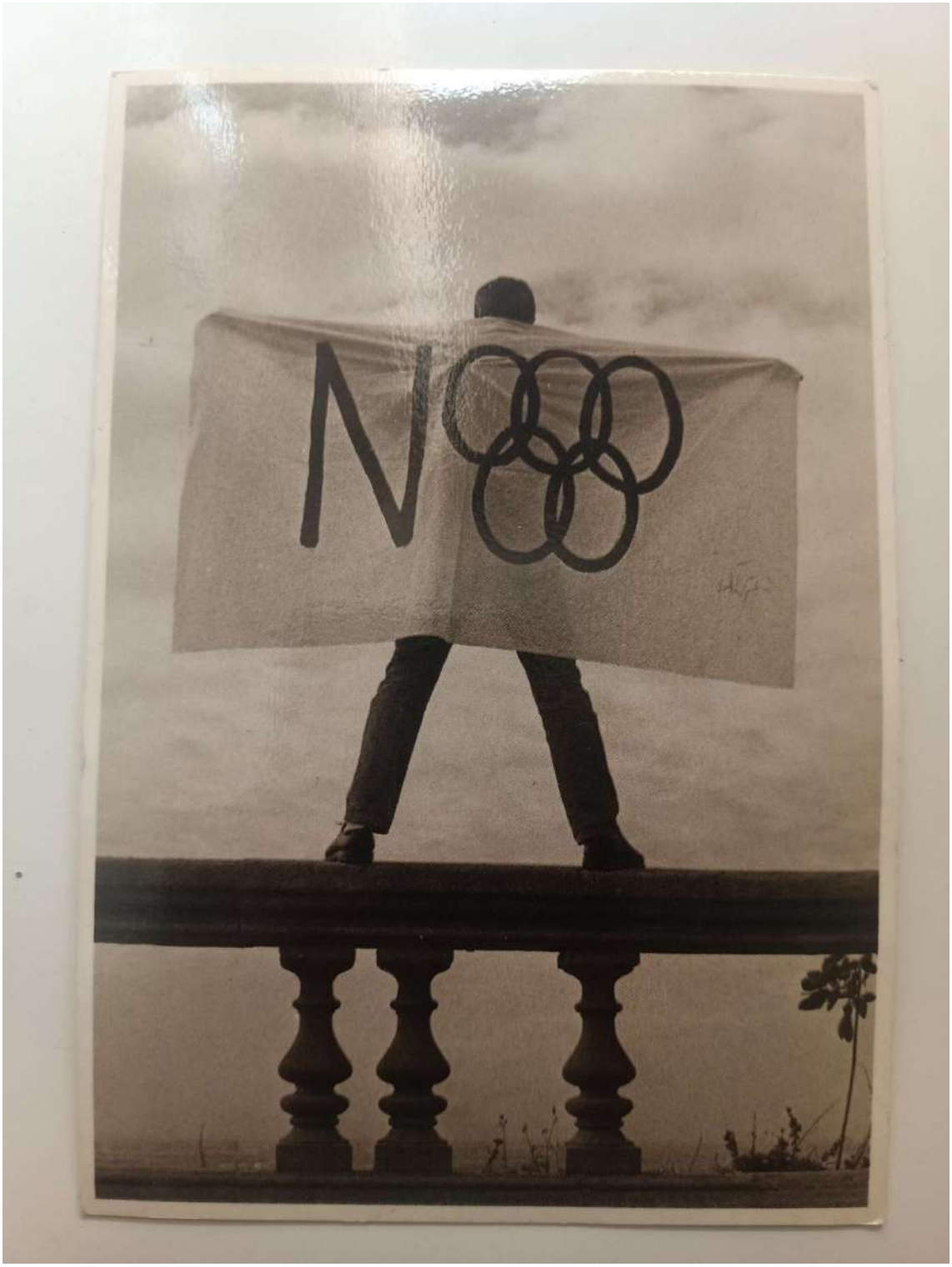
Comissió contra la Barcelona Olímpica

Convoca: Comissió contra la Barcelona Olímpica. Comissió Contra la Celebració del Ve Centenari. Mili KK. Amics de la Bici de Barna. Col·lectiu Acció Popular del Clot. AF APP de Catalunya. Comité Català de Solidaritat Internacional. Assemblea Llibertaria del Barcelonès. Comissió Icaria del Poblenou. L'Ortiga de Badalona. Radio Corcó de L'Hospitalet. Ateneu Popular de Nou Barris. Grup Dones de Nou Barris. A.VV. de Roquetes (Nou Barris). Café Voltaire. CNT de Catalunya. LCR. MCC. MDT. MEN. PSAN. AJR. MJCC. JCR.
Recolza: Nooooolypmics in Amsterdam.

Font: Arxiu Històric de Roquetes-Nou Barris. Fons Andrés Naya

Annex 4

Postal de la Comissió contra la Barcelona Olímpica

Font: Arxiu particular de Toni Ramon

Annex 5

Ateneu Popular de Nou Barris. *La Cabra*, núm. 6, desembre de 1985, pàgina 18. Fragment. Font: Arxiu Històric de Roquetes-Nou Barris.

Annex 6

Ateneu Popular de Nou Barris. *La Cabra*, núm 9. Novembre de 1986. Font: Arxiu Històric de Roquetes – Nou Barris.

Annex 7

Fotografia original i retallada del reportatge fotogràfic de la ruta del 15 de novembre de 1987. Al costat d'aquesta pintada n'hi una altra, esborrada, amb la "Cincuentenario de la victoria del Frente Popular, en referència al 50è aniversari de les eleccions del 14 de febrer de 1936.

Font: Arxiu Històric del Poblenou – Web del cercador de l'Arxiu Fotogràfic https://fotos.arxiuhistoricpoblenou.cat/fotografia/arxiufotografic/21054-Cementiri-Est-1986.html [Lloc web visitat el 16 de juliol del 2026]

Annex 8

De l'oblit a l'especulació

La memòria dels barcelonins sofreix puntuals però importants lapsus: probablement quan la nova Vila Olímpica sigui construïda, tothom haurà oblidat els fums i les olors de l'antic barri de fàbriques. Quelcom semblant succeí quan el 17 d'octubre de 1986 Joan Antoni Samaranch llegí a Lausana el nom de Barcelona com a seu els Jocs d'Estiu de 1992: de sobre, i paradoxalment, s'esborrà tot el passat franquista de l'actual president del COI, així com els seus lligams amb els més tèrbols afers d'especulació durant l'alcaldia de Porcioles -especialment amb la construcció de Ciutat Meridiana-. Com a premi per aquesta constructiva tasca envers la ciutat, Samaranch rebé les medalles d'or de la Generalitat i de l'Ajuntament de Barcelona l'any 1987.

Barcelona més que mai és un eslògan conegut arreu, i probablement hi ha ajudat la concessió dels Jocs; només quatre anys abans, un conegut escriptor havia descrit la ciutat com un vaixell en un evident naufragi cultural. L'eufòria olímpica sembla captivar tothom, esborrant passats, temors i, fins i tot, realitats.

Encara que el Pla de la Ribera i el Pla de la Vila Olímpica/Nova Icària constitueixen operacions amb alguns punts en comú, és obvi que entre elles s'aprecien grans diferències; han sofert processos contraposats, han estat planejades des de diferents òptiques i el seu abast, incidència al barri i formalització, són clarament contrastades. El Pla de la Ribera sorgí de voluntats merament especuladores, que rebien un ressò en l'Ajuntament franquista, i fou espectacularment contestat per l'acció dels veïns; contràriament, el Pla de la Vila Olímpica ha estat plantejat des de les ara democràtiques esferes de poder municipal, i no ha rebut excessives crítiques dels ciutadans -la seva extensió és menor, i només desallotja 300 persones que han rebut pisos nou en compensació-, malgrat que en la seva elaboració tampoc no es consultaren els veïns del barri.

Tot i així, en el tema de les expropiacions de terrenys per a la Vila Olímpica, es produïren tensions de caire especulador. Quasi totes les empreses acceptaren de grat i negociaren

el preu a compensar per les seves propietats, ja que feia temps que havien previst d'abandonar la zona. Altres aprofitaren el moment per tal de rescindir contractes i reduir plantilles. El cas més esperpèntic fou el protagonitzat per Carles Ferrer Salat, president aleshores del Comitè Olímpic Espanyol però també curiosament propietari dels Laboratoris Ferrer, una important indústria farmacèutica afectada pel pla, que exigia pels seus terrenys 10 vegades més del que finalment se li va pagar.

Font: Arxiu Històric de Poblenou. (1990). *Nou viatge a Icària*. Arxiu Històric de Poblenou. Pàgina 8.

Annex 9

Diari apòcrif d'un batlle postmodern: hotels

Estimat diari: estic molt content. Avui m'ha tocat d'inaugurar el que serà l'edifici més alt de Barcelona. Qui m'ho havia de dir! Sembla que va ser ahir quan ens oposàvem a la construcció de gratacels com el de l'hotel de Sarrià per excedir-se en l'alçada. Ben bé ja deu fer uns vint anys; llavors defensàvem això de la qualitat de vida (coses com vivendes de protecció social, obertura de zones verdes...) per sobre les construccions monumentals que acaben beneficiant els de sempre. I avui, ves per on, tot el dia fent d'hostessa de ianquis i xinos; que si ara un somriure, que si ara una copeta, que si ara un bon posat per la història tot col·locant la primera pedra...És clar, els temps han canviat i cal ser moderns i olímpic, encara que això ens faci pessigolles a la boca de l'estómac.

I si el progrés demana que un 20 de desembre, amb un fred que pela, hem d'agafar la pala i posar-nos a fer castellets d'arena perquè puguin començar les obres d'un monstre de 140 metres i 44 plantes, doncs a cavar, s'ha dit! Poca broma: estem parlant del primer projecte d'iniciativa privada vinculat als jocs que es porta a terme. I, a més, amb capital japonès i americà, que sempre és una garantia. (...) Pel que sembla l'hotel tindrà 395 habitacions de luxe, 61 suites, 29 apartaments dúples i dues sales, una pera espectacles i l'altra per a banquets. A més, al costat de l'edifici, 8 plantes per a oficines i 15000m de galeries comercials.

És evident que tot això repercutirà positivament en un barri tant marcat d'infraestructures com el Poblenou? El que està clar és que la Manchester catalana s'apropa a Manhattan "més que mai". No em mereixen.

Biosca, Carol; Barrera, Carles, Quatre Cantons, núm. 150, pàgina 12, febrer de 1990. Font: Arxiu Històric del Poblenou

Annex 10

Portada de la revista *Raval*, de l'associació de veïns del Raval, núm. 17, agost de 1989. Font: Arxiu Històric de Roquetes-Nou Barris – Fons de documentació dels moviments socials.

Annex 11

BarceNOAL'92 (primavera de 1989), pàgina 2. Font: Arxiu particular de Toni Ramon.

L'Alternatiu del Baix Llobregat, núm. 24, hivern 1990/1991. Font: Centre de Documentació Històric Social de l'Ateneu Enciclopèdic Popular.

Annex 12

Font: Centre de Documentació dels Moviments Socials Mercè Grenzner